AKİS

HAFTALIK AKTÜALITE MECMUASI

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene : 2, Cilt : VI, Sayı 91

Rüzgarlı Sok. Ovehan

Kat : 3 Daire : 7

P. K. 582 — Ankara

Tel : 15221 (Başyazar)

18992 (Yazı İşleri ve İdare)

Fiatı : 60 Kuruş

*

İmtiyaz Sahibi :

Metin TOKER

*

Umumi Neşriyat Müdürü :

Cüneyt ARCAYÜREK

*

Bu nüshada yazı işlerini fiilem idare eden mes'ul Müdür :

Yusuf Ziya ADEMHAN

*

Teknik Sekreter :

M. Nevzat ÜNLÜ

*

Karikatür :

TURHAN

*

Fotoğraf :

Hüseyin EZER

ASSOCIATED PRESS

TÜRK HABERLER AJANSI

*

Klişe :

Doğan Klişe ATELYESİ

*

Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

*

İlan Şartları :

4 renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 lira

Kapak içi 300 lira metin sayfaları Santimi 4 lira

*

Dizildiği ve basıldığı yer :

Yeni Matbaa — Ankara

Kapak Resmimiz:

Meşhur Lefter

Yılın sporcusu

Sevgili AKİS Okuyucuları

Eğer üç kopuğun gazeteci olup kaldırım ağzı kullanması, iki Hayalet - Ajans'ın telgraf düzüp oraya buraya sokuşturması, bir gizli toplantıdan havadis sızdırmaya çalışan beş muhabirin söylenenleri kelime kelime nakledememesi iktidarları ispat hakkının ve dolayısiyle teminatlı basın hürriyetinin aleyhinde cephe almaya sevketseydi dünyanın hiç bir memleketinde bugün serbest gazetecilikten bahsedilmezdi. Zira kopuklar her yerde vardır, bir takım müteşebbis zevat her yerde açıkgözlük edip para vurur ve nihayet gazetecinin asla yanılmıyacağna dair bir kanunu ilahi mevcut değildir. Demokrasiler basın hürriyetini bütün bu mahzurlarına rağmen en geniş şekliyle alıp rejimin temel taşı yapmışlardır.

Bundan iki sene kadar evvel Başbakan Adnan Menderes 6334 saydı kanunun iklimini hazırlarken ziyafetlere davet ettiği başyazarlara bazı Anadolu gazetelerinden parçalar okuyordu. Bu parçalarda ağza hakikaten alınmıyacak kelimeler, iğrenç sataşmalar, asla tasvip edilmiyecek cümleler vardı. Başbakan bunları okuduktan sonra:

''— İşte, bunu önliyeceğiz, diyordu. Yeni kanunla bu neviden neşriyatı durduracağız. Şereflere, haysiyetlere ulu orta tecavüz ediliyor. Bundan sonra savcılar resen harekete geçecek ve mağdurdan muvafakat alır almaz dava açacaklardır. Sert hükümler koyacağız."

Belki de zamanın ilkbaharı andıran havası yüzünden sayın başyazarlar içinden parçalar okunan gazetelerin isimlerini sormayı unutmuşlardı. Eğer sorsalardı, bu isimlerin pek, ama pek azını bildiklerini görürlerdi. Parçalar ismi var cismi yok Hayalet-Gazete'lerde neşredilmişti. Onlar bahane edilerek çok sert hükümler taşıyan, üstelik ispat hakkı tanımayan bir kanun çıktı ve bu kanun bütün basma tatbik otundu.

Şimdi, ispat hakkı mevzuunun bilinen şekilde ele alındığı ve üzerinde tartışmalar cereyan ettiği bir sırada bazı manevralar yapılıyor. Zafer gazetesine bakarsanız basınımız "en hayati mevzularda bile ciddiyetten ne kadar uzak, ne kadar çapulcu, ne kadar perişan bir usul" le çalışmaktadır.. Böyle olunca bu basının "ispat hakkını muayyen maksadlar uğruna şerefli haysiyetleri ve şahsiyetleri öldürmek için bir silâh olarak kullanmıyacağını" kim temin edebilir? Üstelik bahis mevzuu gazetecilik anlayışı "ispat hakkını kullanmaya başladığı zaman köy bekçisinden vekile kadar bütün bir devlet mekanizmasını işletenleri bir muharebe meydanının yaralıları ve ölüleri gibi yere sermekte kendini ne dereceye kadar selahiyetli görecek" tir?.

Zafer'in gösterdiği misal ikidir. Gazeteler D.P. Meclis Grubu toplantısında Adnan Menderesin Üniversiteler için "çanlarına ot tıkarız" dediğini yazmışlar; Başbakan öyle dememiş. Gazeteler iki Demokrat milletvekilinin bazı profesörleri komünistlikle suçlandırdığını bildirmişler; iki milletvekili halden değil maziden bahsediyorlarmış. Bir defa hasmın her şart ve halde muazzam bir kuvvet, hem de kör bir kuvvet olduğu fikrini kafalarımızdan silmeliyiz. Gazeteler doğruyu yazdıkları müddetçe tesirlidirler. Hakikaten şerefli, hakikaten haysiyetti bir adamı hangi muharrir yaralıyabilir? Ama marifetlerini gizleyen bir politikacının maskaralıklarını gazete ortaya döktü mü, işte o zaman bahis mevzuu zat feryada başlıyor. Yoksa Firfirik gazetesi size küfretmiş, Pişpirik ajansı yalan havadis yaymış! Birincisinin kulağına savcılık yapışıverir, ikincisi ise - eğer devletin vasıtalarından faydalanmazsa - duyulmaz bile.. Bunlar adi zabıta vakalarıdır; hakiki basınla bir alâkası yoktur. Devletin onlarla mücadelesi, onları emzirmemek olmalıdır.

Yanlış havadislere gelince, bir gizli toplantıdan malûmat sızdırırken gazeteci kendi izanını çalıştırır, anlatılanları onun süzgecinden geçirir. Eğer Menderes üç gün evvel Meclis kürsüsünden, bir açık celsede "avucunuzu yalayın!" dememiş bulunsaydı, onun Grup toplantısında "çanlarına ot tıkayacağız" dediğine kim inanırdı, lütfen söyler misiniz? Ya D.P. liderlerinin üniversite muhtariyeti hakkındaki fikirleri bilinmeseydi ve onların her beğenmedikleri tenkide "komünist" damgasını yapıştırdıkları doğru olmasaydı milletvekillerine atfedilen sözler böylesine gürültü çıkarır 'mıydı? İnsanlar ve teşekküller kendi şöhretlerini bizzat yaparlar, basın hür vasıtadan ibarettir. Basından korkmayalım, yalnız kendi şöhretlerimize bizzat itina gösterelim. O kadar!

Saygılarımızla

AKİS

Dış Yardım

Hayal ve hakikat

Geçen haftanın sonunda cumartesi günü New York hava meydanından büyük bir Pan American uçağıyla ince, uzun boylu yaşlıca, kelebek gözlüklü, klâsik' iş adamı tipinde bir yolcu Türkiyeye müteveccihen hareket ediyordu. Adı Clarence Randall idi. Bu seyahat hakkında Amerikan Dışişleri Bakanlığının bir sözcüsü basına malûmat vermiş ve Randall'in Türkiyede yapacağı temasların "iki millet arasındaki iktisadi münasebetlerin daha gelişmesine ve karşılıklı anlayışın artmasına" yarıyacağı ümidini izhar etmişti. Clarence Randall Başkan Eisenhower'in Hususi Harici İktisadi Siyaset Müşaviriydi. O da, hareketinden önce gazetecileri topladı ve kendisinin Amerikan hükümetinin resmi bir temsilcisi olarak Türkiyeye gitmediğini bilhassa tebarüz ettirdi. Bildirildiğine göre iki hükümete de bazı tavsiyelerde bulunmak niyetindeydi. Bilhassa memleketimizde türlü söylentilere yol açan ve fazla müsbet veya fazla menfi şekilde tefsir edilmek suretiyle iç politika meselesi haline getirilen bir seyahat fiilen işte böyle başladı.

Clarence Randall yalnız Amerikan hükümetinin resmi bir temsilcisi sıfatıyla gelmiyor değildi. Davet de bizim tarafımızdan vaki olmuştu. Bundan bir müddet evvel memleketimizi alakalandıran meseleleri Amerikada tedvir etmesi için Menderes Hükümeti Dewey filmasıyla mutabakata varmıştı. Dewey de parası bizim tarafımızdan ödenmek suretiyle Başkan Eihsenhower'in Harici İktisadi Siyaset Müşavirinin Türkiyeye gelmesini faydalı bulmuştu. Dewey'e verilen en mühim vazife bize geniş kredi sağlamasıydı. Bundan bir sene kadar önce 300 milyon dolarlık kredi talebimiz reddedilmiş, fakat kapılar kapanmamıştı. Dewey'den bu aralık kapıları zorlamasını istiyorduk. Randall'ın seyahati bu gayretlerin ilk neticesiydi. İşin başında düşünülen, Cumhurbaşkanının hususi müşavirinin masrafları ödenerek ve bir ücret karşılığında Türkiyeye getirilmesi, onun fikir ve tavsiyelerinin öğrenilmesiydi. Fakat Amerika Hükümeti bunu uygun görmedi. Clarence Randall'ın seyahatini manevi şekilde himayesi altına almayı tercih etti. Bir defa Randall göreceği vazifeye mukabil para kabul etmiyecekti. Bunu temin ettikten sonra Amerika Hükümeti Türk Hükümetiyle müştereken neşrettiği bir tebliğ ile hadiseyi umumi efkara haber verdi. Böylece ihsas olunuyordu ki Clarence Randall Washington hükümetinin resmî temsilcisi olmamakla beraber onun müzaheretine maliktir. Hakikaten Inland Çelik Şirketinin başkanı - Randall'ın sıfatı budur - burada yapacağı temaslarda Amerika namına söz; söylemek selahiyetine haiz değildir. Nitekim Ankaradaki Amerikan Büyükelçiliği kendisiyle hiçbir şekilde alakadar olmayacak ve çalışmalarına resmen katılmıyacaktır. Büyükelçilik Randall'e bir daktilo vermiştir. Bu bakımdan temasları bir müzakere mahiyetinde olmayacaktır.. Randall iktisadi vaziyetimizi görecek, tetkik edecek ve bir rapor hazırlayacaktır. O raporun ışığı altında Türkiye ve Amerika hükümetlerinin selahiyetli temsilcileri gerekirse bir masanın başına geçip oturacaklardır. Randall işleri o safhaya getirmek için ne yapmamız lazım geldiğini bize söyliyecek plan adamdır. Amerikan hükümetinin manevi müzaheretini esirgememiş bulunması, Washington'un Türkiyeye yardım etmeyi reddetmiyeceğine delâlet etmektedir. Fakat Amerika, müzakereye başlamadan evvel bazı şartlarının kabulünü istemektedir. Bu şartlar Mr. Randall'in ağzından hükümetimize ifade edilecektir.

Dedikodulu seyahatin hakiki mahiyeti budur. Görülüyor ki her hangi bir Amerikan yardımı veya kredisi hemen yarının meselesi olmaktan uzaktır.

Randall 1953 te de Türkiye'ye gelmişti

Menderes III'den Menderes IV'e

Türkiye'deki hazırlık

Kelebek gözlüklü adam Amerikada harekete hazırlanırken burada da bazı dairelerde hummalı bir faaliyet göze çarpıyordu. Muhtelif bakanlıklarda komiteler kurulmuştu. Bunlar, kendi sahalarıyla ilgili malumatı Mr. Randall'a ve yardımcılarına vereceklerdi. Koordinasyon vazifesini ise bizzat Başbakanlık üzerine almıştı. Başbakanlıkta çalışan da Son Ekselans - Son Ekselans'lık Koch basili gibidir, bir defa girince bir daha çıkmaz ve yarım saat bakanlık edenden hayatının sonuna kadar Son Ekselans diye bahsedilir - Fatih Rüştü Zorlu idi. Hakkında Meclis tahkikatı devam eden sabık Başbakan Yardımcısı ve Döviz Komitesi Başkanı bu koordinasyon işini yaparken bir suçu bulunduğu takdirde suç delili olması tabii evrak üzerinde mutlak hakimiyete sahipti. Aslına bakılırsa mahzurun en büyüğü bu değildi, zira Fatih Rüştü Zorlunun o meselelerde masum olması ve yukardan gelen emirleri infaz etmiş bulunması mümkünkü. Mahzurun büyüğü hatalı iktisadî politikamızın muharrikinin yeniden söz sahibi edilmesiydi.

Geçen hafta içinde "Randall'a rapor" çalışmaları süratli bir tempoda devam etti. Fakat Bakanlıklar birbirinden memnun değildi. Bilhassa Fatih Rüştü Zorlu grubu, işlerin Maliye Bakanlığı tarafından sabote edildiği kanaatindeydi. İstenilenler gelmiyor, gelenler eksik çıkıyordu. Buna rağmen bir takım malzeme ve evrak Başbakanlıkta toplandı. Ayrıca her Bakanlık - tabii kalkınma adı verilen hareketle ilgili bakanlık - Randall ile teması sağlıyacak elemanlarını tesbit etti. Amerikalı mütehassısın gelmesinden önce yapılacak bir tek şey kalmıştı: Amerikalıların koşacakları şartların bir kısmını peşinen kabul edip, onlar üzerinde müzakere zahmetine katlanmamak ve böylece kabul edilmiyecek şartla-

rın da neler olduğunu ihsas etmek.

Başbakan Adnan Menderes mutad olmayan bir beyanatta bulunarak o eksiği de tamamladı.

Menderes'in Menderes'i ithamı

Hakikaten bu haftanın başında pazar akşamı .Ankara radyosu 19 daki havadis bültenine Adnan Menderesin bir beyanatıyla başladı. Bildirildiğine göre Başbakan beyanatını "Bütçenin Meclis Umumi Heyetinde müzakeresinin çok yakına gelmiş olması münasebetiyle" vermişti. Halbuki bu, D. P. iktidarının tarihinde ilk defa olarak görülüyordu. Aslında Menderes beyanatı İngilizce olarak yapsaydı daha iyi ederdi, zira beyanat Türk umumi efkarından ziyade Mr. Randall'a sesleniyordu. Gerçi söylenilenler yeni şeyler değildi; bunların esasını Nedim Ökmen Bütçe Komisyonunda söylemişti. Bu, Menderes III. kabinesinin son derece şiddetli bir ithamından ibaretti. Böylece Eisenhower'in hususi müşaviri Türk Hükümetinin bir sene evvelki noktai nazarını tamamıyla terkettiğini öğrenecek ve karşılıklı müzakereye geçmek için manilerin kalktığım anlıyacaktı.

Menderes bu sefer itkisadi politikasını beş maddede toplamıştı. Yeni envestisman teşebbüslerinin eskileri aksattırmamasına dikkat edilecekti. Bunun mânası şuydu: başlanmış olan teşebbüsler bitirilinceye kadar yenilerine girişilmiyecekti. Giderlerde tasarruf yapılarak bütçede muvazene temin edilecekti. Bunun manası şuydu: Şimdiye kadar denk bütçe lâftı, bundan sonra hakikaten mütevazin bütçe getirilecekti. Ayrıca umumi ve mülhak bütçelerin Merkez Bankası kaynaklarına müracaatlarına imkân verilmiyecekti, yani bu bütçelerin açıklarını karşılamak için para basılmıyacaktı. İktisadi Devlet Teşekkülleri de Merkez Bankası kaynaklarına baş vurmıyacaklardı. Krediler tanzim edilecek ve ancak verimli projelere hasredilecekti. Spekülasyon maksadıyla girişilen teşebbüslere finansman imkanı verilmiyecekti. Nihayet ithalatta memleket ihtiyaçlarına göre bir prio'rite tanınacak ve ihracatın arttırılması imkanları araştırılacaktı, Menderesin beyanatında bir tek eksik vardı: Bu söylediklerini Allah billah aşkına tatbik edeceği! Zira Menderes IV. bu beyanatı vermekle demek istiyordu ki: Menderes III. bütün. memleket işlerini çorbaya çevirmiştir, şimdi onları bir yola koyacağız.

Fakat Menderesin peşin kabul ettiği bu şartlar Amerika tarafından öne sürülenler sadece bir kısmıydı. Asıl iki şart vardı ki, başbakanın beyanatında onlar hakkında sarih bir bilgi yoktu. Amerikalılar devalüasyon istiyor ve Türk parasının hakiki kıymetine ircaını bekliyorlardı. Halbuki hükümet, dışarıya çok borçlanmış olduğumuzdan buna yanaşmak istemiyordu. Doğrusu istenilirse zaten gırtlağımıza kadar gelmiş olan vereceklerimiz, bu sefer başımızı da aşacaktı.

Nedim Ökmen
Değişikliğin motörü

Fakat Amerikalıların başka bir şartı, iktisadi politikayı millî bir politika haline getirmemizdi. Hakikaten muhalefetin mutabık kalmıyacağı bir borçlanma büyük garantiye sahip olmıyacaktı. Memlekette her şeyden evvel bir emniyetin tesisi lâzım geliyordu. Bunun da yolu, iktisadî politikayı çizmek vazifesinin siyasi partilerden alınıp teknik bir Şuraya verilmesiydi. O takdirde, prensipler daima baki kalır ve D.P. nin yerini alacak olan parti de aynı yolda gidebilirdi. Tabii bir takım metod meselelerinde değişiklikler yaparak! Amerikalılar iç politikamızın halini bilmiyor değillerdi. O bakımdan 'Muhalefetin iktidarla bir hususta mutabık kalacağına da fazla inanmıyorlardı. Fakat eğer iktisadi politika bir parti politikası olmaktan çıkarılırsa, o takdirde Amerika yardıma hazırdı. Halbuki Adnan Menderesin son beyanatında bu hususta bir sarahat mevcut değildi. Başbakan şahsi sözlerinin bir senet teşkil edeceği zehabına kapılmış görünüyordu.

Fatih Rüştü Zorlu
Zorlu bir zihniyet

Beyanat, metni itibariyle iyi karşılandı. Fakat bu sözlerin Adnan Menderesin ağzından çıkmış olması, işin insana garip gelen tarafıydı. D. P. Genel Başkam bilhassa son sene zarfında bugün vaad ettiklerinin tatbikini istiyenleri vatanı sevmemekle, kalkınmayı baltalamakla, hattâ komünist taktiği kullanmakla itham etmiş, İktisadi İstiklal Savaşı adı altında yanlış olduğunu şimdi itiraf ettiği politikasını tabu hale sokmuştu. Temel atma' merasimleri - bir çuval çimentoyla temel atılabilir - son aylara kadar alabildiğine devam etmiş, Menderes III. ün bakanları " o kadar çok temel atıyoruz ki, gündüzler yetmiyor, bazen geceleri de atıyoruz" diye nutuklar çekmişler, hattâ içlerinden bazıları bu faaliyetin 1958 e kadar devam edeceğini millete müjdelemişti. O sırada eskileri tamamlanıncaya kadar yeni envestismana girişilmemesini talep edenler Menderes III. ve arkadaşları tarafından şiddetle hücuma uğramışlardı.

Bütçedeki muvazene meselesi de aynı haldeydi. 1945 seçimlerinin arefesinden beri D.P. nin Maliye Bakanları bütçelerinin denk olduğunu ilan ediyorlardı. Şimdi denklikten başka bir de muvazene kelimesi ortaya çıkıyordu.

"' Hakikaten her şey gösteriyordu ki Adnan Menderesin son beyanatı, bir zorlama neticesidir. Beyanatta ba his mevzuu edilen hususlara D. P. Genel Başkam inanmadığını şimdiye kadar bir çok defalar tekrar etmiştir. Onun Harici İktisadi İşler Müşaviri Son Ekselans Fatih Rüştü Zorlu da hakikaten zorlu bir zihniyete - Amerikanın, biz ne kadar borçlanırsak borçlanalım mutlaka yardım etmeli mecburiyetinde bulunduğu zihniyeti - sahip olduğunu saklamamıştır. Liderin ve müşavirinin mütemadiyen reddettikleri tavsiyeleri bugün benimsemiş görünmelerinin bir köprüyü geçmek için keşfettikleri yeni çareler olduğunu söylemek fazla "septisizm" sayılmamalıdır. Beyanattaki hususlar tatbik mevkiine konduğu takdirde memleket elbette ki karlı çıkacaktır. Ama onları tatbik edecek mekanizmanın başında Adnan Menderesin bulunması bilhassa muhalefete itimat verecek bir durum

değildir. D.P. Genel Başkanı daima opportünist bir politika takip edegelmiştir. Halbuki artık D.P. iktidarının başına bir prensip adamının gelmesine kati lüzum vardır.

Bu, sadece muhalefetin değil, aynı zamanda D.P. nin bazı yüksek çevrelerinin de hakiki kanaatidir.

İçerde kımıldamalar

Nitekim D.P. yi tutmayan bir İstan bul gazetesinin sütunlarına Köprülü ailesine mensup bir ağız vasıtası ile aksettirilen bazı hakikatler son derece şayanı dikkattir. Bu gazetenin yazdığına göre Adnan Menderes son beyanatındaki prensipleri kabul etmek istememiş, fakat Fuad Köprülü ve Nedim Ökmen ısrar etmişler, bu sırada Samed Ağaoğlu da Menderesin tarafını tutmuş, en sonda Köprülü - Ökmen çifti galebe çalarak meşhur beyanat yapılmıştır. Havadisin mühim olan tarafı mahiyetinden ziyade bunu veren zatın bizzat Fuad Köprülünün çok yakın olmasıdır. Hakikaten son zamanlarda D. P. kurucuları arasında ihtilaflar o kadar genişlemiştir ki partinin yüksek çevrelerinde bir hal çaresinin bulunması lüzumu kendisini her zamankinden fazla hissettirmeye başlamıştır. Zira herkes gibi bu yüksek çevreler de görmektedirler ki Adnan Menderesin çekilmesi ve böylece ekseriyet partisinin yepyeni' bir hamle yapması zamanı gelmiştir, hattâ geçmek üzeredir. Büyük seçimlere bu şeklide gitmek, iktidarı kaybetmeyi yüzde yüz göze almaktan başka mana taşımıyacaktır.

Bunu Menderes de pek ala biliyordu. Nitekim perşembe sabahı Anadolu Ajansı vasıtasıyla Başbakanın ağzından dünyanın en garip tebliği yayınlanıyordu. D.P. Genel Başkam telaşlanmıştı. Tebliğde Menderesin ağzından Fuat Köprülü ve Nedim Ökmen Menderes kabinelerinin icraatından dolayı mesuliyet altında bırakılıyorlardı. Aslında tebliğin Başbakandan değil, Köprülüden veya Ökmenden gelmesi bir mana ifade ederdi. Halbuki Köprülü ve Ökmen böyle bir tekzibi yapmayı reddetmişlerdi. O zaman Menderes için bu garip tebliği çıkartıp Başbakan namzedi vaziyetine giren şahısları kendisinin mesuliyetlerine iştirak ettirterek teşhire gayretten başka yapacak bir şey kalmamıştı. Tıpkı, düşmemek için bir müddet evvel Grubu sorumlu tutmaya çalışmış olması gibi...

Halbuki herkes biliyordu ki Menderesin nihayet çekilmesi - demokrasinin bu en tabii icabın yerine getirmesi memleketteki sinirli havayı bir anda dağıtacaktır.

Temaslar başladı

***B*u satırlar yazıldığı sırada Clarence Randall Ankaraya gelmiş ve temaslarına başlamıştı. Eisenhower'in Harici İktisadi Politika müşaviri burada da derhal resmi bir sıfatı haiz olmadığını ehemmiyetle belirtmiştir. Böylece görüşmeler bir "zemin yoklama" sı mahiyetini geçmiyecektir. Bazı İktidar çevreleri tarafından ziyaretin bir iç politika meselesi haline getirilmesi ve bir takım hayallere kapılınması veya kapılınır görünülmesi - doğru değildir. Randall bize bazı tavsiyelerde bulunacak, ancak ondan sonradır ki resmi müzakereler belki başlayabilecektir.**

Milletin ümidi D.P. ye aklı selimin ve prensiplerin hâkim olmasıdır.

D. P.

Yeni ihraçlar

Bu haftanın başında salı günü, öğleden sonra D. P. Meclis Grubunun mutad haftalık toplantısında hükümete ayrılan yerde oturan Genel Başkan Adnan Menderesin bir ara heyecanla ayağa kalktığı görüldü. Kürsüde Hamid Şevket İnce vardı. Ankara Milletvekili Cumhurbaşkanı Celal Bayarla parti işleri mevzuunda yaptığı görüşmeyi bahis mevzuu etmek üzereydi. Hamid Şevket İnce hakkında bir hazırlık yapıldığı seziliyordu. D.P. Genel İdare Kurulu o sabahki toplantısında Ankara MUletvekilinin, partiden ihracı için Müşterek Haysiyet Divanına sevkine karar vermişti. Fakat bundan Hamid Şevket İncenin haberi yoktu. Kendisine Grupta da bir sürpriz hazırlanmıştı. Hakikaten onun salona girmesinden bir kaç dakika evvel Kastamonu Milletvekili Hilmi Dura söz alarak İnce'nin gruptaki hareket tarzını bahis mevzuu etmiş, Menderes de "bu arkadaşımız artık çekilip gitsin" demişti. Hamid Şevket İnce bundan sonra - ve Genel Başkanın teşvikiyle - söz almıştı. Ancak Menderesi de fena bir sürpriz bekliyordu. Zira Ankara Milletvekili Genel Başkana döndüve şöyle dedi:

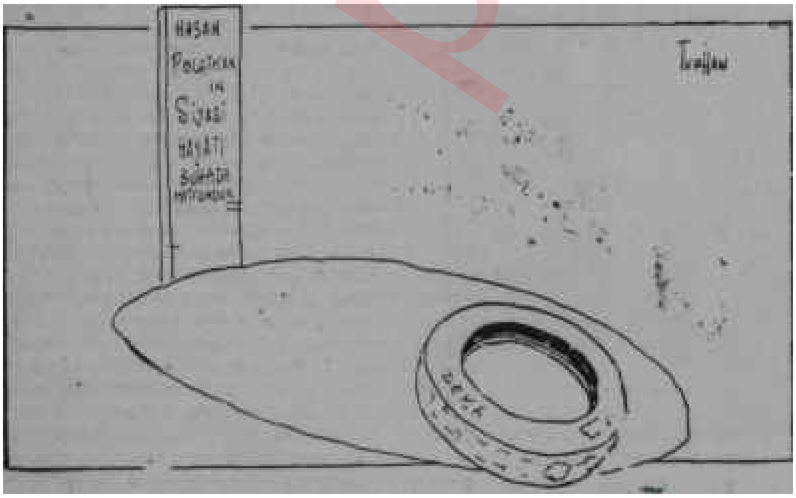
Hamit Şevket İnce
Açıklarım ha!

"— Bir zamanlar bu partiden istifaya karar vermiştim. Şimdi ise, mücadele etmek niyetindeyim. Çünkü sen, hakikatleri söyleyenleri kolundan tutup partiden atıyorsun. Seninle sonuna kadar uğraşacağım. İstifa kararını vermeden önce çok eski arkadaşım olan Bayarla da görüştüm. Onunla 45 senelik arkadaşlığımız vardır. Kendisine dertlerimi anlattım."

İşte bu sözlerdir ki Adnan Menderesi yerinden fırlattı. "Cumhurbaşkanıyla aranda geçen konuşmayı burada anlatamazsın" diye haykırıyordu. Genel Başkanlarım o halde görünce "silahendaz" 1ar da sıra kapaklarını vurmaya başladılar. Her ne pahasına olursa olsun Hamid Şevket İncenin Celal Bayarla konuşmasını nakletmesine mani olacaklardı.

Herkese ve her şeye hücum

***Z*aten o gün Adnan Menderesin sinirlerinin bozuk olduğu anlaşılıyordu. Herkese ve her şeye şiddetle hücum etti. Evvela basına çattı. Basın doymak bilmiyordu. Resmi ilan, kağıt, lisans.. Ne bulursa yutuyordu. Sonra da tirajım yükseltmek için muhalefet yapıyordu! Herkes Genel Başkam hayretle dinliyordu. Sanki bir takım Hayalet-Gazetelere yüz**

YAZISIZ

binlerce liralık resmi ilâm ton ton kâğıdı, bol bol lisansı veren başkasıydı. Evet, Adnan Menderesin o gün sinirleri hakikaten bozuk olmalıydı. Müteakiben Hamid Şevket İnceyle çatıştı, sonra Üniversite rektörünü parmağına doladı, bir ara Hür. P. kurucularına karşı çok ağır sözler sarf etti, tabii C.H.P. ye iltifat yağdırmaktan da kendisini alamadı.

Sanki Menderes - isminin yanındaki rakam ne olursa olsun - hiç değişmediğini ve hiç değişmiyeceğini ispat için kürsüye çıkmıştı. Bunda elhak muvaffak da oldu. Memlekette huzuru kuracak olan yol ise, elbette ki bu değildi.

Bir Kötü Adet

Politikacılığın pek çok incelik istediği muhakkaktır. Ama bu inceliklerden biri, tükürdüğünü yalamak değildir. Halbuki zaman zaman bizde bazı maruf politika üstadlarının, kırdıkları potları, devirdikleri çamları "ben böyle söylemedim, yanlış aksetmiş" diye tevile çalıştıklarını görmek hakikaten insanı üzüyor. Hele bu sözlerin söylendiğini kulaklarıyla duymuş olanlar politika zannettikleri şeyden tiksinecek hale geliyorlar. Ama üzülmemek lazımdır; politika bu değildir. Bu, demagogluğun ve nabza göre şerbet vermenin nümunesidir.

Maruf politika üstadlarımızdan çoğu lafın torbaya girmediği kanaat indedirler. Buna güvenerek kendilerinde "zaman ve zemine göre" konuşmak hakkını vehmederler ve isterler ki orada bulunan gazeteciler nutuklarının metnini getirip göstersinler, onlar da bu sözleri başka saman ve zeminde okunduğunda gaf olmayacak şekle soksunlar. Böyle şey mantığa sığmaz. Gazeteci, hele "hususi muhabir" süratle hareket etmek zorunda bulunan adamdır. Üstelik vazifesi de patavatsız zevatın nutuklarına patavat eklemek değil, hatta patavatsızlıkları altını çizerek gazetesine bildirmektir. Konuşurken dikkat, hatibin işidir. Dinleyenler istiyor diye bir takım manasız vaadlerde bulunulur veya kütlenin nabzına göre dincilik yahut dinsizlik taslanırsa ağızdan çıkacak lafları gazetecilerin olduğu gibi aksettireceğini hiç kimse unutmamalıdır., Unutmamalıdır ve ona göre konuşmalıdır. Ertesi gün yapılacak bir tekzip hiç bir şeyi değiştirmez, bilakis çok vakit tekzibi yapanı küçük düşürür. Zaten işin doğrusu aranırsa okuyucu da her şeye inanan bir kukla olmaktan uzaktır. Maruf politikacıların neler söyleyip neler söylemeyecekleri artık aşağı yukarı malûmudur. Kim boyuna pot kırar, kimin gafları meşhurdur, hep bilir. O bakımdan "tekzip" de hakikatleri çok zaman örtmez.

Halbuki yapılacak şey basittir. Prensip sahibi olmak bu komik vaziyetlere düşmemek için kâfidir. Prensiplere bağlı kalınanca küçük toplantılarda insanlar karşılarındakini kandırmak için ufak oyunlara tevessül etmezler. Daha doğrusu edemezler. Bunu zül sayarlar. Belki karşılarındakini de hakikaten kandıramazlar, ama biraz sebatla "sözüne güvenilir" politikacı haline gelirler. Siyasette ise bundan büyük, bundan kuvvetli silah güç bulunur. Zira hatırdan çıkarılmamalı ki yalancının mumu her yerde yatsıya kadar yanar.

Maalesef bazı maruf politikacılarımızın bu hakikati hâlâ anlayamamış olduklarım görüyoruz. Hem bunların içinde - kimi İktidarda, kimi muhalefette - birinci sınıf mevki ve makam işgal edenler de mevcuttur. Bir küçük kütleye söylediklerini gazetelerde okuyunca kan beyinlerine fırlıyor veya "bu ne rezalet" diye haykırı--yor ve ellerindeki ilk vasıtayla inkar yoluna sapıyorlar. İnsanlar, mesuliyetini alamayacakları sözlerin ağızlarından çıkmamasına son derece dikkat etmelidirler. Bu sözler bir defa çıktıktan sonra da onları bir daha yalamamalıdırlar. Mesuliyet deruhte etmiş kimseler selahiyetlerini hafife alırlarsa, fazla reaksiyon yaptığını gördükleri laflarım iki gün içinde yalarlarsa hiç kimse de onları ciddiye almaz, neticede bizzat zararlı çıkarlar.

Ama havadis veren gazeteciler hiç yanılmaz mı, hakikaten söylenmemiş sözleri söylenmiş gibi gösterdikleri olmaz mı? Olur... Ama son günlerde siyasilerimizin tekzip veya tavzihlerine dikkat edenler bunların söylenmemiş değil, söylenip pişman olunmuş laflardan ibaret bulunduğunu kolaylıkla görebilirler.

Kiralar

2800 X 12 = 33.600!

Hayat gittikçe pahahlaşıyor. Milletçe kalkındığımız muhakkak; ancak bu kalkınma bazı çevrelerde o kadar süratle oluyor ki ekseriyetimiz maalesef ona yetişemiyoruz. Bunun sebebinin beceriksizlikten ibaret bulunduğu ortadadır. Zira becerikliler çeşitli "ayarlama"larla intibak kabiliyetlerini arttırıyorlar.

Yükselen fiyatlar arasında, kiralar da vardır. Son zamanlarda İşçi Sigortaları Kurumu, başından geçen bir macerayla üç sene içinde hayatın ne kadar da çok pahalılandığını müşahede etmek fırsatım bulmuştur. Hadise şudur:

İşçi Sigortaları Kurumunun İstanbulda "Eminönü Dispanseri" adını taşıyan bir Sağlık Merkezi mevcuttur. Fakat dispanser binası Cağaloğlundadır. Orada bina bulunmuş, oraya yerleşilmiştir. 20 odalı binanın sahibiyle bundan üç sene. evvel, bugünlerde müddeti biten bir kontrat imzalanmıştır. Fakat sonradan o civarda İşçi Sigortaları Kurumu bir de hastahane açmış, dispanser bu yüzden ehemmiyetini kaybetmiştir.

Bundan bir zaman evvel dispanser binasının sahibi Kuruma müracaat ederek kontratı yenilemeyeceğini bildirmiştir. Bunun üzerine Kurumun İstanbul teşkilâtı dispansere yeni bir yer bulmuştur. Ancak, "Eminönü" adını taşıyan dispansere bulunan yeni bina da gene Cağaloğlundadır. Bu, oda oda kiraya verilmek üzere düşünülmüş bir binadır. Dispanser olmak için de fazla uygun bir tarafı yoktur. Hakikaten bina kaçak kat ihtiva ettiğinden ayarsızdır. En alt katının arka tarafı matbaa olarak kullanılacağı için biraz yüksek yapılmış, bu yüzden onun üstündeki katlarda bazı odalar birbirlerinden bir kaç basamak üstte kalmıştır. Buna rağmen İşçi Sigortaları Kurumunun İstanbul şubesi han üzerinde ısrar etmiş, müdür alakalı şubeye emir vererek bir kontratın imzalanmasını sağlamıştır. Bu sırada binanın sahibi de kira takdiri için İstanbul Belediyesine müracaat etmiş bulunuyordu. Gelen heyet, odalar teker teker ve iş yeri olarak kiraya verilecekmiş gibi bedel biçmiştir. Bazı odalar 200, bazıları daha fazla fiyata layık görülmüştür. Sonradan mal sahibi, hanını olduğu gibi İşçi Sigortaları Kurumunun emrine amade tutmuştur.

İşçi Sigortaları Kurumunun şubeleri tarafından (imzalanan bu gibi mukavelenamelerin Umum Müdürlük tarafından tasdiki gerekmektedir. İstanbul teşkilâtı da vaziyeti Ankaraya yazmıştır. Yazıda bildirildiğine göre yeni binanın kirası 48.300 lira olacaktır. Gerçi eski binaya verilen kira 40.000 liradan ibaretti ama, onun odaları 20 taneydi. Bununkiler ise 29 tanedir. Böyle olunca 8.300 liralık fark tabiidir. İstanbul şubesi çok karlı iş yapmıştır. Üstelik, binanın altında bir matbaama bulunması mahzuru bertaraf etmek maksadıyla mal sahibi makinelerini gündüzleri çalıştırmamayı vaad etmiştir.. Böyle kontrat imzalanmaz mı?

Fakat mesele Umum Müdürlükte tetkik edilirken, bir husus dikkati çekmiştir. 40.000 lira yerine 48.300 lira iyi ama, eski binaya bu 40.000 lira üç senelik kira karşılığı verilmiştir. Yenisinde ise 48.300 Ura senelik kira tutarıdır. Yani İstanbul teşkilâtının karlı bir iş sayarak yaptığı kontratla İşçi Sigortaları Kurumu dispanser için üç mislinden fazla fiyat ödemek mevkiinde bırakılıyordu. Hadise büyük akisler uyandırdı. Küçük bir tahkikat, hakikaten yeni bi-

48.300 lira gelirli bina
Tepeden bakıyor

naya senede 48.300 lira kira ödeneceğini, halbuki eski binaya üç senede 40.000 Ura ödenmiş olduğunu gösterdi. Senede 48.300 lira getirecek bir han!. Bu, mükemmel bir gelir membaıydı. Ancak işin ortaya çıkması bu gelirin İşçi Sigortaları Kurumundan teminine mani teşkil etti. Umum Müdürlük elindeki selahiyeti kullanmak zorunda kaldı. Şu anda bahis mevzuu mukavele bozulmuş bulunmaktadır.

Şimdi, sabık Devlet Bakam Dr. Mükerrem Sarol binasına yeni bir kiracı aramak mevkiindedir. Zira 48.300 lira kira getirecek olan han İstanbulda eski Tanin'in yerine yaptırılan, altında Türk Sesi matbaası bulunan ve Dr. Mükerrem Sarol'a ait olan binadır.

Evet, hayat hakikaten pahalılaşıyor!.

B. M. M.

Küfrevi - Özyörük düellosu

Bu hafta çarşamba sabahı, ispat hakkını görüşecek olan Adalet komisyonu odasına ilk gelen Halil Özyörük oldu. İlk sözü o almıştı. Bir evvelki celsede Kasını Küfrevi kendisine hücum etmiş, üstelik eski Temyiz başkanının işin başında ispat hakkına taraftar bulunduğunu, hatta "İspatçılar"a el altından yardım vaad ettiğini bildirmişti. Halil Özyörük ithamlara bu celsede cevap verecekti. Adalet komisyonuna girip oturmasından bir kaç dakika sonra kapı açıldı. İçeriye giren Kasım Küfrevinin ta kendisiydi. İki rakip birbirlerini karşılıklı süzdüler ve • beklediler.

Celse açıldığında sabık Adalet bakanı söze, hakkındaki ithamları redle başladı. Kasım Küfrevi ile bu mevzuda görüşmemişti. Ağrı milletvekili külliyen yaralıyordu. Bu, kendi içinde derin bir yara olmuştu. Halbuki her zaman ispat hakkının aleyhindeydi. Sadece kendisi değil, Temyiz mahkemesi de böyle bir hakka taraftar değildi. Vaktiyle bir bakan hakkındaki isnatların ispatını kabul eden bir hükmü bozmuştu. Kenan öner - Hasan Ali davasında aynı meseleyle karşılaşılınca da Temyiz bilinen tevhidi içtihad kararını almıştı. Halil Özyörüğe göre ispat hakkının türlü mahzurları vardı. Bir bakan hem Asliye mahkemesinde, hem de Yüce Divanda nasıl muhakeme edilebilirdi? Ya, iki karar arasında fark olursa? Sonra, bir hakaretin ispatı ceza davası içinde ikinci bir davaya sebebiyet verebilirdi. Nihayet bazı taarruzlar vuku bulabilir» di.

Halil Özyörüğü ikinci bir sürpriz bekliyordu. Arkasından hemen konuşacak olan Kasım Küfrevi idi. Kasım Küfrevi dedi ki:

"— Diyorlar ki bakana isnatta bulunan adam Asliye mahkemesinde isnadını ispat edip beraat ederse, arkadan aynı bakan aynı suçtan Yüce Divanda beraat ederse ne olacak? Ben, aksini sorayım: ya isnatta bulunduğu iddia edilen adam ispat hakkının bulunmaması yüzünden Asliye mahkemesinde mahkûm olur, fakat sonradan aynı suçtan dolayı Yüce Divan da bakanı mahkûm ederse ne olacak? Birinci hal için Özyörük kolay kolay misal veremez. Ama ikincisinin misali pek aktüeldir. Geçen devrede Ferit Melen Mecliste Hasan Polatkanı bacanağı Yakup Soyugen için ticari faaliyeti dolayısıyla itham etmişti. Biz o zaman dinlemedik, sıra kapaklarına vurduk, Ferit Meleni manen mahkûm ettik. Şimdi Hasan Polatkan hakkında aynı suçtan tahkikat açılmıştır. Ya, Yüce Divana gider de mahkûm olursa, ne olacak? Düşününüz ki Ferit Melen milletvekili değil de, gazeteci bulunsaydı hapse girecekti."

Kasım Küfrevinin torbasındaki oklar bundan ibaret değildi. Halil Özyörüğün yaz aylarında ispat hakkının meşhur aleyhtarı Dr. Sarolün peşine takılıp diyar diyar dolaştığı ve ispat hakkı mevzuunda hukuka sığmayan sözler sarfettiği unutulmamıştı. Ağrı milletvekili meşhur kararın Temyizden nasıl çıkarıldığını da delilleri ve şahitleriyle anlattı. O zamanki zabıtlardan parçalar okudu. Eski Adalet bakam hayretler içindeydi.

"— Bunları nereden buldunuz?" diye sordu.

Kasım Küfrevi cevap verdi:

"— Nereden buldumsa buldum."

Bu hareketli düellodan sonra İhsan Aktürel de ispat hakkının lehin de bulundu. Görülüyordu ki Halil Özyörükten başka hemen herkes bu hakkın lüzumuna kanidir. Doğrusu istenilirse Halil Özyörük de aleyhte vaziyetini Sarolla beraber yaptığı seyahatlerde almıştı. Hatta o zamanki Adalet komisyonu başkanı, Halil Özyörük seyahatinin arefesinde komisyon başkanlığı vazifesini başka türlü anlıyordu. Nitekim, bir anket talebine karşı bu "sayfalarda klişesini bulacağınız mektuplarla cevap veriyordu. O kadar hassastı ki tasarı komisyona geldiği zaman bile "ih-

Kasım Küfrevi
Bir hiciv denemesi yaptı

Halil Özyörük
Son kale

sas-ı rey" olmasın diye en son konuşacaktı. Halbuki Dr. Sarol kendisini refakatine alıp ta turneye çıktığında fiilen ve hukuken Komisyon başkan* lığı sıfatını taşıdığı halde komisyonuna gelecek ispat hakkım hatta müslümanlığa bile aykırıdır diye kötülemekten ve türlü nutuklar çökmekten geri kalmamıştı.

Kasım Küfrevinin daha söyliyecek çok bildiği vardır ve bunları peyderpey açıklayacaktır. Böylece ispat hakkı muarızlarının son kalesi de düşecektir. Zaten her şey Meclisin bu hak lehinde bulunduğunu göstermektedir.

C. H. P.

Karar zamanı

Geçen haftanın sonunda küçük Alageyik - İsmail Rüştü Aksalın sevimli, minik kızı - elinde tuttuğu AKİS'i yanındakilere gösterdi:

"— Peder beyin resmi var... Bir şey mi yapmış **ki?.."**

Doğrusu istenilirse küçük Alageyiğin hakkı vardı. İsmail Rüştü Aksal - ve onun gibiler - resimlerinin konmasını gerektiren bir iş yapmış değillerdi. Resimleri, bir şey yapmaları gerektiğini haber vermek için AKİS'in sütunlarına geçmişti. Bu lüzumu, içinde bulunduğumuz haftanın başında bizzat Genel Sekreter Kasım Gülek bir defa daha ispat etti. Mükemmel bir teşkilatçı olan Genel Sekreterin mutlaka takviyesine ihtiyaç vardı; Kasım Gülek iktidara bu derece yaklaşan bir siyasi parti için kuvvet değil, zaaf sebebi olmaya başlıyordu. Gittiği yerlerde söylediği sözleri ciddiyetle telif etmek pek zordu. Eğer yarın mesuliyet hissi bu olan kimseler D. P. nin şikayet ettiğimiz liderlerinin yerine gelecekse mücadeleye hakikaten yazık olacaktı.

Genel Sekreter Ege bölgesinde bir propaganda turnesine çıkmıştı. Seçimlere daha çok vardı, ama Kurultay yaklaşmıştı. Kurultayda ise C. H. P. nin iç seçimleri yapılacaktı. Kasım Gülek teşkilatla teması faydalı gördü. Zaten bu, onun eski taktiğiydi. Galen delegeleri, daha Ankaraya gelmelerinden önce kendi tarafına meharetle çekiyordu. Geziyor, dolaşıyor, ticari bir tebessümle kalpleri - ve reyleri - fethetmeye çalışıyordu. Bunda herkesten çok da muvaffak oluyordu. Zira işin tekniğine vakftı. Buna mukabil liderlikteki rakipleri Kurultay kürsüsünden bir kaç kuru sıkı lafla onun devamlı emeklerini boşa çıkaracaklarını umuyor, **her** seferinde hezimete uğruyor,. fakat bir türlü uslanmıyorlardı. Şimdiye kadar bunun pek o kadar zararı yoktu, zira Kasım Güleğin dostları asasında latife, hasımları arasında alay mevzuu olan hareketleri, kılığı, kıyafeti, alamerikan usulleri bir Muhalefet partisi için aranıp ta bulunamayacak şeylerdi. Ama şimdi durum değişmişti. Seçmene emniyet vermek lazımdı. Ağırbaşlı davranmak, ağırbaşlı konuşmak gerekiyordu. Şahsi politikaya bir çizgi çekilmeliydi.» C. H. P. dört başı mamur bir ekip halinde milletin ' karşısına çıkmalıydı ki, "bunlar D. P. deh iyi" dedirtebilsindi. Kasım Gülek son turnesiyle belki bir kaç rey kazandı, fakat daha büyük bir ekseriyetin nazarında, bu ışlerin adamı olmadığını bir defa daha gösterdi.

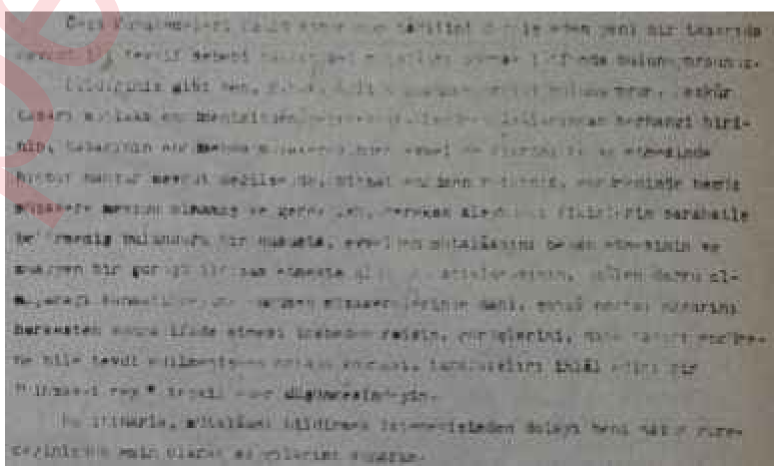
Manasız laflar

Nitekim bu haftanın başında Zafer gazetesinde Başbakanlık tarafından Ulus gazetesine gönderilmiş bir tavzih neşrediliyordu. Ulus gazetesinde Kasım Güleğin, Egede Başbakanın maaşı ile alakalı olarak serfettiği sözleri çıkmıştı. C. H. P. Geenel Sekreteri Başbakanın maaş almadığı yolundaki rivayetleri bahis mevzuu etmiş ve Menderesin maaş aldığı gibii iki milyon liralık tahsisatı mestureye; de sahip bulunduğunu bildirmişti. Bu sözlerden,başbakanın iki milyon lirayı da maaş gibi harcamakta olduğundan başka bir mana çıkarmak kabil değildi. Zafer gazetesinde neşredilen efendice tebliğinde Başbakanlık, Menderesin maaş aldığını söylüyor; fakat tahsisatı mesturenin Başbakana değil; Başbakanlığa ait bulunduğunu hatırlatıyordu.

Kasım Gülek gibi bizzat bakanlık yapmış bir kimse, bunun böyle olduğunu bilmez miydi? Kendi başbakanları, - hatta başbakanlığı zamanında İsmet İnönü - maaş almamışlar, tahsisatı mesture kullanmamışlar mıydı? Elbette ki evet. Bunların hükümet idaresinde tabii bulunduğunu Genel Sekreterin unutması müm-

Ankara, 6 Şubat 1955

Bay Kiptin Toker
AKİS 3 Mecmuası
Ankara

Halil Özyörük
Konya Mebusu

Halil Özyörük'ün mektubu
Pehriz ve turşusu

kün değildi. İş böyle olunca, sözlerinin bir tek gayesi kalıyordu: Demagoji. Halbuki bu millet en çok, demagogların ıstırabını çekiyordu. Muhalefet, kendisine değişik silahlar bulmalıydı.

Partideki faaliyet

Halbuki C. H. P. içinde bu yolda bir faaliyet de mevcuttu. Gerek Ankarada, gerekse İstanbulda muhtelif komisyonlar kurulmuştu. Bunlardan yeni bütçenin tenkidiyle alakalı olanlar en fazla faaliyet gösterenlerdi. Genel Merkezdeki heyet İsmail Rüştü Aksal, Vedat Dicleli, Ferit Melen, Namık Zeki Aral, Cahit Zamangil gibi hakikaten kıymetli iktisadcıları ihtiva ediyordu. İstanbulda gayret sarfedenlerin arasında ise Nurullah Esad Sümerler vardı. Onların yanında seçim sistemleri, Anayasa tadilatı gibi mühim memleket meseleleriyle ilgili çalışmalar devam ediyordu. Tabii bunlar daha uzun vadeli çalışmalardı. Ama, Kurultaya o çalışmalardan çıkacak bazı prensiplerle gitmek temayülü vardı. İsteniyordu ki bu Kurultay "seviyeli" bir toplantı olsun. Bilhassa D. P. nin Büyük Kongresi yanında seçmene emniyet ve itimat telkin etsin. Millet bilsin ki eski parti Muhalefet yıllarında derlenip toplanmış, fikir ve prensip partisi haline gelmiştir. Yani insan bu partiye rey verdikten sonra, yatağına girdiğinde "acaba yarın gene ne olacak" diye endişe duymadan uyuyabilsin. Zira bugün, D. P. liderlerinin sevk ve idaresi altında böyle bir uykudan pek çok vatandaş maalesef mahrumdu ve iktidarın zayıf tarafı bu emniyeti verememiş olmaktı.

C. H. P. nin bir başka avantajı vardı. Partiye, kütle halinde kayıtlar oluyordu ve yeni gelenlerin ekseriyetimünevverlerdi. Bundan bir hafta kadar evvel Ankara barosunun kıygurup Genel Başkan ile tanıştırılmış ve bir toplantı yapılmıştı. İkinci bir toplantı da bu haftanın sonunda tertiplenmişti. Avukatların yanında mühendisler, müteahhidler, ticaret ve sanayi erbabı, kısaca 1950'de D. P. nin zaferinin hakiki saikleri akın akın C. H. P. saflarına geliyorlardı. Bu sınıfa dahil olup ta hâlâ D. P. de bulimanlar ise Hür. P. ni zenginleştiren avukatlarından kalabalık biliyorlardı. Her halde gözle görülen hakikat. Muhalefetin her geçen gün biraz daha kanlanıp canlandığıydı. Ancak bunun hakiki sebebi, çok halde bizzat Adnan Menderesti ve Muhalefet partileri D. P. Genel Başkanını kendilerine koruyucu başkan seçselerdi yeriydi.

C. H. P. Meclisi
Karar zamanı

A K İ S
Bu hafta 35.860 adet basılmıştır.

Ama artık, Muhalefetin ve C. H. P. nin de kendiliklerinden bir şeyler yapmasına lüzum vardı. Yoksa geç kalınacaktı.

Kurultayın tarihi

Bu haftanın sonunda cuma günü Halk Partisi Meclisi, Kurultayın tarihini tesbit etmek Üzere Ankarada toplanacaktır. Gerçi Genel Merkez teşkilattan gelen ve Kurultayın "karsız, çamursuz" bir tarihe konmasını isteyen teklifleri Meclise getirecektir fakat Meclisin toplantıyı Martın sonundan fazla geciktirmeyeceği, gecik tirmemesi gerektiği anlaşılmaktadır. Her geçen gün, bugünkü dağınık ve insicamsız hal ile C. H. P. için bir zaman kaybıdır. Bilhassa "Kasım Gülek meselesi"nin bu sefer kati surette halli lazımdır. Kasım Gülek parti için mükemmel bir Genel Sekreterdir ve zaten o mevkii bu Kurultayda münakaşa dahi edilmeyecektir. Ancak "siyasi temsil" bakımından partinin ağırbaşlı, ciddi, olgun ve şahsiyet sahibi kimselere ihtiyacı vardır. Teşkilat meselesini Kasım Güleğe bırakıp, siyasi bir Genel Başkan vekilliği ihdası hiç fena olmayacaktır. Genel Sekreter gibi dinamik ve onun yanında itimad ve emniyet veren şahsiyetlerden müteşekkil bir Genel Kurmay C. H. P. yi pek âlâ daha parlak bir istikbale götürebilir.

YAZISIZ

Ü N İ V E R S İ T E

Muhtariyet

Gaf üzerine gaf

Geçen ayın ortalarında birgün, İçişleri komisyonunda birbirinin peşinden söz alan iki Demokrat Partili milletvekili, Üniversiteleri ve öğretim üyelerini itham ediyordu. İki Demokrat milletvekilinin söyledikleri hakikaten ilk nazarda insanı ürpertecek mahiyette idi. Her ilcisi de Üniversitelerimizde komünizm propagandası yapan profesörlerin bulunduğunu iddia ediyordu. Bu iki milletvekilinden biri 1954 senesinde Samsun'dan aday gösterilmeden önce Emniyet Müdürlüklerinde bulunmuştu. Bilhassa emniyetin birinci şubesinde vazife görmüştü, adı Ekrem Anıt idi. İkincisinin milletvekili olmadan evvelki mesleği, diğer fikirdaşından başka değildi, adı Süleyman Çağlar idi ve 1954 te Kastamonu'dan D.P milletvekili olarak Meclise gelmişti.

İçişleri komisyonunda görüşülen mevzu, memurların, profesörlerin bakanın şahsi takdiri ve arzusu ile vekâlet emrine alınmaları hakkındaki hükümlerin ilgası idi. Üçüncü Adnan Menderes kabinesi, geçen devrede biribiri arkasından getirdiği anti-demokratik ve totaliter kanunlar beyanına bunu da sokmuş, memurlara ve profesörlere, bakanların istedikleri anda işten el çektirebllecek bir kanunu kabul ettirmiş ve bu kanuna bir fıkra ilavesi ile "emekliye ayrılış ve el çektirme hallerinde Danıştay'a müracaat hakkı" m da tanımamıştı.

O günden bu yana memurlarla birlikte bilhassa Üniversiteye indirilen bu darbe etrafında geniş müzakereler, uzun münakaşalar cereyan etmişti. Fakat, önceden yaptıklarının tam tersine, adeta geçmiş icraatının bir itiraf namesi ile Meclis kürsüsünden bir hükümet programı okuyan Adnan Menderes, dördüncü kabinesinin programına memurlar ve profesörler hakkındaki işten el çektirme ve vekâlet emrine almak hükmünün ilgası hususunu da koymuştu.

O zaman vaziyetten ümitvar bazı, kimseler - durumun düzelmesinden ümitvar olanlar sadece demokratlar idi - yeni kabinenin artık mazideki yanlış hareket tarzını bırakacağım, eskiyi unutturmak için elden gelen faaliyeti gösterip, kısa bir müddet içinde huzursuzlukları, haksızlıkları önliyeceğini söylemişlerdi. Fakat yanılmışlardı. Şekil, fikir ve düşünce tarzı değişmemiş, sadece üç rakkamının üzerinden bir sünger geçmiş, bir dördüncü ile zihniyet aynen baki kalmıştı.

Üniversite hocaları iktidarın zannedildiği kadar sempati beslemediği, bilakis bu "kitabi" lerden fazlaca kaçındığı inkar edilmez bir hakikat olarak ortada duruyordu. Bir kaç aylık fasıladan sonra, eski zihniyet tekrar gelmiş, yerleşmiş ve aynı temponun hızı içinde icrayı ahenk eylemeğe başlamıştı, üniversite mensuplarına iktidarın sempati duymadığının yeni tezahürü iki Demokrat milletvekilinin İçişleri Komisyonunda yaptıkları "huruç" ile kendisini hissettirmişti. Bu milletvekilleri, memurlara Danıştaya müracaat hakkım veriyor, bakanın bir tek emri ile memurlara işten el çektirme yetkisinin kaldırılmasını kabul ediyor, fakat mesele bir noktaya gelince, şu kitabiler faslına intikal edince' bütün azameti ile "hayır" diyorlardı. Bazı milletvekilleri profesörlerin bir bakan emri ile işten uzaklaştırılmasının hiçbir demokratik memlekette görülmemiş bir hâdise olduğunu söylerlerken, aksi zihniyet bunun çok, pek çok lüzumlu olduğunu ileriye sürüyor ve misal olarak da, Üniversite profesörleri arasında bulunabilecek komünist profesörlerden kurtulmak için tek çarenin bu olduğunu iddia ediyorlardı. Komisyonda kopan bu fırtınayı, demokratik rejim ile hiç bir alâkası olmadığı için bütün bitaraf gazeteler büyük manşetlerle aksettiriyordu.

Hadise büyüyor

Türkiye gibi, memleket selameti, vatandaş selâmeti ve rejim selâmeti bakımından komünizmden daim uzaklaşmış olan bir toprak parçası üzerinde, Mecliste böyle bir itham ortaya atılırsa, birden sakin duran cephenin ayaklandığım görmemek esasen kabil olamazdı. Senato Üyeleri ertesi gün, sabah gazetelerine bir göz attıkları zaman, ilham edildiklerini gördüler. Ankarada senato toplandı ve gazetelere intikal etmiş meseleyi gözden geçirmeyi kararlaştırdı. Fakat bazı profesörler hâlâ hâdise üzerinde tereddütle duruyorlardı; hâlâ iki milletvekilinin - eski meslekleri ne olursa olsun - böyle bir ithamda bulunamayacağını düşünüyorlardı.

Senato harekette

Senatonun toplantıya çağrıldığı günün sabahı İçişleri Komisyonu Başkam Rüknettin Nasuhioğlu'nun evindeki telefon çalmıştı. Bir ses, kendisini tanıtıyor ve bir noktanın izahını istiyordu. İzahı istenilen, İçişleri Komisyonunda iki demokrat milletvekilinin bazı üniversite profesörlerini komünistlikle itham edip etmediğinin tavzihi ve tespiti idi. Rüknettin Nasuhioğlu, sorulan suale kesin bir cevap verdi:

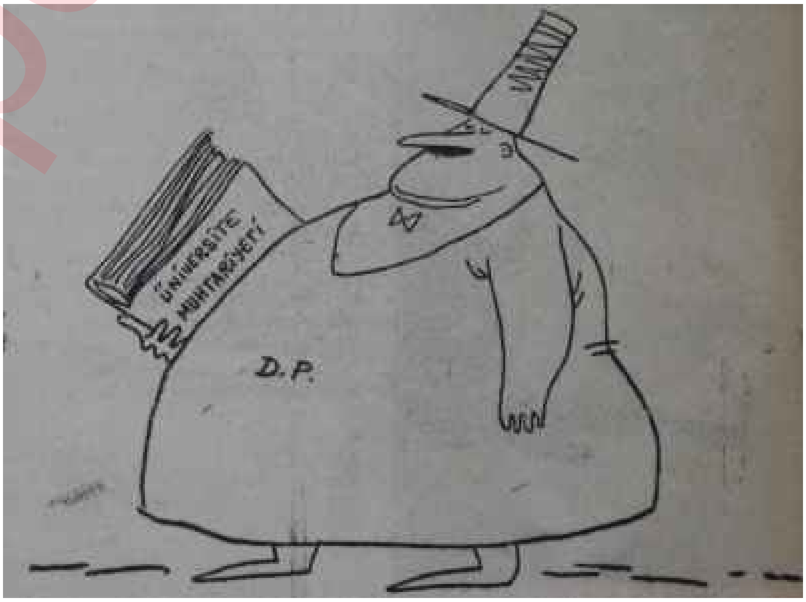
"— Maalesef, dedi. Maalesef öyle sözler süylenmiştir. Ben de sizin kadar müteessirim..."

Fakat Nasuhioğlu, bu sözleri söylerken- sonradan böyle bir tavzih yaptığım kabul etmedi- hadisenin komünistlik ithamından çıkarak, kitabiler ile karşıtları arasında içten-içe kaynıyan derin bir mücadelenin açığa dökülmesi şekline gireceğini kestirememişti.

Ankara Üniversitesi Senatosu da sert bir tebliğ yayınladı. Üniversitede komünist profesörlerin mevcudiyeti iddiasını kesin bir dille reddetti ve Ankara Ziraat Fakültesi Dekanı Kansu'nun teklifi ile 6435 sayılı kanunun - bakan emri' ile profesörlerin işten el çektirilmesi hakkındaki' kanunun - Üniversite muhtariyetini zedelediğini kaydetti.

Mücadele başlamıştı

Böylece mücadele başlamıştı. An'kara Üniversitesinin arkasından İstanbul Üniversitesi Senatosu da bir toplantı yaptı, iddiaları reddetti ve muhtariyetin zedelendiği meselesi üzerinde hassasiyetle duran bir tebliğ neşretti. İstanbul Üniversitesi tebliğinin yayınlanmasının ertesi günü iktidarın her meselede yanılmaz büyük

"BENİM ÜNİVERSİTELERİM"

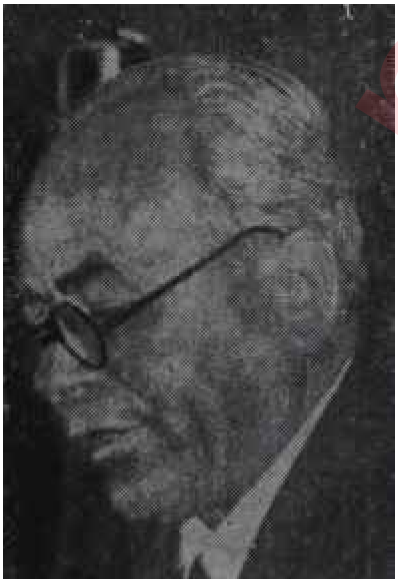
organı Zafer büyük başlıklarla tebliği sütunlarına geçiriyor ve "yerinde bir karar" diyordu.

Bir kaç gün sonra iktidarın yanılmaz organı Zafer'in rotasında bir değişiklik olmuştu. Bu Üniversite profesörleri, bu Üniversite senatoları da kim oluyordu, ne istiyorlardı? Onların vazifesi bu muydu? Onlar, niçin ve neden memleketin geleceği ile ilgili büyük meselelere dair fikirlerini söylüyorlardı. Hayır, diyordu Zafer Üniversiteler günlük politika ile uğraşmamalı, muhtariyet maskesinin altında muhalefetin oyununa gelerek, onların fikirlerini talebeye,halka aşılamak için çalışmamalıdır. Üniversitelerin vazifesi İlim yapmaktı. Onlara geniş yetki, onlara geniş muhtariyet ilim yapmak için verilmişti.

Fakat, hâdise kapanacağına, külleneceğine daha da alevleniyor, iktidar organının Üniversitelere aşırı denilecek bir ifade tarzı ile, hattâ hakaret edercesine kullandığı lisana, İstanbul ve Ankara'dan kesin ve sert cevabî sesler yükseliyordu. Tabiidir ki, profesörlerin söyledikleri bu sözler, bitaraf gazetelerle muhalefet gazetelerinde geniş yer alıyordu. Bu hâl iktidarın sinirini daha çok geriyor ve liderler bir kaç yatıştırıcı sözle hâdiseyi Örtbas edeceklerine yangına körükle gidiyorlar, okun yaydan fırlamasına yol açıyorlardı.

Mesele grupta

Bir salı günü, Demokrat Partinin gizli grup toplantılarından birinde vaki sual üzerine Başbakan Adnan Menderes söz alıyordu. Başbakanın bugüne kadar - 1950 den bu yana - Üniversite hakkında düşündükleri herkesin malûmu idi. Bu defa "muhtariyet" mevzuunda görüşünü ne şekilde müdafaa edecekti, herkes bunu merak ediyordu. Başbakan Menderes,

Süleyman Çağlar
Mes'leki gayret

milletvekillerinin bazılarından yana çıkmıştı. Üniversite iktidarın istediğinden başka şeyler istiyordu. Üniversite, hatta Meclis'i murakabe etmek istiyordu, kendisinde herkesi, her şeyi murakabe etmek yetkisini bulabiliyordu. Başbakan birden Üniversitelerin muhtariyetleri mevzuundaki sözlerinde bir Üslup değişikliği yaptı. Gazeteler de ona şu sözleri yakıştırdılar: "İstersek Üniversitelerin canına ot tıkarız..."

Fakat Üniversitenin 1950 den bu yana bir kaç celselik toplantılar ile çıkarılan kanunlardan canı yanmıştı, bizardı. "Çanına ot tıkayacağız" sözü geniş bir aksülamel uyandırdı, İstanbul Üniversitesi profesörlerinden bazıları hemen Başbakana cevap verdiler: "O çana çıkarılan kanunlarla çoktan ot tıkanmıştır.."

Cana ot tıkamak, geniş bir polemik mevzuu olmuştu. Zafer bu arada Üniversitelere şiddetle hücum etmekten kendini alıkoyamıyordu.

Canına ot tıkamak

Başbakana atfedilen sözler - sonradan bizzat Menderes'in tekzip etmesiner rağmen - her yerde tekrarlanıyordu. Hakikat halde, tabir Başbakanın o kendine has stiline ve konuşma tarzına uygundu. Menderes durup durup, bir büyük meselede bu türlü sözler bulur, söyler ve günlerce bu sözlerin üzerinde durulurdu. Fakat bütçe komisyonunun faaliyetleri devam ediyordu, her iki tarafın ağır ithamlarda bulunduğu sıralarda, komisyon millî eğitim bütçesini müzakere etmeğe hazırlanıyordu. Gözler komisyonun faaliyetine çevrilmişti. Bu sırada hiç bir meselede yanılmaz Zafer birden bataryalarını durduruyordu. Komisyon Millî Eğitim bütçesini konuşacağı gün Zafer derin bir sükuta bulunuyordu. Tabye değişmişti, iktidar hem içerde, hem dışarıda iki meydan muharebesini kabul etmekten adetâ kaçınıyordu.

Komisyonun Millî Eğitim Bütçesini müzakereye başlamasından önce bir başka hâdise daha olmuş, iktidarın son atımlarını Üniversite muhtariyeti üzerine boşaltmasına yol açmıştı.

Üniversiteliler, halâ kendilerini ilimden başka mevzularla da uğraşabilir hissediyor olmalılar ki - ne cüret - iktidarın kanaatleri hilâfına Siyasal Bilgiler Fakültesinde bir münazara yapıyorlar, talebeler hocalarına bilhassa Üniversite muhtariyeti üzerinde sualler soruyorlardı. Talebelerin suallerini cevaplandıran profesörler-Ahmet Şükrü Esmer, Yavuz Abadan, Turhan Fevzioğlu, doçentler ise Aydın Yalçın, Muammer Aksoy, Yaşar Karayalçın idi.

İlim adamları talebelerin sorularına gayet geniş ve açık cevaplar vermişlerdi: Muhtariyet... Bu memlekette bir kelimeden ibaretti, profesör bugün Türkiye'de ilmin ışığı altında

Ekrem Anıt
Dosyalar konuşuyor

memleketinin meselelerini tetkik edip, fikrini söyleyemez hale getirilmişti. Bakanın bir emri ile işten el çektirilebilir, bakanın bir emri ile derslerine giremeyebilirdi. Öyleyse muhtariyet nerede ve neden idi?

Tabiidir ki, iktidar organı birden yaygarayı bastı. Hiç meseleler bu kadar açık ortaya konulur mu idi? Üniversite muhtariyeti bu mu demekti? Esasen talebeler ile konuşan bu profesörler, ama hepsi C.H.P. nin adamları, adayları idiler. Demek ki, iktidarın koyduğu teşhis tamamen yerinde ve doğru idi. Muhalefet Üniversiteyi bir "maşa" gibi kullanıyordu. Koparılan muhtariyet yaygarası memleketi baştan aşağı mamur hale getirmek istiyen D.P. iktidarını zayıflatmaktan başka bir şey değildi. Başka bir taktik olamazdı. Bunun tedbirlerini almak, muhalefetin aleti haline gelen Üniversitede temizlik yapmak lazım, geliyordu.

Aslına bakılırsa, C.H.P. ye bağlı oldukları söylenen altı ilim adamımız Üniversite muhiti isinde çalışmalarına particilik karıştırmamışlardı. Adları particiliğe karıştırılanlardan genç doçentler ise, bir partiye girmiş değillerdi.

Bütçe komisyonu

Bütçe komisyonunda Milli Eğitim Bütçesi konuşmalarına bu hava içinde başlanıldı. Toplantıya Bakan Ahmet Özel Üniversite rektörleri ile birlikte gelmişti.

Muhalefet partileri ile müstakil milletvekillerinin meseleyi enine boyuna deşmek ve iktidardan Üniversite muhtariyeti üzerinde kati teminat almak niyetinde oldukları anlaşılıyordu. İlk konuşmayı Muhlis Ete yaptı.

Üniversite hocalarının politika ile uğraşmalarının tabiiliğini anlattı, ilmin ışığı altında talebelerin de politikaya karışmalarının lüzumunu belirtti. Komisyon başkanı usule ilk dakikalarda riayet eder görünüyordu. Ete'nin arkasından D.P. li milletvekillerine söz vermeğe başladı, Halûk Timurtaş, Sait Bilgiç Üniversite muhtariyetinin, mensuplarının politika ile uğraşmaları mânasında anlaşılmamasını istedi. Fakat hemen arkadan C.M.P. sözcüsü Ahmet Bilgin konuştu ve Üniversite muhtariyetinin geniş değil, bilakis dar olduğunu, Üniversite mensuplarının bakanın tehdidi altında olmaktan kurtarılması lazım geldiğini anlattı. Bu arada, komisyon toplantısından bir kaç gün evvel, Siyasal Bilgiler Fakültesinde yapılan toplantıdan sonra, profesör ve doçentler hakkında takibat yapılıp yapılmıyacağını sordu. Çünkü, toplantının ertesi günü gazeteler profesör ve doçentlerin bakanlık emrine alınacaklarını yazmışlardı. Bu, muhtariyetin enine boyuna münakaşa konusu olduğu günlerde milletvekillerine, üniversitelere bir kamçı tesiri yapmıştı.

Nihayet bir D.P. li Profesör milletvekili söz aldı. Adı Hamdi Ragıp Atademir idi. Hamdi Ragıp Atademir - bugüne kadar ilimle değil, politika ile meşgul olmuş profesörlerdendir -' Üniversitelerin ilmin ışığı ve çerçevesi içinde kalarak araştırına yapmaktan başka bir vazifeleri olmadığını anlattı. Bu sözleri söylediğinin hemen ertesi günü, kendi fikirlerini müdafaa eden bir milletvekiline hücum ediyor, dayak atmaya kalkışacak kadar ileriye gidebileceğini söylüyor, hattâ bütün komisyon üyelerinin gözleri önünde bu harekete tevessül ediyordu. Profesör Hamdi Ragıp Atademir Türkiye'de muhtariyetin siyasî gayelere alet edilmeğe çalışamadığını kaydediyordu.

C.H.P. sözcüsü Nüvit Yetkin, Üniversite mensuplarının günlük hadiselerin cereyan tarzları üzerinde fikirleri, şahsi görüşlerini daima söyliyebileceklerini müdafaa ediyordu. Fakat D.P. li milletvekillerinden Hükümete yakın olanlarının ağız birliği ettikleri fikir Tevfik İleri'nin ağzından komisyonda duyuluyordu : "Üniversiteyi muhalefet yıpratmaktadır..."

Bakan Ahmet Özel, D.P. li milletvekillerinin sözlerinin bir geniş hülâsasını yaptı, tedbirden bahsetti ve bugünkü mevzuatın değiştirileceğine dair tek cümle söylemedi..

Misaller

Fakat iktidar mensupları kudretlerine inanmışlardı. Muhalefet milletvekillerinin, iktidarın üniversiteye baskı yaptığı iddiasına misal istiyorlardı. İşte bu noktada yanılıyorlardı. işte bu noktada bir Turan Güneşin, bir Kasım Küfrevi'nin söz alarak bir değil, bir kaç tane misal verebileceğini düşünemiyorlardı.

Misal mi deniliyordu : Bugünkü iktidar Üniversite mensuplarının siyaset ile iştigal etmelerini mi istemiyordu? Öyleyse ilk başta kendisi misal olmalı idi. Acaba D.P. nin belediye seçimlerindeki listelerine hiç mi göz atılmamıştı ? İstanbul Belediye Meclisine bir doçent - Cevdet Perin - aday gösterilip kazandırılmamış idi? Ana personel kanunu hakkında fildi sorulan İstanbul Üniversitesi bir raporla fikrini - aleyhte - bildirmişti, bu raporu neşredecek olan Hukuk Dergisi basıldığı halde niçin tevzi ettirilmemişti. Bu raporda imzaları bulunan üç Üniversite mensubuna, tetkiklerde bulunmak üzere Avrupa'ya gitmek istedikleri zaman döviz verilmemişti. Bu Üniversite mensupları - Ragıp Savcı, Lütfi Duran, Memduh Yaşa - halâ aramızda bulunan misallerdendi. Daha da ileriye gidilmişti. Günlük meseleler üzerinde fikirlerini yazan Osman Okyar hakkında takibata geçilmişti. Senato yazılarında politika bulmadığı halde, o zamanki Bakan Celâl Yardımcı sert bir ikinci yazı ile adeta Osman Okyar'ı mahkum etmişti. Bahri Savcı Ankara'da Siyasal Bilgiler Fakültesinde bir kongreye gitmek üzere uçağa binerken polis marifeti ile geri çevrilmişti. Misal mi isteniliyordu? Aydın Yalçın'ın profesörlük kararnamesi aylarca tasdik edilmemiş, bakanın çekmecesinde tutulmuştu.

Misalleri hangi bakımdan arttırmak istiyordunuz? Avrupa memleketlerinde profesörlerin çalışma serbestisini anlamak mı istiyordunuz? İngiltere mi?.. İngiliz İşçi Partisinin Genel Sekreteri Üniversitede tedris hayatı olan bir zat idi. Daha son günlerde Fransa'da hükümet buhranları üzerinde gayet sert yazı yazan bir profesörün 'durumu ortada idi. Oralarda, ilmin ışığı altında fikrini, memleketçi görüşünü anlatan insanlara bu türlü muamele edilmiyordu. O memleketlerde, bir bakanın parmağının kaldırılması ile bir profesörün tedris ve ilim hayatına son verecek kanunlar çıkarılmıyordu. Avrupa'da Amerika'da ilim adamının otoritesine, ister bir iktidarın aleyhinde, ister lehinde olsun hürmet ediliyordu.

Muhalefet cephesi, "ve sis Bakan Ahmet Özel, profesör iken bir D. P. Ocağının Başkanı değil mi idiniz?" diye bir sual sorarak meseleyi hallediyordu. Ahmet Özel, bir ocak başkanı olduğunu kabul ediyor, fakat asla, bunu profesörlük ile karıştırmadığım ilâve ediyordu. İktidara göre, üniversite meselesinde muhalefet tek cephe tutmuştu. O gün komisyon faaliyeti sona ererken bir milletvekili bu sözü cevaplandırıyordu, "akıl için tarik birdir" diyordu.

Netice

*N*etice şunu gösteriyordu ki, İktidar Üniversiteye daha geniş ve daha rahat imkânlar tanımak yolunu kabullenmiyecektir. Profesörleri günlük hayat ile uğraşmaktan, tetkik etmekten uzak tutulacak mevzuatın çıkarılması yoluna gitmek için zemin hazırlanmaktadır. Bugüne kadar indirilen darbelerin yanında daha ne gibilerinin yer alacağı bilinmiyordu. Fakat muhakkak olan bir nokta varsa, Üniversite ile iktidar hala ayni seviye üzerinde durmağa bir türlü yanaşmıyordu. Halbuki bir Demokrat Parti muhalefeti, 1950 den evvel programının 11 inci maddesi ile bu madde halâ mevcut - bu memleketin münevverinin gözüne ışık serpmişti, bugünkü icraatının tam zıddını bu memlekete ilan etmişti: "Memurlar politika ile uğraşamazlar, yüksek öğretim mensupları mesleklerinin mahiyeti icabı bu hükümlerden müstesnadırlar."

İlave etmek lazımdı: Şayet D.P. yi tutarlarsa...

İstanbul Üniversitesinden bir görünüş
"Kitabi'ler buradan çıkıyor

DiniMusahabe

Politikacı vaiz

Geçen hafta içinde Zafer gazetesinde, üçüncü sayfanın başında "Kasım Fırtınası" başlığım taşıyan bir yazı çıktı. Fırtınasından bahsedilen Kasım Kasım dilekti ve onun son seyahat macerası ele almıyordu. Yazı, iktidar organının "mutad yazı" larından biriydi ve metinde hiç bir fevkalâdelik yoktu. Muharrir, C.H.P. Genel Sekreterinin hakikaten acaip seyahat tarzını ele almış ve onun hareketlerini hicvetmişti. Yazı şöyle başlıyordu:

"Savulun, savulun paşa geliyor... Gazetelerde boy boy, biçim biçim çıkan ol şehsüvarın tablolarına baktıkça rahmetli Hüseyin Suad'ın şu mısraları hücum ediverdi kafamın içine:

Elinde bir kuru değnek kolunda bir keşkül
Ve ekseriya fesinin püskülünde bir kuru gül
Ayaklarında yaran bir pabuç, yaran bir mest
Elinde bir teber amahğıyla dest be dest
Sokak sokak dolaşır bir yanık ilâhiyle
Arar nasibini bedbahtii siyahiyle.

Haydi bilin bakalım kimdir bu nasibini aramaya çıkan şehsüvar. Bilmece bildirmece dil üstünde kaydırmaca. Bilene bir otomobil var. Hazret! Ayaklarında yarım bir pabuç ya--- bir mest. Elinde kaval, sırtında sepet. Ve bir yanık ilahiyle sokak sokak, köy köy dolaşıyor. Dağları asıyor. Gülek Gülek boğazını geçiyor. Çukurova'da at oynatıyor. Bravo doğrusu."

Muharrir daha sonra üstadın Piyer Lermit gibi bir müddet yaya dolaştığını, arkadan İsa gibi eşeğe bindiğim, şimdi de ata atladığım alaylı bir dille anlatıyor ve diyor ki:

"Barekellah! Ne canlı ve ne de hareketli adam. Ne de olsa Amerika görmüş, spor yapmış. Baksanıza! Atlıkarınca gibi üşenmeden yorulmadan yedi iklim dört köşe fıldır fıldır dolaşıyor. Ulaştığı yerlerde Kasım fırtınası gibi esiyor. Bereket versin Kasım rüzgârları çabuk geçer. Kuru gürültüdür korkulmaz. Söyle böyle değil ama karabatak gibi maşallah! Görmüyor musunuz? Bandırmadan dalıyor Balıkesir'den çıkıyor. Bugün bakıyorsunuz Aydın'da, ertesi günü Adana'da zuhur ediyor. Naima Efendi eğer hayatta olsa idi ona, meşhur tarihinde:

Reften-i Mevlana Kasım becezire-i serenedip
Ve har ve haşaki-i Ehlisalip
Nevinden bir fasıl açardı.

Ama! Çocuklar, büyük söylemiyelim, insan büyük lokma yemeli de büyük söz söylememeli. Allah kimseyi gördüğünden yadetmesin derler. Adamcağız iç sıkıntısından olacak zahir, kendini oradan oraya atıyor. İnsanın gönlü daraldı mı dünya dar gelir. Bırakın dolaşsın. Yer değiştirmekte ferahlık vardır.".

Evet yazıda hakikaten bir fevkalâdelik yoktu. Muharririn isminden başka! İsim Ragıp Akyavaş idi.

Din ve dünya

Ragıp Akyavaş Ankara radyosunda dinî hasbıhaller yapan zattır. AKİS'in geçen sayısında bahis mevzuu edilen ve vatandaşlara devletin tenkid edilmesinin günah olduğu telkinim yapan konuşma bu zat tarafından hazırlanmıştır. Böylece mesele daha ziyade vuzuh kesbetmektedir. Dinin sesi devletin radyosunda Zafer gazetesi muharrirlerinin ağzından duyurulursa başka telkin yapılamıyacağı kolaylıkla ortaya çıkar.

Radyoda dinden bahsetmek, bu işi gerektiği gibi yapmak şartı ile elbette ki son derece faydalıdır. Mesele, dinin politikaya alet olarak kullanılmamasıdır. Nitekim müslüman vatandaşlara dinlerini , öğretmek de şüphesiz lâzımdır. Ancak onun da politik bir mevzu olarak ele alınmaması gerekir. Ama dini hasbıhal yaptırıyorum diye iktidar organının bir muharririni mikrofonun başına geçirir ve ona adeta devletin fena idaresini tenkidin kafirlik Okluğunu söyletirseniz ve bir yedinci asır devletini model olarak ortaya koydurursanız o hareketin tasvip edilecek bir tarafı kalmaz. Bilâkis dine karşı en büyük hürmetsizlik böylelikle yapılır.

Ragıp Akyavaş
Bir politikacı

Zira aksi kanaatte olanlar da fikirlerini söylerlerse, politik mevzu haline getirilen bu vadide şiddetli polemikler başlarsa kabahat kimde olur? Bunu tayin o kadar da güç bir iş değildir.

Dine hürmet etmek, her medeni insan için vazifedir. Vatandaşlara din lerini öğretmek de takdir edilecek bir harekettir. Ancak, günün birinde, bir politikacı uğradığı bir şehirde kürsüye çıkıp orta okullara din dersi koyacağım vaad ederse ona dincilik değil, politikacılık derler. Hele, yapılmış hiç bir hazırlık yokken...

Bir devletin radyosunda gün aşırı dini musahabe adı altında politikacılar konuşturulursa, sık sık mevlütler yayınlanırsa, nutuklarda Allahın adı istismar edilirse ona da dincilik değil, (politikacılık adı verilir. Buna karşı bütün partiler ve partililer müştereken cephe almalıdırlar. Halbuki Başbakanın Konya nutkunu tasvip etmeyen partilerden C.M.P. ve Hür. P. buna karşı açıkça cephe almamayı "küçük hesaplar" a daha uygun bulmuşlardır. Bir seçim her zaman kazanılır, ama Atatürk inkılapları zedelendi mi, onları kurtarmak zor olur.

Millete dinini öğretmek vazifesini üzerine aldığım söyleyen D. P. iktidarı - halbuki bu da iktidarların değil, başka teşekküllerin vazifesidir - radyoda yaptırdığı, dini hasbıhallere biraz dikkat ve itina gösterse, bunu yaparken de Allah billah aşkına bir defa da politik maksatlardan uzak kalsa, öyle hayırlı bir iş görmüş olur ki... Mikrofonda ayetler, hadisler o» ku; Zafer gazetesinde Kasım Güleğin aleyhinde makale yaz!

Biraz insaf; lütfen..

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Kıbrıs

Prof. Fuad Köprülü
Hayır'dan Belki'ye

Türkiye'nin görüşü

Geçen hafta ortalarında, Türk Hükümeti, Dışişleri Bakanının ağzından Kıbrıs üzerindeki görüşünün değişmemiş olduğunu açıkladı. Prof. Köprülüye göre "Birleşmiş Milletlerin 1954 yılı Genel Kurul içtimasında ve geçen Eylülde Londra Konferansında delilleri ile ifade edildiği gibi Hükümetimiz self - determination prensibini milletlerarası bir prensip olarak kabul etmektedir. Fakat bu prensibin dünyanın her tarafında ve bilhassa Kıbrıs'ta tatbikine cevaz verilemiyecegi kanaatindedir. Bu tezimizde hiçbir değişiklik olmadığı malûmdur."

Ancak Kıbrıs üzerindeki görüşümüzün bundan ibaret olmadığı da malûmdur. Türk Hükümeti Londra'da sadece self-determination'a cephe kalmakla kalmamış, aynı zamanda self-government'e, yani idarî muhtariyete de muhalif olduğunu bildirmişti. Geçen hafta içinde yaptığı açıklamada, Prof. Köprülü, bu konuda da şunları söylemektedir: "Hükümetimizin kanaatince Kıbrıs'ta idarî muhtariyete gidilebilmesi için her şeyden evvel oradaki tethişçiliğin bertaraf edilmesi, asayiş ve nizamın avdet etmesi ve muhtelif cemaatler arasındaki münaferet havasının zail olması lâzımdır. Fakat bu tahakkuk etse bile idari muhtariyetin tatbik edilebilmesi için, adadaki Türk cemaatinin diğer cemaatlerle - federatif idarelerde olduğu veçhile - müsavi hak ve imkanlarla mahalli idareye iştirak etmesi icabeder."

Köprülü'nün bu sözleri, gerçekte, Türk hükümetinin söylediği yeni bir takım sözlerdir. Bu sözlerden adadaki tethişçilik havası kaybolduğu, cemaatler arasındaki anlaşmazlıklar giderildiği, Türk cemaati müsavi hak ve imkanlarla mahalli idareye iştirak ettirildiği takdirde adaya İdari muhtariyet verilmesi düşünülebilir gibi bir anlam çıkarmamak imkânsızdır. Ve böyle bir anlam, Türk hükümeti tarafından ilk defa ifade edilmektedir. Yoksa, Londra konferansında idari muhtariyet bahis konusu edildiği zaman Türkiye buna şiddetle muhalefet etmiş, adanın durumunda bir değişiklik yapıldığı takdirde, bunun kayıtsız şartsız Türkiye lehine olması gerektiğini ileri sürmüştü. Bu yeni görüş eskisinden açıkça farklıdır ve bazı şartlar altında Türk Hükümetinin Kıbrıs'a idari muhtariyet tanıyabileceğini göstermektedir.

Gerçekten, böyle bir tutum, bugün için, Türk hükümetinin takip edeceği isabetli bir yol sayılabilir. Çünkü Kıbrrıs davası, dünya efkarının nazarlarında, şimdilik Türkiye için kaybolmuştur. Adadaki çoğunluğu, dünyadaki Yunan sempatisi, Kıbrıs için geç açılan Türk kampanyası kefeyi tamamen Yunanistan lehine bastırmış bulunuyor. Türkiye, sulhçü yollarla kendi hakimiyeti altına almak fırsatını şimdilik kaybettiği Kıbrıs'taki Türk azınlığının haklarım olsun koruyabilmek için idari muhtariyete, ama öyle Yunanistan'a doğru yontan değil, gerçek bir idari muhtariyete rıza göstermeli, hattâ bunu bizzat kendisi talep etmelidir. Öyle bir idari muhtariyet ki, Köprülü'nün dediği gibi, Türk cemaatinin diğer cemaatlerle müsavi hak ve imkânlarla mahallî idareye iştirak etmesini sağlayabilsin.

Amerikalı dostlarımız

Türk Hükümeti Dışişleri Bakanının ağzından Demokrat Parti Meclis Grupunda Kıbrıs üzerindeki görüşlerini açıklarken, aynı gün, Ohio'nun Demokrat temsilcisi Wayne L. Hays da, Amerika'da Kıbrıs üzerindeki görüşlerini açıklıyordu. Sayın temsilciye göre Amerika Birleşik Devletleri, Kıbrıs'a derhal self-determination hakkının verilmesi için ısrar etmeliydi.

Bu isteğinin mucip sebeplerini bin dereden su getirerek izah etmeye çalışan temsilci, kendisini bu yolda bir konuşmaya sevkeden asıl amili söylemeyi unutuyordu: Amerika'da bulunan Yunan ırkından gelme seçmenlerin oyunu kazanmak. Amerika'nın her türlü sömürgeciliğin aleyhinde bulunduğunu söyleyen temsilci dolar emperyalizmini bilmezlikten gelemez, adadaki Yunan çoğunluğundan bahsederken de Türk azınlığım unutamazdı. Yaklaşmakta olan' seçimlerde kazanılacak Rum oylarının hülyasına kapılarak birçok gerçekleri yan çizen Wayne L. Hays, unutulmamak gerekir ki, tipik Amerikalı dostlarımızdan sadece biridir. Allah düşmanlarımızdan korusun!..

Birleşik Amerika

Eden'in ziyareti

Şu satırların okunmakta olduğu sıralarda, İngiliz Dışişleri Bakanı Sir Anthony Eden Birleşik Amerikaya varmış ve Amerikan siyaset adamlarıyla görüşmelerine başlamış olacaktır. Bilindiği gibi, Eden'in böyle bir seyahat yapmak arzusu bundan iki ay kadar önce açıklanmıştı. Bu arzu, bugün gerçekleşebilmiştir.

Eden, bu seyahati sırasında Amerikan Devlet adamlarıyla iki memleketi ilgilendiren meseleler kadar, bütün dünya meseleleri üzerinde de görüşmeler yapacakta. Bu meselelerin başında Doğu ile yeni birtemas imkânının müzakeresi gelmektedir. Doğu ile son temas bilindiği gibi ikinci Cenevre konferansında olmuş, fakat bunun sonunda yeni bir toplantının yapılması derpiş edilmemiti. Eden veya Eisenhower'in bu hususta önayak olacak kadar ileri gitmeleri beklenemezse de herhalde bası imkanların bahis konusu edilmesini ümit etmek yanlış olmayacaktır.

Sir Anthony Eden
Atlantiğin ötesinde

bu gelişmeleri bir kere' de Amerikan Devlet adamlarıyla gözden geçireceklerdir. Rusyanın Orta Doğuya ekonomik ve askeri yardım teşebbüsünden ve Orta Doğu işlerinde söz sahibi olmak emelini açığa vurmasından sonra bu bir zaruret olmuştur. Başlangıçta Amerika'nın teşvik ve desteği ile kurulan Bağdat Paktına sonradan Birleşik Devletlerin katılmaktan kaçınması, Orta Doğudaki İngiliz ve Amerikan siyaseti arasında bir görüş ayrılığı bulunduğu fikrini uyandırıyordu. Bu ayrılığın ne kadar derin veya ne kadar Önemsiz olduğu bu görüşmeler sonunda belli olacaktır.

Washington'da şimdiden söylenildiğine göre, iki devlet idarecileri, bu görüşmeler sırasında, 1950 de yayınlanan üçlü Amerikan - İngiliz - Fransız deklarasyonunu daha da kuvvetlendirmenin yollarım arıyacaklardır. Zira Washington görüşmelerinin arefesinde Fransa Bağdat Paktına karşı açıktan açığa cephe almış vaziyettedir. Nitekim geçen hafta içinde Paristeki muvakkat hükümet bu hususu iki batılı müttefikine resmen bildirdi. Fransanın görünüşte istediği Bağdat Paktının zorla geliştirilmesi teşebbüslerinden vaz geçilmesidir. Fakat aslında, Orta Doğuda hâlâ söz sahibi olduğu zehabında bulunan Paris, Londra tarafından bu bölgede ayağının altında bir karpuz kabuğu konduğunu görmektedir. Fransanın huzursuzluğu, bu endişenin neticesi ve tezahürüdür.

Ancak Orta Doğuda istikrar yaratmanın tek çaresi bir kuvvete başvurma halinde müessir karşı tedbirler almaktır. İngiltere böyle müessir karşı tedbirler alabilmek için Orta Doğu'da askeri üsler bulundurmak, bu arada Kıbrıs adasını elinde tutmak istiyecektir. Bu bakımdan, Washington görüşmeleri sırasında Kıbrıs'ın durumu da bahis konusu edilecektir. Kıbrıs konusunda şimdiye kadar susmayı tercih etmiş olan Amerikanın bu konudaki resmi görüşünü öğrenmek oldukça merak vericidir.

Bulganin'in mektubu

Eden'in Amerikaya hareket ettiği günlerde, Washington'daki Sovyet Büyükelçisi Zarubin de, Başkan Eisenhoweı'e Mareşal Bulganin'in şahsi bir mesajım takdim etti. Bu mesaj, yeni bir sulh taarruzundan başka bir şey değildi.

Mesajın muhtevası resmen açıklanmamakla beraber, Mareşal Bulganin'in mesajında, Başkan Eisenhower'e Amerika ile Sovyet Rusya arasında bir dostluk ve saldırmazlık paktı teklif ettiği söyleniyordu. Ancak bunun için bir şart ileri sürülmüştü: Almanya'nın tampon devlet haline ifrağı.

Almanyanın tampon devlet haline getirilmesi için Sovyet Rusyanın bundan evvel yaptığı muhtelif teklifler ve bunun karşılığında vermeye hazır olduğu tavizler malûmdur. Bu yeni teklif de eskisinden pek farklı değildir. Bunu Eden'in Amerikayı ziyaret edeceği günlere rastlatan Sovyet idarecileri, muhtemelen, silahsız ve tampon bir Almanya fikrine daha mütemayil bulunan İngiltere ile bu konuda daha uyuşmaz görünen Amerika'yı Orta Avrupa meseleleri üzerinde anlaşmazlığa sevketmek istemiş olsalar gerektir.

Tam Eden'in Amerikayı ziyareti sırasında yapılan bu teklifi Başkan Elisenhower, nazik bir ifadeyle cevaplandırmış ve Rusya ile Amerika arasında ikili müzakere telkinini reddetmiştir.

Fransa

Yeni hükümetlere doğru

2 Ocakta yapılan seçimlerden eskisinden daha istikrarsız çıkan Fransız Milli Meclisi, şimdi, yeni Başbakan adayının kabineyi teşkil etmesini bekliyor. Eski Başbakan Edgar Faure, 20 Ocakta ilk toplantısını yapan Milli Meclisin kendisine bir Başkan seçmesinden sonra, Cumhurbaşkanı Rene Coty'ye istifasını vermişti. Bunun üzerine, Cumhurbaşkanı, yaptığı uzun danışmalardan sonra, yeni kabinenin kurulması görevini Sosyalist Partisi Lideri Guy Mollet'ye tevdi etmiştir.

Eisenhower ve Bulganin
Suya düşen ümitler

Sosyalist Partisi, yeni Fransız Meclisinde, seçim kanununun cilvelerinden faydalanarak sandalyelerini çoğaltan komünistler ve geçen hafta içinde Pinay'ın başkanlığında bir grup altında birleşen mutediller bir tarafa bırakılacak olursa, sayıca en üstün durumda bulunan partidir. Bu parti, okuyucularımızın da hatırlıyacakları gibi, seçim kampanyası sırasında Mendes-France'ın "Cumhuriyetçi blok" unda yer almıştı. Aynı blok içinde Mendes-France taraftarı radikaller, Demokratik ve Sosyalist mukavemet topluluğu (U.D.R.S.) ve bir kısım sosyal cumhuriyetçiler de yer almış bulunuyorlardı. Teni kabineyi kurmak görevini yüklenen Guy Mollet, şimdi, seçim kampanyasını beraber yürüttüğü bu bloktan kuvvet alacaktır.

Cumhuriyetçi blok kendi içinden bir kabine teşkiline muvaffak olabilecek midir? Blok'un kendi içinde bir fikir ayrılığı olmadığı söylenebilir. Esasen seçimden sonra yapılan Sosyalist Partisi ve Radikal Parti toplantılarında, bu iki partinin beraberce ve kendi aralarında kabine kurmak imkanı aramaları istenmiş, Faure'cularla bir işbirliği yapılmasına cevaz verilmemişti. Ne sosyalistler, ne de radikaller Başbakanlık için bir isim öne sürmüyorlardı. Bu isim Mendes-France da olabilirdi, Guy Mollet de... Bu bakımdan Guy Mollet' nin seçilmiş olması radikalleri kabineye iştirakten alakoymayacaktır. Esasen Mollet ile Mendes-France arasında, Mollet Başbakan olduğu takdirde, Mendes-France'ın Başbakan yardımcılığına getirilmesi konusunda bir anlaşmaya da varılmıştır.

Ancak, Cumhuriyetçi blok içinden kurulacak bir kabinenin, itimat bahis konusu olduğu zaman, sadece bu blokun oylarıyla desteklendiği takdirde, Meclisin güvenini kazanması çok zor olacaktır. Çünkü sosyalistler 96, radikaller 55, demokratik ve sosyalist mukavemetçiler 19 milletvekiliyle Meclis çoğunluğunu teşkil etmekten çok uzaktırlar. Guy Mollet'ye başka grupların da desteği gerekmektedir. Başbakan adayına bu desteği temin edecek parti hangisi olacaktır? Komünistler mi? İşte bu nokta meselenin can alıcı noktasıdır.

Geçen yıl içinde Batılılarla işbirligi yapmak ister gibi görünen Rus siyaseti ile uygun olarak taktik değiştiren Fransız Komünist Partisi seçimler sırasında Cumhuriyetçi Blok'a iş birliği teklif etmişti. O teklifinin reddedilmesine rağmen, Komünist Partisi, kendini Cumhuriyetçi Blok'a yakın görmekte devam etmiştir. Bu bakımdan çok manalı bir olay, geçen hafta, Meclis Başkanı seçimlerinde

Guy Mollet ve Mendes - France

Komünist reylere avuç açılıyor

cereyan etmiş bulunuyor. Birinci ve ikinci turlarda kendi adayları da dahil biç bir adayın gerekli çoğunluğu toplayamadığını gören komünistler kendi adaylarım - Marcel Cachin - seçimden çekmişler ve Cumhuriyetçi Blok'un desteklediği sosyalist Le Troguer'ye oylarını vermişlerdir. Bu komünistlerin esasen solcu olan Cumhuriyetçi Blok'u desteklemek ister gibi davrandıklarım gösteren en sön ve en manalı olaydır. Le Troquer komünist oylarıyla Meclis Başkanlığına seçilmiştir.

Komünistlerin Mollet kabinesini de aynı şekilde destekleyip desteklemiyecekleri hakkında kesin bir şey söylenemez. Eğer desteklemezlerse yeni Başbakan adayının güven oyu alması çok zor olacaktır. Eğer desteklerlerse bu destekleri ne kadar ömürlü olabilir? Bu da zihinleri kurcalaması gereken ayrı. bir sualdir.

Macaristan

Mısır humması

Şu günlerde, Macaristan'da, komünist idare için Malta hummasından daha da endişe verici bir "Mısır humması" baş göstermiş bulunuyor. Budapeşte basınına göre, bütün Macar halkı bu hummaya yakalanmıştır veya yakalanmak üzeredir. Gene aynı basının endişe ile ilave ettiğine göre, bu hummayı yenmek, en korkunç bulaşıcı hastalıkları altetmekten çok daha zor olacaktır.

Meselenin aslı şudur: Bundan bir kaç ay önce Macar hükümeti bir tamim yayınlamıştı. Bu tamimde, Demokrat memleketlerle kardeş Arap Devletleri arasında dostluk bağlarına dayanan iyi münasebetler kurulmuş olduğu hatırlatıldıktan sonra, Demokrat Halk Cumhuriyetlerinin Mısır'ın iktisadî ve sınai kalkınmasını kolaylaştırmak için bu memleketteki bazı kalkınma hareketlerine yardım etmeye karar verdiklerini, -bu arada Macaristan'ın da Nil üzerinde bazı köprüler kuracağı söyleniyor ve bu köprülerin inşaatına nezaret etmek üzere Mısır'a bir mühendis ve teknisyenler grubunun gönderileceği ilave ediliyordu.

' İşte "Mısır muamması" nın önüne geçilemez bir âfet gibi ortaya atan tamimin bu son kısmı olmuştur. Mısıra gitmeyi demirperdenin gerisinden kurtulmak için tek hal çaresi gören bütün Macar mühendis ve teknisyenleri yollanacak kafilenin arasına katılmak için birbirleriyle yarışmaktadırlar. Bu yarış o kadar aşikâr bir hal almıştır ki, Komünist basın, yana-yakıla şikayet etmektedir. Basına görev mühendis ve teknisyenlerin vatanı dışarda temsil etmek için gösterdikleri bu büyük tehalük işleri katıştırmaktan başka şeye yaramayacaktır. Hele aynı tehalükün iç işlerde gösterilmediği dikkat nazarına alınırsa, o zaman bu mühendis ve teknisyenleri biraz da bozgunculukla itham etmemeye imkân yoktur.

Basının infiali bir tarafa, bu hummanın çıkması ile Macar mahkemeleri çok zor durumda kalmıştır. Zira Mısıra gönderilecek kafileye sadece bekâr mühendis ve teknisyenlerin alınacağının şayi olması üzerine birçok evli mühendis ve teknisyen daha şimdiden boşanmak üzere mahkemeye müracaat etmişlerdir. Şimdi Macar mahkemelerinin pek çoğu boşanma davaları ile istila edilmiştir. Şu sıralarda hakimler Mısıra gitmek istiyenlerin boşanma davalarına bakmakla, avukatlar da bu davaları takip etmekle meşguldürler.

Çalışma

Dertli işçiler
Fakirliğin göz yaşları

Grev teşebbüsü

İzmir"de 497 sanıklı bir dava görülmektedir. Savcının iddianamesie göre bunların 11 i elebaşılıktan, ğerleri de iştirakten suçludur. Suçları greve teşebbüstür. Savcı, 1955 Temmuzunda iş şartlarının ıslahını ve yaptıkları fazla mesai için ücret isteyen işçilerin protesto maksadı işle rini terketmelerini grev telakki eor ve sanıkların tecziyesini istiyordu. Bundan başka Deniz İşçileri sendikası ile Maden ve Hububat Yükleme Sendikasının da grevi tertip Ve vikten dolayı kapatılmaları ve Harının tasfiye edilmesi de Savcı iddianamesinde yer alıyordu. Hadisenin vuku bulduğu günler Çalışma Bakanlığı bu bir günlük erkini grev telakki etmeme temainde idi. Çünkü iktidarda bulunan siyasi partinin programında ev işçinin tabii bir hakkıdır" demekteydi. O siyasi parti ki, muhalefeti sırasında mütemadiyen işçi leri ile uğraşacağını, iktidara geldiğinde grev hakkını kanunlaştığını ileri, sürmüştü. Bu siyasi iktidara gelişinin 6. yıldönümüne erişmek üzeredir. Ama grev yasaktır.

Mısır

Yardım yarışı

Geçen hafta içinde Amerikada Einhower idaresinin resmi merkezi Birleşik Amerika ve İngilte- Mısıra yardım etmeye hazır bulunduklarım açıklayınca hiç kimse hayret etmedi. Mısıra yardım, uzun zamandan beri üzerinde düşünülen bir husustu. Mısır hükümeti Asuan barajının inşası için hem Demokrasi memleketlerinden, hem «de Rusyadan teklifler almaktaydı. Eisenhower idaresinin açıkladığına göre Asuan barajının inşası Kahire hükümetine karşılıksız olarak verilecek 70 milyon dolarla başladıktan sonra Amerika ve İngiltere bunun devamı için 130 milyon dolarlık kredi açmaya da hazırdılar. Şimdi, Cemal Abdülnasırın cevabı bekleniyordu.

Teklif muhtelif safhalar afzediyordu. Evvelâ 55 milyon doları Amerika, 15 milyon doları İngiltere tarafından temin edilecek 70 milyon dolarla Mısır 1957 nin ortasından itibaren beş sene içinde mahallî hazırlıkları tamamlayacaktı. Malzeme ve el emeği bununla sağlanacaktı. İkinci safhada Dünya Bankası 200-250 milyon dolarlık kredi verecek, buna mukabil Mısır 760 milyonluk el emeği ve malzeme temin edecekti. İkinci safha için de beş ilâ on senelik bir zaman hesaplanmaktaydı. Müteakiben Amerika ve İngiltereden 80 ila 180 milyon dolarlık yeni bir yardım gelecekti. Böylece 10 ila 15 senelik bir emek ve 1 milyar 300 milyon dolar para sarfedilerek dünyanın en büyük barajı Mısırda inşa edilecekti. Asuan barajının yüksekliği Amerikadaki Hoover barajının yüksekliğinden yarı yarıya az olduğu halde deposu Hoover'inkinden iki buçuk misli geniş olacaktı.

Baraj sayesinde Mısırın mevcut 1.300.000 akr münbit arazisi muntazaman sulandığı gibi ayrıca 700 bin akrilik toprak da münbit hale getirilecektir. Böylece münbit arazi miktarı 10-15 sene içinde yüzde 25 nisbetinde arttırılacaktır ki hesaplandığına nazaran memleketin nüfusunun çoğalma nisbeti de aynı zaman içinde bu olacaktır. Amerikalıların tekliflerine mukabil Rusya, Mısırın muhtaç bulunduğu 400 milyon doların tamamım vermeyi teklif etmiştir.

Musirin üzerinde cereyan eden pazarlığın bu memleketin politikasına hakim olmak için girişilen bir pazarlık olduğunda hiç kimsenin zerrece

Haricî Kambiyo

(31 Ekim 1955 tarihli Newsweek'ten

Memleket	Serbest Borsada dolar	Resmi	Kur
Avusturya	26.66	25.44	şilig?
Belçika	50.25	50.00	frank
Burma	8.50	4.76	kiyat
Seylan	5.48	4.76	rupi
Danimarka	7.00	6.92	kron
Finlandiya	344.00	231.00	mark
Fransa	878.00	350.00	frank
Ba. Almanya	4.20	4.19	mark
Yunanistan	30.00	29.90	drahmi
Hong Kong	5.77	5.71	dolar
Hindistan	437	4.76	rupi
Endonezya	82.85	11.40	rupya
İran	76.15	32.00	rial
İtalya	626.00	624.84	liret
Japonya	889.00	360.00	yen
Lübnan	3.19	Serbest	
Lüksemburg	50.25	50.00	frank
Malaya	3.19	3.03	dolar
Hollanda	3.82	3.77	gulden
Norveç	7.72	7.13	kron
Pakistan	5.56	4.76	rupi
Filipin	2.70	2.66	pezo
Portekiz	28.65	28.66	eskudo
İspanya	42.50	38.95	peçeta
İsveç	5.26	5.17	kron
İsviçre	4.28	Serbest	
Tayland	21.10	20.00	baht
Türkiye	**7.69**	**2.80**	**lira**
Vietnam	65.60	35.00	kuruş
Yugoslavya	592.00	800.00	dinar

Harici Kambiyo

(30 ocak 1956 tarihli Newsweek'ten)

Memleket	Serbest Borsada dolar	Resmi	Kur
Avusturya	26.38	25.44	şiling
Belçika	50.10	50.00	frank
Burma	8.73	4.76	kiyat
Seylân	5.50	4.76	rupi
Danimarka	7.06	6.92	kron
Finlandiya	330.00	231.00	mark
Fransa	400.00	350.00	frank
Ba. Almanya	4.20	4.19	mark
Yunanistan	30.00	29.90	drahmi
Hong Kong	5-77	5.71	dolar
Hindistan	4.87	4.76	rupi
Endonezya	33.00	11.40	rupya
İran	71.42	32.00	rial
İtalya	635.00	624.84	liret
Japonya	375.00	360.60	yen
Lübnan	8.19	Serbest	
Lüksemburg	50.10	50.60	frank
Malaya	3.19	3.08	dolar
Hollanda	3.80	3.80	gulden
Norveç	7.47	7.13	kron
Pakistan	6.05	4.76	rupi
Filipin	236	2.00	pezo
Portekiz	28.65	28.60	eskudo
İspanya	42.91	38.95	peçeta
İsveç	5.25	5.17	kron
İsviçre	438	Serbest	
Tayland	20.61	20.00	baht
Türkiye	**9.00**	**2.80**	**lira**
Vietnam	66.66	35.66	kuruş
Yugoslavya	692.00	300.00	dinar

Dünya paralarının serbest borsa kıymetleri
Türkiye'ye lütfen dikkat !.

şüphesi yoktur. Ancak böyle bir pazarlık dahi, hesap ve kitap ortaya konarak yapılmaktadır. Diktatör Cemal Abdülnasır çiftlik gibi idare ettiği memleketinin mukadderatını elinde tuttuğundan bu pazarlıkların muayyen bir müddet müsbet netice vermesi gayrı mümkün değildir. Ancak Mısır milleti uyandığında eski albayın iki taraftan her hangi birine yapacağı taahhütlerin kıymeti ne olacaktır?

Sorulacak bir sual de, işte budur!

Sovyet Rusya

Beş yıllık plan

Geçen haftalar içinde, S.S.C.B. Komünist Partisi yirminci kongresinin toplanmasına bir ay kaldığı günlerde, Parti merkez komitesi, Kongrece kabul edilmek üzere hazırladığı yeni beş yıllık ekonomik kalkınma plânını açıkladı. Birinci beş yıllık ekonomik kalkınma plânının hazırlandığı 1929 yılından bu yana yapılan plânların altıncısı olan bu plân da, tıpkı eskiler gibi, aynı gayeye yöneltilmişti: Rusya'nın ekonomik ve endüstriyel seviyesini, kapitalist ekonomi ve endüstriler seviyesine ulaştırmak ve onları geçmek. Gerçi bu gayeyi gerçekleştirmek şimdiye kadar Rusya İçin mümkün olmamıştı. Ancak şimdi şu kadarı söylenebilir ki, son ekonomik kalkınma plânı ile, Rusya, batılı endüstrilere yetişmek yolundadır.

Yeni beş yıllık ekonomik kalkınma planında, gelecek seneler içinde yapılması düşünülen istihsal tutarları, mutlak rakam olarak verilmiştir. Halbuki, bundan önceki plânlarda, bu rakamlar sadece geçen yılların istihsallerine nisbetle yapılan yüzdeler halinde veriliyor, böylece ileri Batılı endüstrilerin ulaştıkları rakamlarla bir kıyas yapılması imkânı ortadan kaldırılıyordu. Şimdi verilen mutlak rakamlar, Sovyet Rusya ekonomisinin, Batılı ekonomilere ne kadar yakın olduğunu göstermektedir.

Planda, altıncı beş yıllık ekonomik kalkınma planının başlıca hedeflerinin ağır endüstrinin geliştirilmesi, teknik imkanların arttırılması, emeğin veriminin çoğaltılması, milli ekonominin her bölümünde umumi bir gelişme elde edilmesi olduğu söylenmektedir. Bu hedeflerden üzerinde en büyük dikkat ve titizlikle durulanı ağır endüstrinin geliştirilmesidir. Sovyet Rusya, eski bir ziraat memleketi olmaktan ziyade, yeni bir endüstri diyarı olmaya büyük önem vermekte ve memleketin zirai cehresini değiştirmek için gayretler sarfetmektedir. Esasen 1929 da ihdas edilen beş yıllık planların ana gayesi de bundan başka bir şey değildir. Bu planların sonunda, Sovyet Rusya, yılda 68,3 milyon ton çelik, 598 milyon ton kömür, 185 milyon ton petrol istihsal edecek duruma gelmiştir. Bu miktarlar, Birleşik Amerika endüstrisinin elde ettiklerine nisbetle geride bulunmakla beraber, biç de küçümsenecek gibi değildir.

U L A Ş T I R M A

P. T. T.

Protesto

Avukat Halil Makaracı ve iki arkadaşı Ankara Cumhuriyet Savcılığına müracaat ettikleri zaman, büyük şehirlerin üzerinde hassasiyette durdukları bir meseleye el attıklarını biliyorlardı. Hakikaten P.T.T. idaresi son aylarda birden yeni zamlar serisine girişmiş, vatandaş için mühim ve vazgeçilmez bir vasıta olan telefonlardan fazla para almak yolunu seçmişti. Vatandaşın reaksiyonu sadece, gazetelerin iri puntularla neşrettikleri havadisleri dikkatle okumak, bir kaç sert fıkrayı can-ı gönülden tasvip etmekten ileriye gidememişti; gidemezdi de.. Fakat Halil Makaracı gibi bir avukat ve iki arkadaşı pek âlâ meseleyi hukuk yönünden ele alabilirler, vatandaşın cebinden her ay "bakım Ücreti" namı müstearı ile alınmak istenilen yeni bir zammın aleyhinde bir kampanyaya girişebilirlerdi. Onların elinde, vatandaşın elinde olanlardan başka bir silah vardı: Hukuk devletinin icaplarından olan kanunî yollar ve hukuk! formaliteler...

P.T.T. idaresi, mükalemelerin ücretini , bir misli arttırdıktan sonra, bazı kimselerin bundan istifade etmek yolunu seçmediklerini kimse söyliyemezdi. Çünkü P.T.T. idaresi, mükaleme ücretlerine zam yapıyordu, fakat bu zammın tatbik şekillerini - muhtelif yerlerde - bir ölçüye vurmak lazım geldiğini bir türlü kestiremiyordu. Hala bir dert halinde ortada duran bir mesele vardı. Evlerde, resmî binalarda bir konuşma kaçak mal oluyordu, bilinmiyordu. Ancak meselâ bir bakkal dükkânından telefon etmek lüzumunu hisseden bir kimseden alınan para muhtelif yerlerde muhtelif miktarlarda idi ve elli kuruşun altına düşmüyordu. Bu suretle P.T.T. idaresi sayesinde bu kabil yerler telefon Ücretlerini ödedikten başka, yüzde yüz bir kir temin edebiliyorlardı. Halbuki bu işi çok kolay ve basit bir yoldan halletmek mümkündü. Mesela, P.T.T. idaresinin bir türlü düşünemediği bir yol bulunur, bir konuşmanın kaça mal olabileceği, en basit bir kâr hanesini de içine alarak hesaplanır ve ilan edilirdi. Davanın kendiliğinden ortadan kalkmaması için sebep bulunamazdı..

P.T.T. idaresi mutlak zaruretler görmüş, mutlak yapılması elzem işleri eline almış bir müessese olarak iddia budur - belki kendisini zam yapmakta vatandaşa karşı haklı göstermek imkanlarına sahipti. Fakat Halil Makaracı ve arkadaşlarının da düşündüğü gibi, bir de bakım ücreti adı altında adeta "bir vergi ihdas edercesine bir zam yolu seçmenin sebebi hikmeti, bunu da bir yana bırakınız, telâşı neden ileri geliyordu?

Avukat Halil Makaracı
Telefon - zede

İşte anlaşılmaz meselelerin başında bu nokta vardı.

Ancak, bu suallerin bir kısmına P.T.T. idaresinin kesin ve vatandaş ününe serebileceği cevaplar vardı, Yalnız söylenmemişti. Bu bakım ücreti öyle bir zam idi ki, senede bir veya iki defa tellerin kopup kopmadığına bakmak için memur gönderilmesinden vatandaş mesul addediliyordu, bugün mevcut abonelerin her ay cebinden çıkacak meblâğlar ile meselâ sade Ankarada 108 bin lira tutarında zahmetsiz bir kâr temin etmek mümkün olacaktı.

Vatandaş, bu hareketin manasını pek bilemezdi, bir bakım ücreti isteniliyorsa, bunun kanuna, mevzuata ve nizamnamelere uygun olduğundan şüphe etmek aklına gelmezdi. Gelmemişti. Fakat ne çare, Halil Makaracı ve iki arkadaşının aklına bu bakım ücretinin vatandaştan kanunen alınıp alınamıyacağı hususunun tetkiki geliverdi. Onlar, evvela resmi bir yazı ile P.T.T. idaresinin telefon servisine müracaat ederek bakım ücretinin kanun veya nizamname hükümlerine uygun olup olmadığının bir ya-ı ile kendilerine bildirilmesini istediler. Diyorlardı ki araştırmalarımız neticesinde bakım ücreti namı müstearı altında vatandaştan bir para almağa bu müessese yetkili değildir. Fakat P.T.T. idaresinin telefon servisi bu yazıya bir cevap vermek lüzumunu ya hissetmedi, yahut hukuk müşavirleri vasıtasıyla meseleyi tetkik ettirip yeni bir şekil vermek için derin bir düşünceye daldı. Halil Makaracı'nın bu kadar derin düşünmeğe - tetkiklerine göre -ihtiyacı yoktu, mesele gün gibi aşikârdı ve cebine koyduğu bir istida, koltuğunun altına sıkıştırdığı bir iddia dosyası ile Cumhuriyet Savcılığına gitmesine de kimse mani olamazdı. Halil Makaracı'nın iddiaları kanun ve nizamname hükümlerine istinat ediyordu. Çünkü, bir vatandaş telefon alırken ondan tesis masrafı alınıyordu. Bu masraflar ya peşin, yahut da muayyen taksitlerle tahsil ediliyordu. P.T.T. idaresi ile aboneler arasında sıkı hükümleri ihtiva eden bir mukavele imza ediliyordu. Bu mukavelenin beşinci maddesi şu şekilde idi:

"Abone nezdinde kurulan telefon makinesi ile diğer bütün teferruat ve tesisatın heyeti umumiyesi (aboneye ait bulunanlar hariç) P.T.T. idaresinin malıdır."

Halil Makaracı diyordu ki: "Bütün tesisat ve teferruat P.T.T. idaresine ait olduğuna göre, bunların bakım ve tamir masraflarının mal sahibine, yani P.T.T. ye ait olması lazım gelir. İdare, bu lüzumu bilmezlikten gelip kendisinin yapması gereken masraflar için elini abonelerin cebine sokmak yolunu tercih etmiştir."

Halil Makaracı'nın iddiasını kendiliğinden kuvvetlendiren bir diğer maddeyi de P.T.T. abone ile arasında olan mukaveleye koymuştur.

"Abone, idare ile abone arasındaki münasebetlere ait olan P.T.T. kanun, nizamname ve talimatnameleri ile bu mukavelede aksi tasrih edilmiyen umumi mevzuat hükümlerine harfiyen riayet etmeyi nizamname, tarife ve talimatnameler üzerinde Hükümet tarafından yapılacak değişikliklerin tatbikini kabul ve taahhüt eder".

Bu sefer mesele sarahat kesbediyordu. P.T.T. idaresi durup durup Hükümet kararı, Meclisten geçirilmiş bir kanun maddesi olmadan bakım ücreti namı ile bir zam ortaya çıkarıyor ve derhal tatbikine girişiyordu. Bu suretle vatandaşa haksızlık yapılmış oluyordu. Herkes gibi, bakım ücretine dâva açmış olan avukatlar da biliyorlardı ki, P.T.T. nin nizamnamesinde Hükümetçe bir değişiklik yapılırsa, yahut bir kanun ile zam talebi Büyük Millet Meclisinden geçerse, üzerinde israr edilecek hiç bir husus yoktur. Karara, kanuna hürmet etmek her vatandaşın vazifesidir. Fakat, P.T.T. bu yola gitmeden nizamnamesinin, abone ile yaptığı mukavelenin hükümleri içinde bizzat kendisini tekzip etmemeyi hiç düşünmemişti. Bu suretle geniş bir tezadın içinde kalan P.T.T. vatandaştan bakım ücreti namı altında bir çok para tahsil etmişti.

Dava avukatların lehinde neticelenecek olursa, P.T.T, idaresini tahsilden tediyeye götürecek bir durum hasıl olacaktır. Bakım ücreti adı altında vatandaştan alınan ve iki ay devam eden tahsilat iade edilecektir.

E D E B İ Y A T

Roman

Armağanlar hikayesi

Edebiyat armağanları yıllardan beri, üzerinde faydası veya faydasızlığı konuşulan bir mesele olmuştur. Zaten sanatın hangi işi ve meselesi bizde halledilmiştir ki, bu armağanlar meselesi de, halledilebilsin?

Kurulduğu zaman bir türlü gereği gibi işliyememiş, maksadına ulaşamamış bir devlet armağanı vardı: "İnönü Armağanı" sonradan, sanki bütün suç, bu armağanın adındaymış gibi, toptan kaldırıldı. Kimsenin aklına bu armağan kanunu niçin şimdiye kadar istenildiği şekilde işliyememiştir, işlemesi için ne yapmak gerekir, soruları gelmedi. Değil mi ki, adında "İnönü" var, sorma vur! öyle de oldu, vuruldu, kaldırıldı.

Devlet Baba bu işten elini eteğini çekince iş derneklere, kurumlara, basımevlerine kaldı. Şimdilik işler durumda birkaç armağan var:. Sait Faik Hikaye Armağanı, Varlık Roman Armağanı, Yeditepe Şiir Armağanı ve Türk Dil Kurumu Armağanı

Bu armağanların konulmasındaki asıl maksat şuydu: Türk sanatçısını daha dikkatli çalışmaya, daha verimli kılmaya teşvik etmek. Bir de, geniş okuyucu topluluğunca bilinip tanınamayan, belli sayıda bir sanat severler topluluğunun dışına çıkamamış olan yeni Türk sanatçılarını, eserleriyle, bu geniş okuyucu topluluğuna tanıtmak.

Geçen yıldan beri verilmeğe başlanılan armağanlar bilhassa ildi yönden son derece verimsiz olmuştur. Niçin verimsiz olmuştur? Çünkü, günlük basın, bu sanat hadiseleriyle ilgilenmemiştir. Neden ilgilenmemiştir? Çünkü böyle armağanların evvela havasını yaratmak, onun etrafında bir alaka uyandırmak gerekir. Basın günlerce müsabakanın haberleriyle beslenmeli, gazetecilere sansasyonel malzeme, temin edilmeliydi. Bunun için ziyafetler, kokteyl partiler tertiplenmeliydi. Gazete okuyucusu merak içinde bırakılmalıydı. Armağan meselesi günün hadisesi haline getirilmeli, zihinlerde kimin kazanacağı hususunda istifhamlar yaratılmalıydı. Başka memleketlerde edebiyat armağanlarının edebî tarafından başka bir de ticari yanı vardır ve o yan tamamıyla "organizasyon" işidir. Eğer Amerikada Pulitzer, Fransada Goncourt böyle bir hadise oluyorsa, organizasyonlarındaki hareket neticesidir.

Ama oralarda mükafat alan eserler yayınevlerine öyle bir servet kazandırır ki organizasyonda hiç bir fedakarlıktan kaçınılmaz, her türlü reklâm yapılır.

1955 Varlık Roman Armağanı

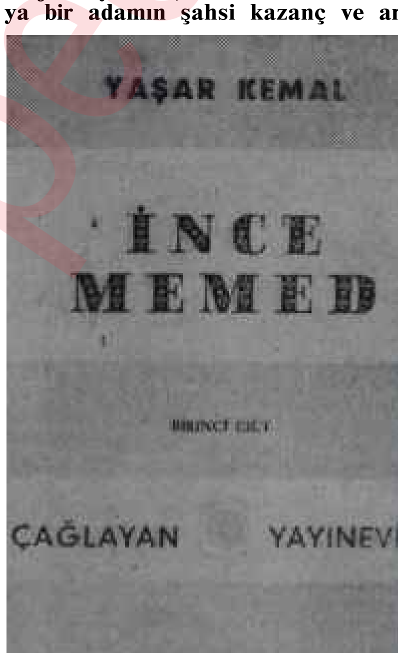
Varlık Yayınevi 1955 yılından itibaren 1000 liralık bir "Roman Armağanı" koymuştu. Bu armağanın ilkinin neticesi ocak ayı içinde belli oldu. 1955 yılında basılmış telif romanların en güzeline verilecek olan armağanın jürisi şöyleydi:

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Nurullah Ataç, Ahmet Hamdi Tanpınar, Suut Kemal Yetkin, Selahattin Batu, Samed Ağaoğlu, Muhtar Körükçü, Bekir Sıtkı Kunt, Behçet Necatigil.

1955 yılında çıkmış ve jürinin incelemesine sunulmuş olan romanlar da şunlardı:

Kemal Tahir: Sağırdere
Tarık Buğra: Siyah Kehribar
Faik Baysal: Rezil Dünya
Yaşar Kemal: Teneke
Yaşar Kemal: İnce Memed
Orhan Hançerlioğlu: Ali
İlhan Tarus: Yeşil kaya Savcısı
Fikret Arıt: Bu Hayatı Yaşamak Lazım.
İlhan Engin: GÖÇ Yolları Tıkadı.

Teşkil edilen jüri, güven verici ydi. Bu jürinin isabetli' bir karar alacağı umuluyordu. Yalnız, jüriye beslenen bu güven, sanat çevrelerinin aklıselim sahibi olan kimselerine aitti. Bu çevrenin bir kısmı, maalesef, peşin hükümlerden kendilerini sıyıramıyorlardı. O kısma göre, bu hareket Varlık Yayınevinin, kendi eserlerine armağan kazandırıp ilgi toplamak için yaptığı bir tertiptir. Nasıl olsa Varlık Yayınları arasında çıkan bir roman kazanacaktır. Bu armağan tarafsız ölçüler içinde verilmiyecektir. Nedendir bilinmez, bu peşin hükme bağlı kalanlar, hepsi ayrı ayrı şahsiyet sahibi olmaları gereken on jüri üyesinin, bir müessesenin veya bir adamın şahsi kazanç ve arzusuna uygun rey vereceklerini "di şünmenin, hiç olmazsa ve en hafif tabiriyle "haksızlık"' olacağını akla getirmiyorlardı. Bu düşünce tarzı,armağanın kuruluşundaki samimi yet ve hizmet arzusunu baltalayıcı bir mahiyet taşıyordu. Bereket ki netice, böyle bir düşünce tarzım hak] çıkaracak şekilde olmadı. Yani, kazanan eser. Varlık Yayını değildi.|

Armağan kazanan kitap
Rakiplerini tuş yaptı

Seçim neticeleri

Jüri üyelerinden Ankarada bulunanlar oylarını posta ile göndermişlerdi. Bunlardan yalnız Samed Ağaoğlu oyunu bildirmemişti. Muhtar Körükçü "Sağırdere" ye, Nurullah Ataç, Suut Kemal Yetkin ve Seli hattin Batu "İnce Memed" e oy vermişlerdi.

İstanbul'da bulunan beş jüri yesi ise, Armağanın kurucusu Yaşar Nabi Nayır tarafından 20 Ocak nü Kervansarayda bir öğle yemeğine davet edilmişlerdi. Bu davette, İstanbul ikinci Noteri, hikayeci Umral Nazif Yiğiter de bulunuyordu. Görüşmeler Noter huzurunda yapılıyordu. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, şat Nuri Güntekin, Ahmed Hamdi Tanpınar, Bekir Sıtkı Kunt ve Behçet Necatigil arasında cereyan eden konuşma ve tartışmalarda jürini] yalnız iki eser üzerinde durduğu görülüyordu. Biri Orhan Hançerlioğlu nun "Ali" si, öbürü Yaşar Kemal "İnce Memed" i. Gerçekten de,arm ağana katılmış bulunan eserler rasında, üzerinde bilhassa durulacak bu iki eser vardı

"Ali" ve "İnce Memed" bir çeşit husususiyetleri olan, emek verilmiş iyi yazılmış, yeni romancılığımızın yüzünü ağartacak değerde eserlerdir.

İki eser üzerinde cereyan eden konuşmaların hülasası şuydu: Yakup Kadri, Reşat Nuri, Ahmet Ha di, "Ali" nin daha ziyade getirdiği yemlik, dil, üslup konularındaki tabirlerini belirtiyorlardı. Bekir *Stkı* Kunt da, bu mevzuda son derece kuvvetli bir savunma yapıyordu. Ancak "Ali" nin bu taraflarını belirteni yeler eserin romandan ziyade hikaye tarzına yakın olduğunu da unutuyollardı. "Ali", nin roman olarak leyhine not teşkil eden husus buydu. "İnce Memed" in roman karakteri se, jürinin hemen hemen tam ittifakına mazhar olmuştu. Bu görüşmeden sonra oya geçildi. Neticede üçlerden yalnız Bekir Sıtkı'nın ye, diğerlerinin "İnce Memed"e verdikleri anlaşıldı. Bu suretle, katılmayan Samed Ağaoğlu da dokuz jüri üyesinden yedisi "İnce Memed" e, biri "Ali" ye, biri de "Sağırdere" ye rey yermiş oluyordu.

Bu suretle "İnce Memed" jüri üyelerinin ezici çoğunluğu ile ve turda hakettiği armağanı kazandı Noter bu hususu bir zabıtla tey yit etti.

Ancak hadise basına iyi intiba etmedi ve yılın bu hakiki edebi hareketi Cumhuriyet gazetesinin bici sayfasına Yaşar Kemal'in remi konmasından fazla akis uyandırmadı.

T İ Y A T R O

İstanbul

Meyhane rekoru kırdı

Kimi memnundu, kimisi müteessir!.. Mevsim basından beri John Patrik'**in** "Çayhane" sini oynuyorlardı. memun olanlar 140 küsur gece aynı şeyi oynamaktan bıkmışlardı. Değişi**k** bir piyeste, değişik roller almak istiyorlar ve yeni piyesin bir an el başlaması için sabırsızlanıyorardıı. Müteessir olanlar bu sevimli hediye Öylesine ısınmışlardı ki bıraksalar sezon sonuna kadar oynayabilirlerdi. Gişe de bu ikinci gurubu bekliyordu. Çünkü sezon ortaklarıgeldikleri halde piyes her gece ka-1 gişe ile oynanıyordu. Ama bir "Meyhane" ile de mevsim geçiştirilemezdi. Başka birşeyler göstermek bu kof komedinin yanına bir iki sanat hilesi de katmak lazımdı.

Bu düşünce ile Agah Hün, kolla - rı sıvadı, işe girişti. Sahnenin sağına işaret eden küçücük odasında günlerce oturdu, birçok piyesler okudu. Robert Husson'un "Melekler Durağı", *Man* Anouilh'un "Romeo ve Jeanetti, Jagues Deval'in "Aziz Gölge" Bunlar güzel piyeslerdi ama, aynı sahnede halk tutacak, münekkitler beğenecekler miydi ? Bu düşünceliğinin çok kolay ve ucuz bir yola ayırdı. Ankarada başarı kazanan işleri repertuara almak..
i fakat bu durumda "Küçük Sahsahnenin prestijini kaybetmesi ihtimali mevcuttu. Açıldığı gündenberi her piyesin Türkiyede ilk temsilini yapma şerefini kazanmış bir san'at müessesesi, şimdi, Ankara'da başarı kazanmış piyesleri repertuara almakla, kendisine kolayca başarı payı çıkarmağa çalışan, "İkinci vizyon" bir Tiyatro durumuna düşüyordu. Bu son hâdiselerle kritik bir vasiyette bulunan Küçük Sahne için hayat memat meselesiydi. Agah Hun, Nevin Seval ve Münir Özkul'dan mürekkep dare heyeti başbaşa verdi, düşündü, taşındı, 7 ortakla konuştu ve sonunda Çayhane'den sonra Ankara'da oynanan "Keçiler Adası" nı, ondan sonra da Deval'in "Aziz Gölge" sini sahneye koymağı kararlaştırdılar.

Böylelikle hem eski rejisörleri Muhsin Ertuğrul'un tanzim ettiği repertuara ihanet etmemiş bulunuyorlar, hem de "Keçiler Adası" ndan sonra "Küçük Sahne" tarzına uygun zarif, hafif bir komedi sahneye koymuş oluyorlardı.

Hesap makinesi

Memleketimizde kaç tiyatro varsa o kadar ayrı zihniyette Tiyatro idaresi ve san'atkar var. Mesela, Elmer Rice adında bir Tiyatro yazarı çıkıyor, birçok piyesler yazıyor. Şehir Tiyatrosu bu -piyesler arasında bir eleme yapıyor, "Sokakta" isimli kolaylıkla başarı temin edecek eseri alıyor, sahneye koyuyor. Öte yanda yarının mühendisleri olarak yetişecek olan Teknik Üniversite talebeleri, ders saatlerinden ayırabildikleri zaman içinde oynamak üzere yine aynı müellifin çok daha zor olan başka bir piyesini, "Hesap Makinesi" ni ele alıyorlar, dilimize kendileri çeviriyorlar, dekorlarım, kostümlerini kendileri yapıyorlar, kendileri sahneye koyuyorlar ve ortaya pırıl pırıl bir temsil çıkıyor. Ötekiler profesyoneldirler, hayatlarını bu mesleğe vakfetmişlerdir, buradan para kazanıyorlar. Fakat ne yazık ki her profesyonel gibi işin kolayına kaçıyorlar. Berikiler amatördür, işlerinden, güçlerinden, derslerinden ayırabildikleri zamanlarında daha zorlu olan gerçek Tiyatroyu tanımaya, ve tanıtmaya çalışıyorlar. Aradaki fark bu..

Öyle zannediyoruz ki Tiyatromuzu kalkındıracak olan bu amatör topluluklardır. Gençlik Tiyatrosu, Cep Tiyatrosu, Akademi Tiyatrosundan sonra Teknik Üniversite San'at Kulübü memleketimizin iftihar edeceği Avand-gard sahnelerdir. Teknik Üniversiteliler iki piyes ele almışlar. Birincisi Adamow'un "Profesör Taranne" ı ikincisi Rice'in "Hesap Makinesi". Attila Alpagö'nün sahneye koyduğu bu ikincisinde herşey o kadar ustaca tanzim edilmiş ki insan karşısındaki topluluğun bu işe cam gönülden hazırlandıklarını ilk bakışta anlıyor. Alpagö bu çalışmasıyla istikbalin en değerli- rejisörlerinden biri olabileceğini gösteriyor. Bay Sıfır rolünde Bayhan Türer, nefis bir kompozisyon yapmış. Bayan Sıfır'da Gülçin Caner, Dasy Diana'da Gencay Can, ve anasını öldüren adam'da Durukan İşgör kabiliyetlerini ortaya döküyorlar ve bizleri ümitlendiriyorlar. Berrin Teksoy, Egemen Taylan, Onur Ayangil, Tulgar Can, Şengün Kuran, germin Bora, İbrahim Vural ve Özer Erdeniz bu güzel temsil gurubunu tamamlıyor. Müzik aranjmanı genç orkestra şefimiz Pertev Apaydınındır. Teknik Üniversite San'at Klubü, simdi yem piyesler hazırlamakla meşgul. Ama bu işte yalnız değiller, yine aynı üniversite içinden, İnşaat Fakültesinden bir grup, başlarında Kanat Durgun olduğu halde, Tenessee Williams'ın "İhtiras Tramvayı" na çalışıyorlar. Amatör tiyatrolarımızın bu faaliyeti tiyatro sevenler için olduğu kadar memleketimiz için de övünülecek bir olaydır.

Hesap makinesinden bir sahne
1+1 = 2

Bir piyesin tarihçesi

Rejisörün odasının kapısı birden açıldı ve genç bir kadın hızla içeri girdi. Telâşlı, heyecanlı bir hali vardı. Çünkü tercüme, ettiği, tiyatroya verdiği, edebi heyetin okuyup kabul ettiği, idare heyetinin repertuara aldığı ve ilk temsilinin tarihi kararlaştığı piyes için, Almanya'ya müellifine yazdığı mektuba, ilgili yayınevinden gelen cevapta külliyetli bir para talep ediliyordu. Bu genç kadın Bayan Türkis Noyan'dı ve Curt Goetz adındaki bir Alman Tiyatro yazarından tercüme ettiği piyesin adı da "Montevideo'daki ev", bizdeki ismiyle (Halanın Mirası) idi.

Bayan Noyan ne yapacaktı şimdi? Emek verdiği tercümesi ve sanatkârların emek vererek hazırladıkları temsil heba olup gidecek miydi?

Çayhane
Tiryakisi çok !

Yüzmüş yüzmüş kuyruğuna getirmişti. Eserinin edebi heyetten, idare heyetinden geçmesi ve oynanmasının kabul edilmesi her kula müyesser olmazdı. İlk temsil tarihine bir hafta kalmıştı. Meinicke'e danışmalıydı. Çünkü ötekiler işin içinden sıyrılıvermişler, genç kadına başının çaresine bakmasını söylemişlerdi.

Acaba bu piyes edebi heyetten nasıl geçmişti? Çünkü Edebi Heyet; tiyatroda oynanacak eserleri seçerken, eserin edebi değerinden önce, kaç sene evvel yazıldığına ve ilk temsilinin tarihine bakıyordu. Çünkü malûm hakkı telif kanununa göre, piyesin on sene evvel yazılmış olması lazımdı. Eğer yeni ise müellifinden izin almak icap ediyordu: Onlara göre,bu kadar külfete ve zahmete lüzum yoktu. İşte 12 sene evvel, 1944 te yazılan Annemi Hatırlıyorum'u 1955 te kabul etmiş ve oynamışlardı. Hem John Van Druten'i, seyirci son piyesleriyle değil, yeni yazmağa başladığı zaman kaleme aldığı ilk eseri ile tanımalıydı. Bu akla daha uygundu. Oysaki yazarın son eserleri olan "Ateş Bacayı Sardı" komedisi ve "Ben Bir Kamera'yım" piyesi, Şehir Tiyatrosu Dramaturg'unun odasında - on sene sonrası için - edebi -heyet tarafından hatırlanacakları ve okunma lütfuna mazhar olacakları günü bekliyorlardı...

Halanın Mirası on sene eskimemiş olduğuna göre, nasıl olmuştu da müellifinden isin alınmadan Edebî Heyet'in tasvibinden geçmiş ve kabul edilmişti?. Yoksa bu da "tanıdık ve dostlar"m telif ve tercümeleri gibi yazılmadan veya dilimize çevrilmeden çok önce mi kabul edilmiş ve repertuara alınmıştı? Hem, şimdi bunları araştırmanın sırası mıydı? Her şeyden evvel Halanın Mirası'nın mukadderatının tayin edilmesi lâzımdı ve edildi de!.. Sadece ilk temsil tarihi 8 Ocaktan 12 Ocak Perşembeye alındı; hepsi o kadar!..

Nihayet ilk temsil

O gece Şehir Tiyatrosunun Aksaray Türk Ocağındaki küçük salonunda kimler yoktu ki? Başta Edebi Heyet azaları, korku ve merak içinde, perdenin açılmasını bekliyorlardı. Okumadan kabul ettikleri yahut okuduklarını tamamıyla hatırlıyamadıkları piyesin, halk ve münekkidler tarafından beğenilip beğenilmiyeceğini kendi kendilerine soruyorlar ve İki ay evvel aynı tiyatroda "Buz Dolabı" temsili münasebetiyle kendileri yapılan hücumlara bu sefer de uğramamak için dua ediyorlardı.

Sayın Edebî Heyet âzalarının endişeleri yersizdi. Çünkü Halanı Mirası çok hoş, çok zarif ve sürprizlerle dolu bir komedi idi. Halk da münekkidler de oyunu beğendiler. Sevimli bir Alman profesörü ve çocuklu bir aile babası olması lazım gelen İ. Galip Arcan'ın zaman zaman takındığı Manukyanvari tavırlar v jestler olmasaydı, piyes belki de da ha çok beğenilecekti. Üstad bir an kendini unuttu ve şiddetle savurduğu peçete münekkidlerin üzerine düştü Maamafih Profesörün karısı solunda Nezihe Becerikli, papas rolünde Müfit Kiper çok güzel oyunlarıyla kıdemli aktörümüzün taşkınlıklarından doğan mahcubiyeti örtbas etmesini bildiler. Genç istidatlardan Jeyan Ayral, İsmet Ay, Fatma Andaç, Gül Gülgün, Mualla Kaynak ve Faal Evgin nazarı dikkati çekiyorlar ve Şehir Tiyatromuzun istikbali bakımından ümitlenmemize sebep oluyorlardı.

K A D I N

Moda

Milletlerarası moda

Bu sene Amerikan ilkbahar modası milletlerarası bir hava taşıyacaktır. New-York'ta en tanınmış terzilerin tertip ettikleri bir defile dünyanın dört bucağından ilham almıştı..

Bu defilede, en çok alkış toplayan kıyafet "Nehru mantoları" olmuştur. Hindistan Başbakanının umumiyetle giydiği düz hatlı, usun manto birçok cazip şekillere girmişti. Fakat adı daime "Nehru mantosu" idi.

Bu defilede en çok alâka celbeden şeylerden biri' de Mısır ehramlarından ilham alarak hasırlanmış bir eteklikti. Bu arada, işlemeli İspanyol boleroları, şark motifleri ile işli gece elbiseleri, İngiliz İmparatorluğuna ait uçsuz bucaksız ülkelerden gelme çeşit çeşit kıyafetler nazarı dikkati çekiyordu.

Salona giren her yeni manken önce hayret nidaları,' sonra alkışlarla karşılanıyordu. Moda öyle bir şeydir ki, bir çok cephelerden zamanın temayülünü gösterir. Amerikan terzileri, siyasilerin yapamadıklarım yapmış, bir defilede bütün insanları birleştirivermişlerdi. Bu yeni Amerikan modası, cidden milletlerarası bir karakter taşıyordu.

Bu defilede yalnız şekil değil, renk de dünyanın dört bir bacağından geliyordu. Uzak çölleri hatırlatan kum rengi, Habeşistan kahverengisi (siyaha çok yakın bir kahverengi), uzak ülkelerden gelen beyazlaşmış yeşimtaşı rengi, lotüs çiçeği mavisi seyircileri hayal alemlerine götürüyordu. Birbirine karıştırılan renkler arasında en çok hoşa giden "süt ve bal" kombinezonu idi. Bu beyaz ile bal rengi, hatta beyaz ile kirli bir bej demekti. Bu arada, yeşile bakan tuhaf bir beyaz ve safran sarısı da nazarı dikkati celbediyordu. Bu defile, kelimenin tam mânası ile, renkli bir Amerikan filmini hatırlatıyordu..

Bu arada, nazarı dikkati celbeden şeylerden biri de, bir çok elbiselerin arkasındaki süslerdi. Bir kadın tersi "ilkbahar modasının düğüm noktası elbiselerin sırt ve arka kısmındadır" demişti.

Moda "kızılderili" lerden de ilhamını almayı unutmamıştı.

Bir "Nehru mantosu"
Serpuşu *nerede ?*

Hayatı Kolaylaştırmak

Jale CANDAN

Bir zamanlar, Anadolunun şark vilayetlerinden birinde bulunmuştum. Orada hayat cidden güçtü. Fakat dikkat ettim, insanlar hayatı kolaylaştırmak için hiçbir gayret sarfetmiyorlardı.

Şarka gidenler bilirler, oralarda "geven" diye dikenli bir ağaç vardır. Soba tutuşturmak için, hatta saç sobalarda doğrudan doğruya yakacak madde olarak kullanılır. Çabuk tutuşur, çabuk ısıtır, tuhaf bir kokusu vardır. Ama alışanlara, hoş gelir.. Kısacası makbul şeydir, alıcısı çoktur. İşte bu sebeple, fakir köylüler dağa çıkar, eşeklerine geven yüklerler ve kar, fırtına demezler şehire iner, ticaret ederler. Ama suhunet derecesi — 30 muş, köy şehire sekiz on saat çekermiş, köylü bunları nazarı itibara almaz, 1 lira kazanmak için bu işe katlanır. Aralarında kadınlar da vardır. Her sabah gelirler, yollarda çektikleri yorgunluk yetmezmiş gibi, şehirde de sokak sokak dolaşır ve bazan çok geç kaldıkları için yüklerini yok pahasına boşaltır giderler. Ama muayyen Ur yerde pazar kurup müştereken satış yapmayı düşünmezler. Her şey tesadüfe, şansa, kısmete bağlanmıştır.

O memlekette evlerin çatısı yoktur. Her gün kar yağar. Kar durur durmaz herkes damlarını süpürmeğe çıkar. Yoksa su içeri sızar. Bu meşakkatli bir iştir. Evde, bir çoklarının bu işi yapacak adamları yoktur. Bunun için senelik "dam kürüyücüleri" tutarlar. Bu adamlara para verirler de evlerine çatı yapmayı akıllarından geçirmezler.

Memleketin yünü, tiftiği meşhurdur. Köylüler güzel yün çoraplar, eldivenler örerler. Fakat bunların da muayyen bir satış yeri yoktur. Yolda rastlarsanız alırsınız.

Bu memleketin insanları tembel midir? Hayır. Çalışırlar, fakat ilerliyemezler. Daima çok emek sarfeder, az şey elde ederler. Bu onlar için tabiidir.

Büyük şehirlerden küçük şehirlere gidenler, bu aksaklıkları derhal farkeder ve hayatı kolaylaştırmak için gayret sarf ederler. Fakat dikkat edecek olursak, bu aksaklıklar büyük şehirlerimizde, hattâ kendi evimizde de mevcuttur.

Bir ev kadını evinde çalışırken ne kadar boş gayret sarf ediyor, bunu bir düşünelim. Meselâ evin başlıca işlerinden biri yemek pişirmektir. Kadın bu iş için erkenden mutfağa girer, fakat orada rahat rahat çalışamaz ki.. Tam işe koyulmuştur, kapı çalınır. Kadın telâşlanır, acele ile ellerini siler, koşar: gelen sütçüdür. Kadın kap getirir, siktik alır, sütçü kapının önüne birkaç damla süt damlatır. Kadın bu sefer koşar, bezi getirir, kirlenen yeri siler. Tekrar ellerini yıkar mutfağa girer. Tekrar kapı çalınır. Bu sefer meselâ postacıdır. Kadın mektubu alır, tabii dayanamaz okur. Bu arada mutfaktaki süt taşar! Halbuki sütçü sütü steril şişelerle getirebilir, onu hiçbir yere dökmeden kapının önüne koyup, kimseyi rahatsız etmeden evvelden oraya bırakılmış hoş şişeyi alıp gidebilir. Postacı da mektuplarını kapıdaki kutuya atabilir. Kadın mutfaktaki işini bitirir, çıkar sütü alır, mektup kutusuna bakar, rahat rahat oturup mektubunu okur.

Bu sütçü hikayesi evde boşu boşuna sarfedilen emeklerin küçük bir misalidir. Elektrikli aletler, makinalarla kadın evde muazzam bir gayret ve zaman ekonomisi yapabilir. Bu sayede hem kendisine, hem evine, hem cemiyete daha faydalı, daha verimli olur.

Bizde eski bir zihniyet vardır: Oturduğu yerde ütü ütüliyene tembel damgasını vururuz. Halbuki, bugün birçok memleketlerde, kadının rahat ütü yapabilmesi için uzayıp kısalan ayarlı sandalyeler mevcuttur. İnsan oturarak ütüleyebilir, yeter ki söküklerini de dikebilecek hali olsun. Mesele budur.

Az emekle çok şey elde etmek, hayatı kolaylaştırmak medeniyetin ve ilerlemenin Ur şartıdır.

Ankara modası

New-York'ta milletlerarası bir moda ortaya atılırken, Pariste ilkbahar modası için tersiler harıl harıl çalışırken Ankara da el işleri ile, eski Türk motifleri ile Avrupa modasına yeni bir renk, yeni bir parlaklık vermek için sessiz sedasız çalışıyordu.

Ankarada İsmetpaşa Kız Enstitüsünde, cidden ince ve cazip işlemeler yapılıyordu. Eski Türk motiflerinden, işlemelerinden ilham alan çok ağır gece elbiseleri, kaftanlar, tayyörler vücude getiriliyordu.

Geçen hafta içinde, sipariş atölyelerinde hummalı bir çalışma vardı. Dar eteklikler, tiril tiril kolalı beyaz gömlekler giyinmiş genç kızlar uzun masaların başına geçmişlerdi. Kumaşlarını önlerine açmışlar ve bir muadele halleder gibi, dikkatle bu kumaşların üzerinde çalışıyorlardı. Karşılarındaki mankenlerden biri siyah kadifeden şahane bir tuvalet giymişti. Fakat birer sanat eseri gibi pırıl pırıl yanan işlemeli takımlar dolapların içine gizlenmişlerdi. Bunların payyet ve hasırla gayet özgün renklerde işlenmişti. Bu elbiseyi giyinecek olan kadın, muhakkak ki, bir peri kızı gibi uçacaktı.

Sipariş atölyelerinde ucuz organzeler, ucuz taftalar bol bol kullanılıyor fakat bunlar daima başka kumaşlarla astarlanarak tanınmıyacak hale getiriliyordu.

Fakat sipariş atölyelerinin kraliçe elbisesi muhakkak ki, ince bir manken üzerinde, ihtişamla etrafı seyreden kareli, koyu gri bir tayyördü. Haliyle ne kadar iftihar etse azdı. Çünkü bu tayyör, bu sene Ankarayı saran o meşhur pazenlerden yapılmıştı. Etek ve ceket "sof" denilen erkek astarlıkları ile duble edilmişti. Bütün o parlak gece kıyafetlerine, ağır işlemelere rağmen bu sene Ankara en çok pazenleri, küçük ve rahat elbiseleri sevmişti. Sipariş atölyelerinin kanaati şu idi: Ankaralı hanımlar günden güne daha sade, daha pratik şekilde giyinmek merakında idiler. Dans elbiseleri için bile parlak satenlere, ince yünlüleri tercih edenler çoktu.

intibak edebilsin."

Bugün, birçok ayakkabıcılar, dünyanın dört bucağındaki ayakkabıcılar Ferragamo ayakkabı modellerini çalıp taklit ediyorlar. Benim "patron" larımı stilimi, kullandığım deri ve kumaşları elde ediyorlar. Fakat ne çare, birşeye, benim muvaffakiyetimi ve sonra da servetimi teinin eden şeye: kadınları rahat ettirmek prensibime riayet etmiyorlar. Bu münasebetle gerek meslektaşlarıma, gerek kadın dostlarıma başımdan geçen hakiki bir hikâyeyi anlatmak isterim:

— Amerikada, icrayı sanat ettiğim devirlerde idi.. O zamanlar dünyanın en güzel ayaklı kadım Mary Pickford, Dolores del Rio ve birçok tanınmış sanatkâr müşterilerim arasında idi. İşte o sıralarda, bir gün dükkanıma olgun, yaşlı bir kadın girdi. Satıcılarımdan biri derhal koştu, ona ne istediğini sordu. Fakat müşteri, bol bol vaktim var, müsaade edin, biraz etrafı tetkik edeyim dedi. On dakika sonra bu acaip müşteriye yaklaştım ve ne istediğim bir kere

Meşhur kunduracı ve Paulette Goddard

Gıdıklanır mısınız *?*

Ferragamo ve Sophia Loren

İki sanatkar

içinde en çok nazarı dikkati celbedenlerden biri koyu kahverengi kadife bir kap ve elbisesi idi. Bu gece kabının kenarları su halinde sırma ile, en güzel Türk motiflerinden ilham alarak işlenmişti.

Açık taba rengi organze bir gece mantosu ise, üzerinde en güzel "renkli Türk işi" ni taşıyordu. Oval inciler ve eflatun, yeşil, bal rengi çiçekler ve dallar, içi tafta ile duble edilen bu gece mantosuna bir rüya hali veriyordu. Beyaz yünlüden yapılmış bir kokteyl elbisesi, Antep işi ile, tamamiyle bize has bir hava almıştı.

"Tel kırma işlemeleri" ise "gelin tali" kırılarak işleniyor ve piyasada bol bol mevcut olan "organze" lere en ağır ve nadide bir Avrupa kumaşı manzarası veriyordu.

Acele yetiştirilen isler arasında eflâtun organze bir tuvalet vardı. "Streples" üstü ve çok zengin bir eteği olan bu elbisenin bel kısmı inci,

Saadet ayaklarda başlar

Dost başa, düşman ayağa bakar, derler. Bu söz her zaman doğru olmasa gerek. Kendisini dünyanın 1 numaralı kadın dostu ilan eden meşhur İtalyan ayakkabıcısı Salvatore Ferragamo onların ayaklarına en çok bakan adamdır. Ferragamo kadın dostlarım korumak için onlara hatıralarla ve misallerle dolu bir kitap yazmak niyetindedir.

Dünyanın en meşhur kadınlarına, artistlerine ayakkabı yapan bu sanatkâr ayakkabıcı diyor ki:

"Saadet, huzur ve güzellik insanın ayaklarında başlar. Ben kadınlara şunu katiyetle söylemek isterim ki, yürümek için, insan azap çekmek mecburiyetinde değildir. Dünyanın en ince ve sivri topukları ile bile bir kadın rahat edebilir. Yeter ki, ayakkabı o kadının ayaklarının biçimine, taban şekline tamamıyla

de ben sordum. Fakat kadından aynı cevabı aldım. Öğle vakti yaklaşıyordu. Mağazayı kapatacaktık. Çaresiz müşterinin keyfini bekliyorduk. Ayakkabılara uzun uzun baktıktan sonra birden bana döndü ve itiraz kabul etmez bir sesle:

— Lütfen oturunuz Ferragamo dedi. Oturunuz ve ayaklarınızı bana gösteriniz.

Şaşkın bir vaziyette oturdum, ayaklarımı uzattım..

Kadın sinirlenmişti:

— Ayakkabılarınız bana vız gelir Ferragamo, dedi. Ben ayaklarınızı görmek istiyorum. Lütfen ayakkabılarınızı çıkarır mısınız?

Karşımdaki tehlikeli bir deli idi. Dükkânda hemen hemen yalnızdım. Korktum ve ayakkabılarımı çıkardım, sonra da çoraplarımı.. Müşteri, gözlüklerini takmış ayaklarımı tetkik ediyordu. Birden neşelendi:'

— Bravo Ferragamo! Ayakları-

Yüksek topuklar

Fiatlarla muvazi

TOZ cidden güzel! Lütfen şimdi giyininiz ve benim nasırlı ayaklarıma bakınız. Bakınız ayakkabıcılar beni ne hale soktular. Fakat onlara kızamam Ferragamo.. Çünkü kendi ayakları da tıpkı benimkiler gibi. Rahatlık mefhumunu bilmiyorlar. Şimdi şöhretinize hak verdim. Lütfen bana bir çift pabuç yapar mısınız ?"

Greta Garbo'nun iskarpinleri

Ferragamo bugün Floransada yerleşmiştir. Onun için esas ayakkabının elle dikilmesidir. Muazzam ayakkabı imalâthanelerinde makine hemen hemen hiç mevcut değildir. Amerikada elle diken sanatkâr ayakkabıcılar bulamadığı için, İtalyaya dönmüştür. Bu, ona Amerikadaki müşterilerini kaybettirmemiştir. Windsor Düşesi ve Greta Garbodan Audrey Hepburn'a kadar bütün sinema artistlerinin onda kalıpları mevcuttur. Hepsi senelik ayakkabılarım ona toptan ısmarlarlar.

Greta Garbo 70 çift birden ısmarlamaktadır ve Ferragamo'nun hayatta en çok övündüğü muvaffakiyetlerinden biri de, nihayet, geçen sene, meşhur sanatkâra küçücük bir topuk giyinmeği kabul ettirebilmesidir.

Ferragamo son olarak taban kısmı şeffaf olan ayakkabıları icat etmiştir. Zaten altı dolgulu, mantarlı, çelik topuklu ayakkabılar, terlik biçimi iskarpinler hep onun icadıdır.

Hakkı Usta'nın öfkesi

Evet muhakkak ki saadet ayaklarda başlıyordu. Ankarada bu satırları okuyan bir kadın kolunun altındaki paketi sıkıştıra sıkıştıra asabi adımlarla Selanik caddesinden çıktı, Meşrutiyete döndü. Küçük bir dükkâna girdi, elindeki paketi tezgâhın üzerine atarak.

— Topuklarım gene kırıldı dedi. Acaba tamir edilebilir mi?

Ayakkabı tamircisi Hakkı usta iskarpinleri aldı, evirdi, çevirdi:

— Baksanıza peynir gibi dağılıyor. Çürük, dedi. Bu topuklar değişmek ister..

— Etme, ayakkabıyı daha iki ay evvel, doksan liraya aldım. İtina ile giydim, 2 defa topuk tamir ettirdim, şimdi yeni baştan masraf edeceğim, bu iş nasıl oluyor?

Hakkı usta sinirlenmişti. Vakıa ayakkabıları o yapmamıştı, bir suçu yoktu ama bütün meslektaşlarının, ayakkabıcıların namı hesabına sinirleniyordu. Müşteri daima ayakkabıcı ile karşı karşıya kalıyor, şikâyetlerini ona söylüyor, ondan şikâyetçi oluyordu. Halbuki ayakkabıcı ne yapsın? Hakkı usta ayakkabıları eline aldı, bir kere daha tetkik ederek:

— Evet, dedi. Ayakkabıcı ne yapsın? Bakın her şey mükemmel. Böyle ince ve güzel işçilik değme Avrupa memleketinde bulunmaz. Elmas gibi ayakkabı. Fakat malzeme çürük. Siz ayakkabıcılara değil, fabrikatörlere gidip çatmaksınız. Sizin fazla paranızı alan biz değiliz, onlardır.

Bu sözleri söylerken, yerdeki bir sürü kösele artıklarını gösteriyordu.

— Köseleyi alıyoruz, yarısını traş edip atıyoruz. Halbuki bu köseleler satışa çıkarılırken muayyen bir ağırlığa tabi olmalıdırlar. Hükümetin kontrolünden geçip vasıfları uygun olmayanların satışı menedilmelidir. Deri için de vaziyet aynı. Kontrolör derinin Satılabilecek muayyen yerlerini işaretlemen ve biz ona göre almalıyız. Yoksa bir sürü para verip aldığımız köseleyi traşlayıp yarısını atmak, derinin ancak -bir kısmım kullanabilmek insanın ağırına gidiyor. Bunu yapabilen ayakkabıcılar, tabiî, masrafı müşteriye yüklüyorlar. Yapamayanlar ise çürük ayakkabı imal ediyor. Piyasadaki ucuz ayakkabıların da sırrı budur. Köselenin ve derinin her yeri kullanılır ve seri halinde ayakkabı imal edilir. Bunların bir kısmı, şansa tabi olarak iyi parçalardan yapılanlar, dayanırlar.

İnce uzun kadın topuklarına gelince, bugün piyasada, bunların çok dayanıklılarını yapıyorlar. Bu hususta kadınlarımızın da biraz İhmali vardır. Bu ince topuklu ayakkabılar yağmurda, çamurda çarşıya, pazara giyilmek için yapılmamıştır, bu bir! İkincisi bu topuklar bozulmaya başlar başlamaz derhal kapak değiştirmek icap eder. Bakım sayesinde bu ince topukların ömrünü uzatmak kabildir..

Sonra herşey bir tarafa, ayakkabıcılık zenaatinin bu derece ileri olabileceği bir memlekette çürük malzeme yüzünden bu derece gerilemek yazık değil midir?

Meşhur İtalyan ayakkabı kralı, elle işleyen sanatkâr işçi arıyor ve bulamıyormuş. Bizde her sokak köşesinde, her mahallede böyle sanatkâr işçiler vardır. Ne yazık ki, onlara unu, şekeri, yağı vermeden helva yap diyoruz.

Sinema

İngrid Bergman'ın ihaneti

İngrid Bergman'ın ikinci aşk izdivacından bu yana tam yedi sene geçmiş bulunuyor. Bu zaman zarfında sanatkâr, yalnız kocası Rosselini'nin idaresi altında film çevirmişti.

İngrid Bergman'ın çevirdiği bu filmler ne kendisini tatmin etmişti, ne de başkalarını.. O, bu filmlerinde sırası ile balıkçı karısı, sosyete kadını, bir İngiliz seyyahı, bir milli kahraman, hasta bir kadın olmuştu. Ama hiç birinde eski sanatına ulaşamamıştı. Bu yüzden neşesiz hattâ huzursuzdu.

Meslek aşkı onu yakıyordu. Nihayet kocasını ikna etti. Fransaya gelerek bir film çevirdi.. Rejisörü Jean Renoir idi. "Elene ve Erkekler" adlı bu filmde İngrid Bergman birçok erkekleri baştan çıkaran güzel bir kadın rolünde idi. Kendisim o kadar rahat, o kadar mesut hissediyordu ki arkadaşlarına:

— Bu en güzel rolüm, demişti. Kendimi, sanat hayatına yem atılan bir küçük genç kız zannediyorum.

Böylece rejisör Rosseliniye ilk ihaneti yapmış oluyordu. Bu sak sık tekerrür edecekti. Çünkü İngrid Bergman kocasına ve evine çok bağlı idi, ama sanatından vazgeçemiyordu. Kocası ile onun sanat görüşleri bir hayli farklı idi. Paristeki yeni filmi ile o tekrar eski şöhretine ulaşıyordu.

İngrid Bergman

İlk ihanet !.

M U S İ K İ

Bale

Serge Lifar Ankara'da

Paris Opera Balesinin temsili, bu sanat dalını pek az tanıyan Ankaralılar için kaçırılmaz bir fırsattı. Zira birkaç yıldır memleketimizde de bale çalışmalarına başlanmış olmasına rağmen, bu mevzuda sanatseverlerdeki umumi alâka ancak filmler vasıtası ile edinilen intihalardan öteye gidemiyordu; henüz opera gibi veya konserler gibi devamlı bir bale faaliyeti yoktu. Bu arada birkaç yıl evvel meşhur İngiliz "Sadler's Wells" balesinin sanatkârlarım seyretmek mümkün olmuştu, lakin, verilen temsillerde daha ziyade çeşitli figürler gösterilmiş, her hangi bir eserin bütünü icra edilmemişti.

Bu sefer, program önceden belli olmadığı halde, zamanımızdaki bale sanatının en büyük' isimlerinden birinin bulunması heyecan uyandırmak için kâfi idi.

Serge Lifar iki bakımdan, hem mükemmel bir dansör, hem de kudretli bir koreograf olarak şöhrete erişmişti. 18 yaşında iken, Diaghilev'le çalıştığı sıralarda ancak bir istidat addediliyordu. Bununla tatmin olmayan Lifar bir müddet sonra Diaghilev'in iznini alarak Torino'ya yerleşti ve devrin kıymetli bale hocası Enrico Cocchetti'den dersler almağa başladı. Daha sonraları, 1926 yılında Diaghiley trupunda - fakat bu sefer baş rolde - yer almış Tchaikovsky'ni'n iki eserinde, "Aurora'nın Düğünü" ve "Kuğu Gölü" nde alkışlanmıştı. Bunu müteakip bir müddet Londrada, Boris Kochno'nun yanında kendisini yetiştirmeğe devam etti ve nihayete ilk defa Stravinsky'nin "Renard" isimli eseri için kareografi hazırladı. Bu arada, Paris'de Beethoven'in "Prometheus" balesini hazırlayacak olan meşhur koreograf Balanchine rahatsızlanınca bu vazife de Lifar'a verildi. Elde edilen netice başarılı olmuştu. Böylelikle genç sanatkâr Paris Millî Opera-Tiyatrosuna "premier danseur" ve "maitre de ballet" olarak girmiş bulunuyordu.

Lifar'ı diğer koreograflardan ayıran nokta ise, bale sanatındaki geleneklerin, şekilciliğin onu tatmin etmemesiydi. Koreografinin daima müziğin ve. müzikteki ritmin baskısı altında bulunduğunu görerek, bale'de bu iki unsura, yani koreografi ve müziğe hiç değilse müsavi değer verilmesi gerektiğini düşünüyordu. Hattâ belki de koreografi müziğe göre hazırlanacağına, müzik koreografiye intibak etmeli, bunu ifade edecek şekilde bestelenmeli idi. İşte, sanatkar bu tasavvurlarım gerçekleştirmek hususunda ilk teşebbüsü 1935 yılında ele aldı. Lakin hazırladığı "Icarus" koreografisinin müziğini - bu anlayış çerçevesi içinde - bestelemeğe hiç bir kompozitör yanaşmamıştı. Neticede müziksiz olarak icra edilen "Icarus" bale sanatında bir çığır açmamakla beraber, koreografinin önemini arttıran bir müşahede mevzuu teşkil etti.

1941 yılında Philippe Gaubert'in müziği üzerine hazırlanan "Le Chevalier et la Demoiselle" ise Lifar'ın en iyi eseri addolunmuştu. Bunu bir çok faaliyetler takip etti. Nihayet 1947 yılında sanatkar "Les Mirages" ile klâsik bale'ye tekrar dönmüş oluyordu.

Değerli sanatkârı ve arkadaşlarını sadece bir temsilde seyretmek şüphesiz ki tatminkâr olmayacaktı. Buna mukabil program hayli zengindi. Yegâne noksan orkestranın bulunmayışı idi. Piyano refakati hem zayıftı, hem de arzu edilen atmosferi yaratmaktan aciz kalıyordu. Müzikle sahne arasında bir ritm birliği bulmak mümkün olamıyordu.

Wolfgong A. Mozart

Doğduğuna pişman ettik

Eserlerin koreografisi bizzat Lifar'a aitti. Oldukça mouern ve ahenk birliğinden ziyade sert, kesin hareketlerin hâkim olduğu bir anlayış göze çarpmaktaydı. Giselle'de müzik; Adolphe Adam - Lifar'ın ayak hareketleri seyircileri hayran bırakmakla beraber, vücudun ağırlığı ve gövde hareketlerinde hissedilen tutukluk, sanatkârın bir hayli yaşlanmış olduğunu düşündürdü. Nina Vyroubova, Giselle'den itibaren daima dikkati üzerinde topladı. Gerek dans tekniği gerekse ahenk ve ifade kudreti bakımından aranan bütün hususları bu değerli kadın sanatkârda bulmak mümkündü.

Debussy'nin Prelude al'apres midi d'un faune" ında piyano refakatinden hiç bir şey anlaşılmıyordu. Lifar'ın koreografisinde Faune'ın tek başına dans etmesi tercih olunmuş, Nymph'ler yerine sadece bir tüll bırakılmıştı. Önde oturanlar veya dürbünle seyredenler sanatkarın mimiklerine hayran kaldılar. Lâkin hareketler fazla ağır, sert; bu arada da pek çok tekrarlarla doluydu. Koreografi'de dans tekniğinden ziyade ifade unsuruna önem verilmiş olmakla beraber arzu edilen neticenin tahakkuk ettiği söylenemezdi.

Programın şaheseri "Les Mirages" da ise her şeyi bir arada bulmak mümkündü. Nina Vyroubova'nın kudreti yanında; yumuşak, ritmik ve her bakımdan ifadeli hareketleri ile diğer bir erkek sanatkârın; Michel Renault'un mevcudiyeti seyircilere Lifar'ı adeta unutturdu. Buna mukabil koreograf ide de hiç bir boşluk yoktu. Her iki sanatkârda yaratılan cazip kompozisyondan, sahneye kazandırılan derinliğe kadar her şey hayalî atmosferi tamamen tecessüm ettirmekteydi.

Son eserde - Lalo'dan Suite en Blanc - bütün sanatkarları toplu olarak seyretmek mümkün oldu. Temsil nihayete erdiğinde seyirciler, ihtimal uzun bir müddet tekrar rastlayamayacakları bir gece geçirmenin hazzı içindeydiler.

Konser

Bir yıldönümü

Geçen hafta, cuma gecesi Büyük Tiyatro'da Mozart'ın 200 Üncü doğum yıldönümü dolayısıyla bir konser verildi. Daha önce de aynı vesile ile muhtelif konserler tertiplenmişti. Fakat dinleyiciler ümitlerini daha ziyade bu orkestra programına saklamışlardı. Zira oda müziği icralarının tatminkâr olduğu söylenemezdi.

200 üncü doğum yılında bu büyük besteciyi anmak için sürekli musiki faaliyetleri tertiplenecek olduğu takdirde Mozart'ın çeşitli eserleri arasında nisbeten az tanınanlara yer vermek her halde alâka uyandırırdı; çünkü otuz beş yıllık ömrü boyunca bestekâr 600 ü geçen eser bestelemişti ve müzikseverler bunların pek çoğunu tanımıyordu. Mozart'ı musiki tarihinin en büyük isimlerinden biri haline getiren eserlerin sayısı ise bu azametli yekûnun pek ufak bir nisbetini teşkil etmekteydi. Lakin yeni icralara hazırlanmak şüphesiz ki oldukça uzun ve disiplinli bir hazırlık devresine ihtiyaç gösterecekti. İşte, buna imkân bulunmadığı takdirde de tanınmış eserler arasından, icra edilecek olanların gen\e büyük bir dikkatle ve bestecinin çeşitli cephelerini aksettirecek şekilde seçilmesi gerekirdi. Orkestranın bu senem faaliyetleri ise sadece birkaç Üniversite konserine inhisar etmişti. O halde Mozart'a hazırlanmak için bol bol vakit bulunmaması için hiç bir sebep hatıra gelemezdi.

Buna mukabil Mozart'ı dinlemeğe ve anmağa gidenlerin eline oldukça fakir bir program verildi. Kon-

er, Ferit Alnar idaresindeydi. Bestekarın üç eserini ihtiva ediyordu. (Sihirli Flüt Uvertürü, Mi Bemol majör, piyano konsertosu ve Sol Minör Senfoni... Üstelik, dağıtılan program broşüründen de bir şey anlamak mümkün değildi. Mithat Fenmen'in solist olarak katılacağı eserin ismi sadece "mi bemol majör piyano konsertosu" olarak basılmıştı. Halbuki bestekârın tam üç tane mi bemol majör, tonda piyano konsertosu vardı: No. 9, K. 271 - No. 14, K. 449 - No. 22 K. 482... Bu hususta bir sarahat bulunmadığı gibi, konseri takdim eden Cevat Memduh Altar da eserin Köchel numarasını ve hangi sayıyı taşıdığım tasrih etmek lüzumunu duymamıştı. Öte yanda Sol Minör Senfoninin ilk nazarda K. 550, 40 No. yu hatıra getireceği kabul edilse bile hiç değilse detaylarının tam olarak verilmesine dikkat olunmalıydı. Halbuki programa eserin sadece üç muvmanı yazılmış, menüetta gözden kaçıvermişti. Konser broşürleri dünyanın hiç bir yerinde süs olsun diye basılmazdı; bunların esas gayesi programın neler ihtiva ettiği hususunda dinleyiciye asgarî bir bilgi vermekten ibaretti.

İcralar

Sihirli Flüt ve Sol Minör Senfoni, Riyaseticumhur Filarmoni Orkestrası konserlerinde her vesile ile yer alan eserler olduğu için ihtimal uzun zahmete katlanmaktansa el altında, hazır bulunan bu uvertürle bu senfoninin seçilmesi yoluna gidilmişti. Buna göre her iki eserin de kaliteli icraları beklenebilirdi. Halbuki "Sihirli Flüt" de nefesliler bir yana yaylı sazlardaki, bilhassa birinci ve ikinci kemanlar arasındaki intibaksızlık uzun müddet devam etti. Tempo oldukça ağırdı ve eserin canlı, uçarı çehresini hissetmek mümkün olmadı.

_ Sol Minör Senfoninin ise, hemen hemen şehrimizdeki en kötü icrası verildi. Orkestra üzerine - pek ender rastlanan - bir ağırlık çökmüştü. İlk muvmanın trajik mahiyeti yaylı sazların baygın cümleleri ile kayboluyor, nefeslilerde daima tereddüd ve garip falsolar bitmek bilmiyor, Andante kesik keşik, hantal bir tempo - da devam ediyor, üçüncü muvmanın trio kısmında ise kornolar dinliyenlerin sabrını taşırıyordu. En derli toplu icra edilen 4 üncü kısım oldu. Orkestrada nisbeten intibak temin edilebildiği ve tempo oldukça canlı olduğu halde ilk üç muvmanın bıraktığı kötü intiba silinmedi.

Mithat Fenmen'in icra ettiği Mi bemol majör piyano konsertosu aslında K. 271, 9 No. lu Konserto idi. Eserin icrası umumiyetle renksizdi. Nefesli sazlardan bir tanesinin bile devamlı olarak temiz çalabildiği söylenemezdi. Solist, ilk muvmanda kuru, mekanik bir icra dinletti. Sonraları, eserin zarif bünyesine, renklerine ve atmosferine daha fazla intibak ettiği halde, bazı noktaları parmakları arasından kaçıveren konsertoya solistin gerektiği kadar hazırlanmadığı anlaşılıyordu.

S İ N E M A

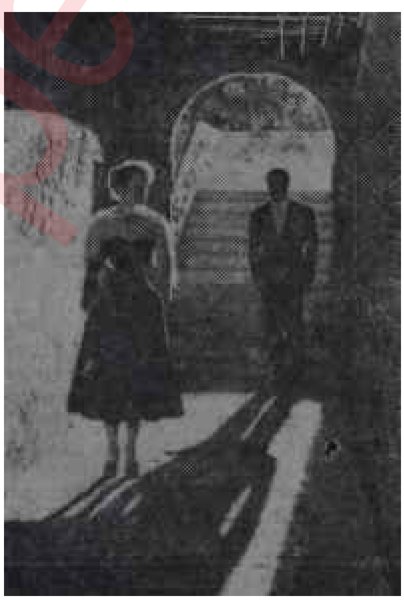
İstanbul

Güzel Helen

26 Ocak Perşembe gecesi İstanbul'da bir filmin dünya premiyeri yapıldı. Ayni anda ayni film 56 memleketin 156 sinemasında halka ilk defa olarak gösteriliyordu. Hadise yaratan bu filmin ismi "Güzel Helen - Truva Muharebeleri" (Helen of Troy) idi.

Rossana Podesta ile birlikte binlerce harp gemisinin, onbinlerce figüranın, okun, yayın, kılıcın, tolganın ve bir de dev tahta atın teşhir edildiği bu filmin büyük bir seyirci kütlesi çektiği ve çekeceği muhakkak. Warner Bros şirketinin çevirdiği 'Güzel Helen' hakkında hüküm vermeyi seyircilere bırakacağız. Yalnız bu hükmü vermelerine yardım etmek için Truva muharebelerinin mitolojik manası üzerinde biraz duracağız.

Yunan Mitolojisine göre; Anlaşmazlık Tanrıçasının en güzelin sahip olması için aralarına attığı, kıskançlık ve rekabet sembolü olan elmayı, Hera, Athena ve Afrodit bir türlü paylaşamıyorlardı. Zeus elmanın sahibini tayin etmek için'Truva Kralının oğlu Paris'in fikrini sordu. Paris'in bu mükâfata lâyık bulduğu Afrodit, karşılık olarak onun Isparta Kralı Menelaus'un karısı, bütün kadınların en güzeli Helen'i Truva'ya kaçırmasına yardım etti. Böylece evvela tanrıların arasına atılan kıskançlık, rekabet ve anlaşmazlık tohumları artık Beşere de geçmiş oluyordu. Helen'i geri alabilmek İçin Yunanlıların yaptığı savaşlar on sene sürdü. Neticede Truva yıkıldı ve Menelaus karısı ile Isparta'ya döndü.

Venedik Tatili
Koridorda gölgeler

Homer ise "İlyada" da Truva harplerini başka bir görüşle anlatır. Zaten onun kahramanı Helen değil büyük savaşçı Aşil'dir. Truva günahkâr bir şehirdir. Daha şehir kurulurken ilk kralları kendilerine yardım eden tanrıları aldatmış bu yüzden şehir lanetlenmiştir. Fakat cezalandırılmaları için iki nesil geçmesi lâzımdır. Tanrıların değirmeni yavaş, lâkin mükemmel öğütür. İkinci bir günah daha işlenir. Truva'lı sefih Paris en mukaddes misafirlik kaide» sini ihlal etmiş, ev sahibi Menelaus'un karısı Helen'i kaçırmıştır. Bütün Truva halkı bu günaha da ortak olur; çünkü Paris'in hareketini tasvip etmişler ve Yunanlılara karşı cephe almışlardır. Truvanın yanıp yıkılması, bütün prenslerinin ölmesi ne günahların kefareti ödenecektir.

Homer bu kaderci trajediyi esas alarak Aşil'in şahsında kendi hayat görüşünü izah eder. Şerefli yaşayabilmek için hayatı şanlı bir macera olarak kabul etmek lâzım gelir. Bunun en ufak mükâfatı yaşama heyecanını tadabilmek ve diğer kimseler tarafından şanla anılabilmektir. Hayat iyi şeklinde kısadır; ölümden sonrası için hiçbir kat'i şey söylenemez.

"Güzel Helen" filminin rejisörü Robert Wise, Orson Welles'in yanında dekupaj şefi olarak çalışmış, 1943'te "The Cat People - Kedi Adamlar" filmi ile ilk rejisörlüğünü yapmıştır. O zamandan beri değişik tarzlarda filmler çevirmiş, görüş ve üslup sahibi bir sanatçı olmaktan çok iyi bir teknisyen olarak kendini tanıtmıştır. Güzel Helen ve Truva muharebeleri, kıskançlık, rekabet, şan, şeref temalarım işlemek için ele alındığı takdirde, Robert Wise bizim kanaatımızca böyle bir yükün altından kalkabilecek kıratta rejisör değildir. Yok eğer maksat kesenin ağzım açıp çok kalabalık eshaslı tarihi bir aşk ve aile faciası canlandırmaksa o saman Wise yeter de artar bile.

Venedik Tatili

Kapri Aşıkları - September Affair, Roma Tatili - Roman Holliday, Aşk Çeşmesi - Three Coins in the Fountain gibi filmleri görenler hatırlayacaklardır ki bunlarda maksat her hangi bir hikaye anlatmaktan ziyade İtalya'nın turistik güzelliklerini gösterebilmektir. Lâle ve Ar Sinemalarında oynayacak olan "Venedik Tatili - Summer Time" Venedik'e yaz tatilini geçirmeğe gelip evli bir İtalyan erkeğine aşık olan Amerikalı bir kadının hikayesidir. Arthur Laurents'in bir piyesinden alınan konu oldukça basitse de, David Lean gibi usta bir rejisörün elinde harikulade renkli fotoğraflar ve Katherine Hepburn'un anlayışlı oyunu ile güzel bir film haline gelmiştir. David Lean'in bu filmdeki başarısı ona 1956 yılı Newyork Sinema Kritikleri eni iyi Rejisör Mükafatını kazandırmış-

Ay Mavidir Filminden bir görünüş

Halbuki pembe görünüyor

tır. Bu filmi görenler rejisörün sinemadaki yerini muhakkak ki bir defa daha takdir edeceklerdir.

Ay Mavidir

Broadway'de başarı kazanan her piyes en kısa zamanda Hollywood'un yolunu tutar. F. Hugh Herbert derin olmayan, fakat ince bir mizah ve hassasiyet sahibi tiyatro yazarıdır. Piyeslerinin çoğu filme çekilmiştir. "Ay Mavidir - The Moon is Blue" modern iş hayatına dair bir hicivdir. Burada Maggie Mc Namara'yı bekaretini muhafaza etmek isteyen bir sekreter rolünde göreceğiz. (Bu rol Küçük Sahne'de Uğur Başaran tarafından canlandırılmıştı). Maggie Mc Namara'nın yanı sıra William Holden ve David Niven gibi iki olgun aktörün bulunması filmin temsil kudreti lehine işaret edilecek bir noktadır. Rejisör Otto Preminger şimdiye kadar tarihi filmlerden tutun da gangaster filmlerine, kovboy filmlerinden melodramlara kadar hemen her **tarzı** denemiştir. Sinemada hareketi muhtevaya tercih ettiği söylenebilir. Salı gecesinden itibaren Şan sinemasında oynayacak olan "Ay Mavidir" hareketli ve güldürücü bir filmdir.

Ankara

Yaşlı Gözler

Soğuktan paltolarının içinde iyice ufalmış iki arkadaş Ulus Sineması girişkapısı yanındaki reklam resimlerini seyrettiler, yazılarını okudular. "İnşallah mendilini unutmamışsındır." diye biri ötekine takıldı. Biletlerini önceden almışlardı. Kalabalığın arasından sıyrılıp içeri girdiler.

Pazartesi gecesi Ulus Sinemasında bir Türk filminin galası yapılıyordu. Bu gece münasebetiyle bir konuşma yapan, filmin yıldızı Muzaffer Birtan sözlerini bitirirken "Filmimizi güle güle seyrediniz" diye garip bir temennide bulundu. Oynayacak olan film afişlerde senenin en güzel melodramı olarak ilan ediliyordu. İsmi "Yaşlı Gözler" idi.

Muzaffer Birtan bu hitabeden sonra, vınlayan, uğuldayan, dinleyenlerin kulaklarını 'tırmalayan mikrofonda bir de konser verdi. Salondakiler film seyretmeğe geldiklerini artık unutur gibi olmuşlardı ki ışıklar söndü ve sadede geçildi.

"Yaşlı Gözler" ilan edildiği gibi bir melodram olarak hazırlanmak istenmiş. Konu tutar yeri olmayan bir saçmalık örneği.

İstanbulda hallerinin, vakitlerinin oldukça yerinde bulunduğu anlaşılan bir ailenin yanına akrabadan, musiki meraklısı bir delikanlı gelir. Evde pek hüsnü kabul görmezse de musiki uğruna her şeye katlanır, Konservatuara devam eder. Amca-kızının doğum gününde dans eden kalabalıktan sıkılıp bahçeye çıkan Delikanlı içinden doğan bir şarkıyı söyledikten sonra arkasına döner, otların üstüne uzanmış kendisini hayranlıkla dinleyen bir genç kız ile karşılaşır "Kimsiniz?" diye sorar, "Bir gölge" diye. cevap verir kız. Herkesin yüreğini yakması lâzım gelen bu romantik muhavere seyircileri kahkahalar farkeder. Ön sıralarda oturanlarda biri: "Helal olsun sana Muzaffer" diye bağırır. Böylece Delikanlı ile Zerrin yıldırımla vurulmuş gibi birbirlerine aşık olurlar. Bu aşk bir sürü kontrlümiyer fotoğraflar, ağlamak, şarkılar ve İstanbul manzaralarının istismarı suretiyle ifade edilir. Faka amca kızının araya karışmasıyla işler kızışır! Amca kızı gece yarılat gelip kendisini Delikanlının yataklarına atar. Ama asil ruhlu delikanlı en ufak bir eğilim göstermez. Nihayet hırsız damgası yiyerek evden fedakar bir dadıyla birlikte uzaklaşır Sahte bir mektup yüzünden Zerrin hoşlanmadığı biriyle evlenir. Delikanlı da, seyircilerin sabrını taşırmak i Cin, bir taraftan büyük , bir ses sanatkarı oluverirken diğer taraftan gözlerini kaybeder. Neticede daha bir sürü paletik sahnelerden sonra Zerrin otomobil kazasında ölür. Filmin bütün eşhası mezarı başında toplaşır ağlaşırlar. Tesirli son sözler ile film biterken herkes derin bir "oh!" çeker.

Buna senaryo demeğe insanın **dil** varmıyor. Senaryo filmin» iskeletidir Başarının büyük bir kısmı ona bağlıdır. Muazzez Tahsin Berkand belliki sinemayı şimdiye kadar sadece seyretmiş. Acaba, bu filmin senaryosunu yazmadan, yapacağı işin tekniğine dair birşey okudu mu? Hiç olmazsa Muzaffer Gökmen'in "Senaryo Tekniği" isimli kitabçığını okusaydı, eminiz ki çok istifade edecekti, bizi de bu azaba sokmıyacaktı.

Rejisör Avni Dilligil için de **aynı** tavsiye de bulunabilinir. Avni Dilligil-in rejisör olarak sadece takdim yazılarında ismine rastladık, film boyunca rejisörün varlığını hiç hissetmedik. Böyle bir filme imza atmak cesaretini gösterebildiği için doğrusu cesaret sahibiymiş Bay Dilligil. Eğer hala film çevirmeğe devam edecekse evvelâ sinematografik olarak hareketi zaptetmeyi Ve filme tempo vermeyi başarmalıdır.

Muzaffer Birtan ise bütün film boyunca hayalet gibi dolaştı durdu. Durgun, donuk ve manasız oyunu ile - yaş döktürmesi icab eden bu melodram da - bizi güldüremedi bile. Halide Pişkin, Bedia Muvahhit, Özcan Tekgül ve Reşit Baran, Muzaffer Birtan gibi sadece boy göstermedilerse de filmin dağınık, kararsız **ve** yapmacık havasından sıyrılamadılar. Lehte tek söz, Zerrin rolünü oynayan Deniz Tanyeli için söylenebilir. Hiçbir beşeri tarafı olmayan kukla bir rolde elinden geleniyapmış. Deniz Tanyeli iyi bir rejisörün elinden daha iyi neticeler yerecek bir kabiliyet gösteriyor.

Neticede; kör olan musikişinası! Delikanlı, aşkından ölen genç kız, mezarda ağlaşan dadılar, kalp krizi geçiren baba seyircilere beklenen göz yaşını döktürmedi.

K İ T A P L A R

HÜRRİYETE DOĞRU

(Hasan Ali Yücel'in yazıları, İnkılap Kitabevi, 302 sayfa, Fiatı 400, ciltlisi 500 kuruş)

Son on yıl içinde en çok kullandığımız kelimelerden biri de "Hürriyet" tir. Köy kahvesindeki parti toplantısından, meydan mitingine, okuldan Meclise, gazete sütunlarından şiire, hikâyeye, romana kadar her yerde harcanan kelimelerin başında "Hürriyet" geliyor.

Kelimenin sihri, hepimizi büyülemiştir. O büyü içinde hepimiz sadece "istiyoruz!" İstediğimiz üzerinde kafa yoran, düşünen kişilerin sayısı, istiyenlerin sayısından çok aşağıdadır. Demokrasi, bir hürriyetler rejimidir. Ama "hürriyet" fikri üzerinde düşünmek, istediğimizin ne olduğunu, nasıl olması gerektiğini, bilginin ışığı altında görmek, bütün davranışlarımızı, yolumuzu buna göre çizmek gerekiyor. Bu, işin zor,' çileli tarafıdır. Bilginin, tecrübenin süzgecinden geçmemiş, hiç bir teşebbüs, hiç bir arzu bizi özlediğimiz hedefe ulaştıramaz. Demokratik hayattaki bocalamalarımızın bir sebebi de, bu olsa gerek.

"Hürriyet" fikri üzerinde, bize yeniden düşünmek imkanlarını, Hasan-Ali Yücel'in yeni çıkan "Hürriyete Doğru" adlı kitabı verdi. Üç yüz küsur sayfalık * kitapta yetmiş bir makale var. Hepsi de hürriyet fikri üzerine.. Tarihî gerçekler, edinilmiş tecrübeler, batının bu konuda yaptıkları, ilmî bir şekilde ele alınmış ve bütün yönleri ile incelenmiş.. Bu kitap fikir hayatımızda büyük bir boşluğu ehliyetle dolduruyor.

Hasan-Ali Yücel, kitabına yazdığı önsözde: "Son yıllarımda, hürriyet fikri, bir demir çubuk gibi beynime saplandı. Bütün öbür düşünceler, o mihverin etrafında döndüler." diyor. Gerçekten de, bu fikir üzerinde ne derece düşündüğü, elimizdeki hacimli eserden anlaşılıyor.

Kitaptaki yazılar, çatık kaşlı, okuyanı daha ilk satırlarda sıkacak çeşitten değil. Hürriyet fikriyle ilgili bir hadise, bir hatıra, bir tecrübe, bir tarihi hakikat yazılara serpiştirilmiş; tatlı bir sohbet havası içinde, bir takım gerçekler söylenmiş. Bu, kitabın rahatça, sıkılmadan, herkes tarafından anlaşılabilir hâle gelmesini sağlamış. Aydın dediğimiz herkesin sıkıntı çekmeden anlıyacağı, zevk alacağı bir kitap.

Kitabın son yazısından aldığımız şu iki parça, sanıyoruz ki, söylediklerimizi doğruluyacaktır.

"Hürriyet, Ben'de ve Sen'de varsa, Biz'de de var olabilen bir ruh hâlidir. Hürriyet, 1876 da değil, 1908 de değil, 1945 de değil; Sen'de, Ben'de ilan edilmişse mevcuttur. Hürriyeti kendinde başlatmıyanların onu etrafında aramaları, boşunadır, havayadır. Madem ki, bizde, belirli bir zümrede bile olsa, hürriyet hasreti, hürriyet iştiyakı vardır; o halde hürriyetin şuuru, hürriyetin idraki başlamış demektir. Şu halde bizde de hürriyet doğmuştur. Yaşamaktadır. Daha fazlasını istiyorsak kendimizi ona göre ayarlamalıyız."

"Hürriyet deyip de Atatürk'ü düşünmemek hürriyeti anlamamak olur."

"... ister idare edenler, ister idare edilenler arasında bulunalım, hürriyeti önce kendi varlığımızda duymağa bakmalı, sonra etrafımızda aynı duygudaki insanlarla aynı hudutlar içinde münasebette bulunma yolunu tutmalıyız. Bu duyguya erememiş olanlar hürriyeti duyanların nisbeti arttıkça yola gelirler ve gelinceye kadar cemiyet baskısı hizaya getirir. Onun içindir ki, hürriyetin başı bizde, sonu gene bizim teşkil ettiğimiz cemiyettedir. Bu son, bir bitme halinin ifadesi sanılmamalıdır. Ucu demek daha doğru olurdu. Çünkü hürriyet, insanlık için sonu olmayan bir idealdir."

Hasan - Ali Yücel
Hürriyet peşinde !...

Memleketin fikir hayatına yaptığı hizmetlere, bu kitabiyle bir yenisini ve belki de en güzellerinden birini eklemiş olan Hasan-Ali Yücel'e, teşekkür borçluyuz.

FESTİVAL

(Nedret Gürcan'ın şiirleri, Şairler Yaprağı Yayınları: 1, Resimleyen: Güngör Kabakçıoğlu, 79 sayfa, 100 kuruş)

Nedret Gürcan, kısa zamanda dikkati üzerinde toplayan, sevilen, okunan bir genç şairimiz. "En Genç" ler diye adlandırdığımız yeni şairler grubu içinde, hemen sivrilmesini bildi. Dinar gibi bir kasabada oturmasına, bütün sanat hareketlerinden uzakta olmasına rağmen, gayretli, çalışkan, atılgan bir sanatçı. Küçük bir kasabada da olsa, okunan bir dergi çıkabileceğini de isbat etti. Çıkarmakta olduğu "Şairler Yaprağı" dergisi, büyük şehirlerimizdeki, bir çok dergilerden daha çok okunuyor.

Festival Nedret Gürcan'ın ikinci sür kitabı. İlki, 1953 yılında Kaynak Yayınları arasında çıkan "Yaşadıkça Aşk' tı. İlk kitabında, iyi bir aşk şairi olmaya doğru kanat alıştıran şair, Festival'de, bu işin üstesinden gelmiş görünüyor. Kitaptaki biyografisinde, şairin esas yönelişi şöyle belirtilmiş: "Şiirlerindeki başlıca konu, aşk üzerinedir. Diğer aşk şairlerinden kendisini ayıran çizgi, Nedret Gürcan'ın, sıkıntılı, boğuk bir kasaba kişisinin aşklı yönünü anlatmasıdır."

Nedret Gürcan'ın bir aşk şairi olduğu muhakkak. Festival'deki şiirlerin hemen hepsi, yalnız şairin aşklarından bahsediyor. Yalnız Gürcan'ın şiirlerini okurken, onun hiç de "bir küçük kasaba kişisi" olduğunu anlamıyoruz. Şiirlerdeki hava, sıkıntılı bir kasabada yasayan insanın aşkım vermiyor. İnadına, son devece hareketli, bir büyük şehir insanının maceralarım okur gibiyiz.

Nedret Gürcan, mız-mız, ağla" maklı, melankolik, bir aşk şairi değil. Umutsuz değil. Karamsar değil. Yaşamaktan bıkkın değil. Tek kişiye de aşık değil. Nerde bir güzel var ona âşık. Nedret Gürcan'ın aşk şiirlerini okurken bir hüzün çökmüyor içinize. Romantik bir aşık değil. Son derece neş'eli, hareketli güvenli, umutlu bir davranışı var. Esprisi var.

Nedret Gürcanın aşk şiirlerindeki davranışındaki gibi aşık olmak, doğrusu, pek imrenilecek bir şey! Yaşadığımızın yüzyılın gerçeklerine uygun bir aşk hayatı.

Nedret Gürcan, bu kitabındaki şiirlerde, mısra kuruluşu, söyleyişi, dili bakımlarından ustalığa yönelmiştir. Kısa zamanda, epeyce yol almıştır. Yalnız, bundan sonrası için, şairin düşüneceği bir takım meseleleri olduğu da muhakkaktır. Şiirine çizdiği yönde, tekrara düşmek tehlikesi, Gürcanın çözmek zorunda olduğu meselelerin başında geliyor. Herhalde, genç şair, bu gerçeği gözden uzak tutmayacaktır.

Kitap, son derece temiz basılmış. İtina ile hazırlanmıştır. Güngör'ün resimleri de, kitabı değerlendiriyor. Sevilerek okunacak bir kitap. Nedret Gürcandan yakın gelecekte, daha güçlü eserler beklenebilir.

Hastalıklar

Bir dev

Geçen hafta bir devi yatırmak ve tetkik etmek fırsatını bulduk. Satılmış Sever adındaki bu dev henüz 20 yaşındadır. Çanlarının Şabanözü kazasının Seydiköyünde doğmuştur. Çankırı Askerlik Şubesinden, askerliğine karar alınmak Üzere Ankara Mevki Hastanesine gönderilmiştir. Ankara Üniversitesi D.T.C. Fakültesi Antropoloji-Etnoloji Enstitüsünden Dr. Enver Y. Bostancı tarafından alınan antropolojik ölçüler şöyledir: Boy 2237 mm., büst 1150 mm., alt taraf 1187 mm., el uzunluğu sağda 308 mm., solda 314 mm., el genişliği sağda 131 mm., solda 126 mm., ayak uzunluğu sağda 381 mm., solda 377 mm., ayak genişliği sağda 158 mm., solda 153 mm., göğüs çevresi 1420 mm., beden ağırlığı 171 kg. Vücudun başka bölgelerinin ölçüleri de bunlara göre tasavvur edilebilir. Genel olarak eller, ayaklar, bas, dil, kulaklar, çene, burun normal bir insanla kıyaslanamayacak kadar büyüktür.

Satılmış Severin babası ve anası sağ Ve sağlam, kardeşi yok. Akrabasında ve ecdadında dev yok. Küçük yaşlardaki kilosunu ve boyunu bilmiyor. Ancak 17 yaşında arkadaşlarının en irisi ve ağırı olduğunu söylüyor. Rakı ve sigara içmiyor. 'Başka bir kötü alışkanlığı da yok. Üç ay önce evlenmiş. Solunum, sindirim, dolaşım, sinir, lenfa ve döl sistemleri tamamen normal. Diğer klinik ve laboratuvar muayenelerinde de bir gayrı tabiilik tesbit edilemiyor.

Dünyanın en küçük fabrikası

Beynin altında 0,60 gr. ağırlığında bir beze var. Fındık kadar bir şey. Genişliği 15 mm., uzunluğu 8 mm., yüksekliği 6 mm. Kafanın tabanında Türk eğeri (sella turcica) denilen bir girintide oturan bu bezenin en aşağı üç bölümü var. Ön, arka ve orta bölümler. Bezenin 3/4 ünü teşkil eden ön bölüm gudde dokusundadır. Orta ve arka bölümler sinirsel bir dokuya sahiptir. Mikroskop muayenesinde ön lobun iki cins hücreden yapıldığı görülür. Bir kısmı boya almaz. Bunlara kromofob hücreler denir. Bir kısmı da anilin boyalarıyla kuvvette boyanır. Bunlara da kromofil hücreler adı verilir. Bu hücreler Ön bölümde yari yarıya bulunur. Kromofil hücreler de iki çeşittir. Bir kısmı asid boyaları alır. Bunlara asidofil, eozinofil hücreler denir. Bunlar bütün hücrelerin % 37 si kadardır. Bir kısmı hücreler de bazofildirler. Yani baz boyalarla boyanırlar. Dünyanın bu en küçük fabrikasının, artık adını söyliyelim, yani hipofiz bezesinin, esrarlı ve muhteşem işleyişini kavrayabilmek ve Allahın büyüklüğüne hayran olmak için bu kısa açıklamalara ihtiyaç vardır. Hipofizin bu hücrelerinden bir takım hormonlar salınmaktadır. Ön lopdan gelişme hormonu (somatotrop hormon), bir çok içsalgı bezelerini dürtükliyen hormonlar, meselâ gonadostimülinler, tiroid bezesini, paratiroidleri, böbrek üstü bezesinin kabuk ve öz kısımlarını kamçılayan hormonlar, pankreası dürtenler, ayrıca süt ifrazını geliştiren hormon (prolaktin), diyabet yapan hormon ve asetonemi yapan hormon salınmaktadır. Arka bölümden de tansiyonu yükselten (vazopressin), rahmi sıkıştıran (ocytocin), idrarı azaltan (adlurin) hormonlar kana dökülmektedir. Orta lopta da en az iki hormonun yapıldığı biliniyor. Derinin ve kılların rengiyle ilgili olan bu hormona da intermedin deniliyor. Bütün bu hormonların terkibi henüz tamamen bilinmediği gibi sentezleri de yapılmamıştır. Günün birinde bunlardan daha Önemli hormonların da ortaya çıkarılamıyacağını kimse iddia edemez. Dünyanın en bilgin aksaçlılarının bir araya gelerek düşüne düşüne ve araya araya bulamadıkları bir takım çok önemli maddeleri işte bu yarım gram ağırlığındaki beze haberimiz olmadan hazırlamaktadır. Vücudumuzdaki bir çok ödevler, büyümemiz, gelişmemiz, beden yapımız, boyumuz, ağırlığımız, karakterimiz ve somatik durumumuz da bu hormonların düzenine bağlıdır. Meselâ somatotrop hormon dediğimiz gelişme ile ilgili maddenin eksik veya fazla salınmasından ortaya bazı hastalıklar çıkar. Ön lobun az faaliyet gösterdiği hallerde somatotrop hormon salgısı da azalacağından vücudda morfolojik bazı değişiklikler olur. Şahıs ya cüce kalır, ya ruhen, bedenen ve seks organları bakımından çocuk kalır. Buna da infantilisme. diyoruz. Eğer ön bölüm tamamen harap olur ve atrofiye uğrarsa Simmonds hastalığı dediğimiz ileri derecede zayıflık ve kaşeksi teşekkül eder; Bu hal doğumun arkasından kadınlarda olursa Sheehan hastalığı adım alır.

Satılmış Sever

Henüz 20 yaşında !..

Devlik nedir ?

Hipofiz ön lobunun fazla çalıştığı hallerde, eozinofil hücreli bir tümör, adenom dediğimiz bir ur bahis konusu olduğu zaman somatotrop hormon fazla salınacağından yukarda söylediklerimizin tamamen tersi bazı klinik lavhalar ortaya çıkar. Ön lobun bir tümör veya başka bir sebeple bulûğdan önce faaliyeti artmış yani eozinofil hücrelerin salgısı çoğalmışsa jigantizm dediğimiz devlik teşekkül eder. Boyları o ırkın ve o yaşın normal ölçülerinin üzerinde ve organizmalarında morfolojik anomaliler bulunan kimselere dev diyoruz. Devliğin irsiyetle bir ilgisi yoktur. Frenginin tesiri de tesbit edilememiştir. Hastalık genç yaşta, olgunluktan önce başlar. Birkaç senede vücutta büyük bir gelişme ve anomaliler olur. Bu kimseler ya sadece devdirler, yahut da bu devlik enfantilizm ve akromegali ile beraberdir. Basit devlikte sadece boy büyümüştür. Bu büyüme zaman zaman olur. Bu sıralarda vücutta ağrı hattâ ateş yükselmesi vardır. Başka klinik belirti yoktur. İskelet mutad nisbetlerini muhafaza eder. Adale kudreti normaldir. Hatta artmıştır. Jenital ödevler de azalmamıştır. Böyle armonik jigantizm nadirdir. Bunları normal insanlardan ayırmak da hayli sordur. Bu takdirde uzun kemiklerin uçlarını ve bilek kemiklerini radyolojik olarak tetkik etmelidir. Gigantizmde çok zaman buralarda şahsın yaşına göre anormal sayılması gereken olaylar vardır. Kartilaj dö konjügezon dediğimiz birleştirici kıkırdaklar normal kimselerde kemikleştiği halde bunlarda haliyle kalmıştır. Kemikleşme noktalarında da gecikme vardır. 30-40 yaşlarında ise morfolojik değişiklikler başlar. Bilhassa akromegali belirtileri ortaya çıkar. Bunların dikkatle aranması lazımdır. Jigantizm enfantilizmle beraberse bu zaman şahıs dev olduğu halde jenital

organlarda gelişme gecikmesi ve tali seks karakterlerinin bulunmaması göze çarpar. Bunlar armonik devler değildirler. Gelişmeleri nisbetsizdir. 3oy uzunluğu bilhassa bacakların uzamasından ileri gelmiştir. Beden aylı nisbette büyümemiştir. Adeta 'eşeğe binmiş adam" durumundadırlar. Adaleleri zayıftır. Jenital organlar atrofiyedir. Boylarının pek uzun masına rağmen bu devler çocuktan farksızdırlar. Deri ince, adaleler kudretsiz, sespüerildir. "Kadınlarda yumurtalıklar küçük kalır. Aybaşı olmazlar. Çocuk doğurmazlar. Kılları ıkmaz. .Göğüsler gelişmez. Bütün bu morfolojik gerilikler akıl ve zekâya da tesir eder. Bu kimselerin entellektüel kabiliyetleri çocuk halini muhafaza eder. Bazen yaramaz, hain ve karaktersiz olurlar. Jigantizm akromegali ile beraberse boya göre eller, ayaklar, çene nisbetsiz olarak büyümüştür. Bel kemiğinde kanburluk vardır. Bunların boyları da diğer devler kadar uzun olmaz. Kanburlu-ktan ötürüde uzun görünmez.

En büyük adam

Türkiyenin en büyük adamı şüphesiz ki Satılmıştır. Boyu ve şekli insana korku vermektedir. Boyu bizim ölçülerimize göre Uzun Ömer'den de fazladır. Amerikalılar acaip insanlar oluyorlar. Türkiye milli basketbol takımı antrenörü Samuel Fox da Satılmışı hastahanede ziyaret etti. Kendisini takıma almak istediğini söyledi. Bütün o muazzam boyuna, İri gövdesine, korkunç pençelerine, 67 numara ayakkabının dar geldiği ayaklarına rağmen biçaresin ne kadar aciz, çabuk yorulan, kudretsiz bir hasta olduğunu ve yorucu hareketlerden sonra basketbol sahasında dev vucuduyla, pat diye düşerek ölebileceğini bilmiyordu. Devler önceleri Allahın lutfuna uğramış, insan üstü varlıklar sayılmaktaydı. Tarihin Titan'ları, İncil ve Tevrat'daki devler, Yuşa peygamber bu arada sayılabilir. 18 inci yüzyılda Prusya kralları bu hasta ve anormal şahısların zahiri kudretlerine bakarak ve gösterişlerine aldanarak onları ordularına tercihan alırlardı. İkinci Frederik'in muhafızlarından biri 2.62 boyunda idi. Launois've Roy, jigantizm üzerine yazdıkları bir kitapta meşhur devlerin resimlerini ve morfolojilerini toplamış bulunuyorlar. Achard ve Loeper'in tetkik ettikleri bir dev 2.12 uzunluğunda idi. Virchow'un devi ise 2.27 boyunda idi. Daha büyük devlerden de bahsedenler varsa da bunların ölçüleri şüphelidir. Biz daha önce birçok hastahanelerin kayıtlarından devlerin ve akromegallerin künyelerini çıkarmış ve antropolojik ölçülerini yapmıştık. Bu kayıtlar üzerinde yeniden yaptığımız tetkiklerden anlıyoruz ki Satılmış bunların en uzunu ve en irisidir. Satılmışın bir hususiyeti de devlikle akromegalinin bütün karakterlerini kendi üzerinde toplamış bulunmasıdır.

S P O R

Futbol

Sağiç Kocsis
Altın kafalı adam

Milli maç

Pek çok kimse şu anda Macar milli takımı karşısında alacağımız neticeyi merakla hatta biraz da endişe ile beklemektedir. Bu endişe şüphesiz ki, yersiz değildir. Evet dünya futbolunun alemdarlığını yapan Macarlara karşı endişe duymayan hiç bir millet yoktur. Ama bu derece derecedir. Kiminin berabere kalmak hatta galip gelmek ümidi vardır. Kiminin de - meselâ bizim gibi - beraberlik alması dahi bir sürprizdir. İşi kuvvet muvazenesine göre bir tartıya vuranlar bizim bu mevzuda ne kadar hafif kaldığımızı anlamakta güçlük çekmezler. Fakat

Sağhaf Bozsik
Teşrii golcü

herşeye rağmen böyle çetin bir rakiple karşılaşmak, bizler için faydalı olacaktır. Bu itibarla bu organizasyonu başaranları mukadder mağlubiyetimize rağmen takdir etmemek elden gelmiyor.

Macar'ların durumu

1954 yılında İsviçrede oynanan "Dünya Kupası" maçlarında şampiyonluğu finalde büyük bir talihsizlik neticesinde Almanlara, kaptıran Macarlar o tarihten bu tarafa sadece kötü netice olarak bir tek Rusya ile berabere kalmıştır. Bunun haricinde Avusturyayı 2—1, ve 6—1, Norveç'i 5—0, İsveç'i 7—3 ve 4—2, Danimarkayı 6—0, Finlandiyayı 9—1, İskoçyayı 3—1 İsviçreyi 5—4, Çekoslavakyayı 3—1 ve İtalyayı 2—0 mağlup etmişlerdir. Bu neticeler onların futbol vadisindeki kuvvetlerini göstermeye kafidir.

Macar takımının sistemi

İngiltereyi kendi adalarında 6—3 ve revanşta Peştede 7—1 mağlup ettikten sonra Dünya futbolunde yeni bir çığır açan Macarlar bilindiği gibi "Diyagonal" sistemde futbol oynamaktadırlar. Bu sistemi, Cenubi Amerikada takımlarından biraz farklı bir şekilde tatbik eden Macarlar icap ettiği zaman topu havaya kaldırmasını da becermektedirler. Diyogonal sistem, futbolu iyi bilen, ayağına son derece hakim bulunan futbolculara ihtiyaç gösteren ince bir sistemdir. Cenubi Amerikadan farklı olan tarafları Diyagonali her iki tarafa da çekmeleri yani sağ hafla sol iç, sol hafla sağ iç'in muhtelif pozisyonlarda topu birbirlerine aktarmaları ve akın tanzim etmeleridir. Kısa pasla ve bol deplasmanla üzerlerine rakip defansı çekip kontr ataklarla hucuma kalktıkları zaman ekseriya kat'i neticeye gitmektedirler. Bunun yanında sahada rakiplerinin oyunlarına göre muhtelif problemler çözmekte oldukları da görülmektedir. Bu itibarla Macar futbolu için asrımızın en iyi ve en tesirli futboludur diyebiliriz.

Takımdaki şöhretler

Macar milli takımının mes'uliyetini tek seçici Dr. Sebeş omuzlarında" taşımaktadır. Kendisine bu mevzuda vasi' selahiyetler tanınmıştır. Verdiği her karar kat'i ve nihayidir. Bu itibarla Sebeş'in takım üzerindeki otoritesi son derece kuvvetlidir. Macar takımında Dünya Kupasında kendisini göstermiş ve muhtelif milletlerin spor otoriteleri tarafından dünya karmasına girmiş olan pek çok eleman mevcuttur. Bunların hemen başında 75 defa beynelmilel' olan takım kaptanı Puskas gelmektedir. Onun yanında 58 defa milli olan "Altın kafalı" Koçiş, Czibor, Bozsik, Lantoş, gibi şöhretler gelmektedir. Tek seçici Dr. Sebeş'in takımı gençleştirmek

Kapaktaki **Sporcu**

Lefter Küçükandonyadis

Atina stadyomu o gün, on binlerce insan ile dolmuşta. Türkiye - Yunanistan milli maçı oynanacaktı. İddialar Yunanistan'ın bu maçı kazanacağını söylüyordu. Maç son dakikalara kadar 1-1 berabere devam etti. Forvet hattımız bütün gücü ile Yunan kalesine hücum ediyordu. Fakat gol çıkmıyordu. Bu sırada Turgay bir avutu uzun bir degaj ile Yunan kalesinin önüne gönderdi. Baba Gündüz yerinde bir kafa vurdu, top Lefter'in önüne düştü. Lefter önüne çıkan iki Yunan müdafiini atlattı, kıvrak bir vücud çalımı ile geride bıraktı. Kaleci karşısında idi, herkesin sesi kesilmişti, kocaman sahada çıt çıkmıyordu. Türkler, Lefter'in ne yapacağını merakla bekliyorlardı. Lefter top ile kalenin önünde bir oraya, bir öbür tarafa gidip gidip geliyor, peşinde Yunanlıları koşturuyordu. Birden kaleciye doğru yürüdü, kaleciyi de atlattı ve top ile kaleye girdi. Saha da birbirine girmişti. Türkler Lefter'i omuzlarında taşıyor, öpüyorlardı. Yunanlı seyircilerin bağırışları muhakkak ki Lefter'in lehinde değildi.

Lefter, milli formayı giyecek en belli başlı oyuncularımızdandı. 1MB senesinde İstanbul'da Büyükada'da doğmuştu. Soyadı Küçükandonyadis idi. Küçük yaşından itibaren futbol e merak sarmış, top oynamıştı. Askere gitmeden önce, Taksim klübüne girmiş, lisanlı olarak bu klüpte futbol oynamağa başlamıştı. Bu klüpte iken diğer klüp idarecilerinin oyunu ile seyyal ve kıvrak hücumları ile dikkatini çekmişti. 1945 senesinde askere gitmiş. Diyarbakır'da askeri birliklerde oynamıştır. Terhis olur olmaz Fenerbahçe klübüne transfer olmuştu. Lefter, 1950 yılında İtalya'dan aldığı büyük bir transfer ücreti ile Fiorentina klübüne geçmiş, İtalya'da çıkardığı mükemmel oyunlar ile İtalyan seyircinin sempatisini kazanmıştı. Hatta takımını zaman zaman mağlubiyetlerden kurtarmıştı. İtalya'da bir sene kaldıktan sonra, Fransa'dan aldığı teklifi de kabul etmiş ve orada da bir yıl kadar futbol oynamıştı.

Lefter Küçükandonyadis, memlekete dönünce tekrar sarı lacivert formayı giymişti. 1947'den bu yana Fenerbahçeli kalmıştır.

Lefter, otuz defa milli formayı giymiştir. Bilhassa milli maçlarda çıkardığı oyunlarla Türk seyircisinin kalbini fethetmesini bilmiştir. Kendisine sorarsanız, milli formayı giydiği zaman bambaşka bir ruh haleti içinde futbol oynadığım söyler. Milletinin, bayrağın şerefi için her zamankinden başka bir oyun çıkardığını anlatır. Lefter Küçükandonyadis bizim memleketin hasret çektiği istikrarlı, muntazam ve mazbut bir futbolcudur. Dürt sene evvel evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Futbol dışındaki işi dokuma tezgahlarıdır. Daha bir kaç sene rahat rahat futbol oynuyabileceğini kendisi söylemektedir.

Turgay Şeren

Kudretli eller

Solaçık Czibor

Çalımcı

yoluna gittiği gözden kaçmıyor. Nitekim bazı mevkilere her maçta en az bir veya iki eleman yerleştirmektedir. Bunların verdiği randıman Macar futbolunun istikrarını göstermeye ve geleceğini garanti altına aldığını anlatmaya kafi bir misal sayılmaktadır. Vöroş - Löbogo takımı ile şehrimize gelen Hidegkuti gibi bir futbolcuyu santrafor mevkiinden kaydıran 20 yaşında uzun boylu şütör Tichy, Santrhaf mevkiine konan Machos Zakarias gibi virtiöz bir futbolcuyu sol haftan yürüten Szojka pek genç olmalarına rağmen daha şimdiden dünya çapında birer yıldız dırlar. Macar takımı içersinde yedekleri de dahil bir tek hafif futbolcu gösterilemez. Bazı münekkitler Macarların üst üste milli maç yapmalarının futbol mevsimini hiç kapamamalarının takım üzerinde menfi bir tesir yaratacağım ve önümüzdeki olimpiyatlarda muvaffakiyet gösteremiyeceklerini iddia etmektedirler. Dr. Sebeş bu iddiaları: "biz herşeyi düşündük icap eden tedbirleri alıyoruz. Bizim için endişe duymasınlar" şeklinde cevaplandırmıştır. Bu mülahazaların hangisinin doğru veya yanlış olduğunu ancak zaman gösterecektir.

Türk Milli takımının durumu

Futbol federasyonunun yeni bir kararla milli takımı bir tek seçiciye bırakmak kararım alması spor çevrelerinde iyi karşılandı. Bu vazifeyi eski futbolculardan Eşfak Aykaç almıştır. Geride bıraktığımız haftalarda bir basın toplantısı yapan tek seçici takım hakkında ne' hikmetse ketum davranmış ve sadece "kafamda tasarladığım bir şekil vardır. Milli takımımız WM sistemi ile oynuyacaktır. Bunun için de iki ofsayt ve iki yan hata - futbolu iyi bilen - ihtiyacım vardır" demiştir. Milli takımın şu anda Macarlar karşısında oynayacağı şekil münakaşalara yol açmış, pek çok spor otoritesi bu mevzuda tam bir hafta kendi kanaatlerini uzun uzun açıklayan yazılar yazmıştır. İtiraf etmek gerekir ki aralarında fikir birliğine varanların sayısı pek azdır. Hoş bütün bunlar bir ikazdan ileriye gitmemiştir. Çünkü tek seçici kendi bildiğini yapan muvaffakiyetin ve hezimetin cevabım verecek olan adamdır.

Nasıl oynayacağız

Umumi kanaat, tek seçicininki de dahil, Macar millî takımı karşısında müdafaa oyunu oynamamız

merkezinde toplanıyor. Bu hususta ortaya sürülen misaller hakikaten mantıkidir. Çünkü Macarların-kazanmalarının en mühim sebeblerinden biri rakip takımın insicamım bozmak ve onları hakiki yerlerinden uzaklaştırarak ölü toplar kovalıyacak hale getirmektir. Müdafaaya çekilen ve adam adama oynayan takımların aldıkları netice beş altı farklı bir mağlubiyet olmaktadır. Bu itibarla WM, oynayacak milli takımımızın her elemanının yerini kaybetmemesi adamdan ziyade kendi sahasında barınmaya çalışması lazımdır. Aksi halde forvetin her mevkii ile deplase olan büyük futbolcuları tutmak imkânı hasıl olmayacaktır. Açıklarımız seri ve seyyaldir. Keza genç santrforumuz Metin ayağına gelen topları kullanmasını bilen bir kabiliyettir. Ama bu, bizim hiç bir zaman iyi netice alacağımız manasına gelmez. Sadece rakip defansı oyalamak ve serbest hareket ettirmemek kabil olabilir. Bu itibarla Macarların hiç olmazsa bir dereceye kadar takım ahengi bozulmuş olacaktır. Netice olarak üç veya dört farklı bir mağlubiyet bizler için bir muvaffakiyet sayılmalıdır.

Fenerbahçe - Ordu Karması maçı

Çok karmanın sonu

Ankara

Fener'in maçları

Fenerbahçe bir hafta aradan sonra, ikinci defa olarak Ankara'ya geldi, iki maç yaptı, Fener birinci maçta amatör kümeden Havagücü'ne ikinci maçta Ordu karmasına karşı oynadı.

Havagücüne karşı oynayan takım, bir kaç oyuncu hariç, yerine oturmamış bir ekip manzarası gösteriyordu. Zaman zaman derli toplu oyunu, kombine akınları ile karşı kale önünde tehlikeli dakikalar yaşatıyordu. Fakat hücum hattının birkaç eksiği olmadığını söylemek doğru olamazdı. Nitekim Hüsamettin'in gerilerden getirdiği topu muhakkak kendisi kaleye sokmak gibi bir iddia içinde olması, takımın forvetindeki asab bozukluğunu ziyadeleştiriyordu. Nedendir bilinmez, hemen yanı başında daha müsait bir oyuncu olduğu halde, Hüsamettin mutlaka kendisi gol peşinde idi. Bu ise forvet hattının insicamını bozuyordu, oyuncuların şevklerinde yüzde elli bir eksilme yaratıyordu. Lefter burada her macında iyi oyunu, pas tevzi edişi, fırsatını bulduğu zaman gol atması ile tatminkâr görünüyordu. Yanındaki genç elemanları daima kollu yordu, daima onları kale önüne doğ ru sürüklüyor, pas veriyor, gol atmalarını temin ediyordu. Haf hattı pek o kadar oturmuş değildi. En iyi haf elemanları askerde bulunuyordu. Bazıları da milli takıma seçilmişti. Defansta bekler, bir felaket manzarası gösteriyorlardı. Yeni bir isim Avni, zaman zaman sakin vuruşları ve yerinde görüşleri ile iyi idi. Fakat kale Önündeki tehlikeli anlarda çalıma kaçması ve bu yoldan rakip oyuncuları atlatıp oyunu açmak yoluna gitmesi affedilir hatalardan değildi. Çünkü böyle anlarda birden top kapılabilir. Fener kalesine inen tehlikeli bir akın Avni'nin gösteriş merakı yüzünden gol ile neticelenebilirdi.

Sağbek Buzanszky

Vurduğu vurduk

İkinci günü Fener Ordu karmasına karşı maçı 4—2 kazandı. O gün daha güzel, daha derli toplu ve sistemin bütün icaplarını yerine getirmeğe çalışan bir oyun tutturdu. Bu defa haf hattı, bek hattı ve forvet istenilen şekilde bir oyun çıkardı. Ordu karmasının ise, her hattı adeta dökülüyordu. Millî temaslar arifesinde takımda kimlerin oynacaklarının kat'i şekilde tespit edilmemiş olması idarecilerin hatası sayılabilirdi. Takım halinde oyunun ehemmiyeti büyüktür. Oynayacak takım tespit edilmeli, bunlar daimi temaslar yapmalı, aksıyan taraflar tespit edilip oyuncu değiştirilmesi yoluna gidilmeli idi. Böyle olursa, takımın canlı oynaması, beraber oynaması imkânları elde tutulabilirdi. Yoksa, bu gidişle takım halinde iyi bir oyun beklemek mümkün değildir.

SÜMERBANK'IN

1956 Yılı İkramiyelerinin
İlk Çekilişi İçin

15 Şubat 1956 akşamına kadar
150 liralık bir hesap açtırırsanız
stanbul'da göztepe'de konforlu apartman dairesin
Ve

22.000 Lira tutarında para

İkramiyelerini kazanabilirsiniz

Sümerbank, ta 150 liralık bir hesap açtırmakta gecikmeyiniz

SÜMERBANK